

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**

*Επιστήμες της Αγωγής: Επαγγελματική Μάθηση και
Καινοτομίες στην Εκπαίδευση*

Διπλωματική εργασία

Οικογένεια και Ελεύθερος Χρόνος: Οι Απόψεις των Γονέων

της
Μελπομένης Βράντση

Επιβλέπων καθηγητής: Ιωάννης Θωίδης, Αναπληρωτής Καθηγητής

Βαθμολογητές:

1. Βασιλική Παπαδοπούλου, Καθηγήτρια
2. Νικόλαος Χανιωτάκης, Αναπληρωτής Καθηγητής

Φλώρινα, 2019

Copyright ©Μελπομένη Βράντση, 2019.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν στη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και μόνο.

Όνοματεπώνυμο: Μελπομένη Βράντση

A.E.M.: 625

Ηλεκτρονική διεύθυνση: meniavr6@hotmail.com

Τίτλος διπλωματικής εργασίας: Οικογένεια και Ελεύθερος Χρόνος: Οι Απόψεις των Γονέων

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία δεν αποτελεί προϊόν λογοκλοπής και είναι προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας. Η βιβλιογραφία και οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει έχουν δηλωθεί κατάλληλα με παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ημερομηνία 19 - 02 - 2019

Ο/Η δηλών/ούσα

(Βράντση Μελπομένη)

Περιεχόμενα

Περίληψη	8
Πρόλογος	10
Εισαγωγή	11
Θεωρητική Πλαισίωση	13
1.1 Ελεύθερος Χρόνος Παιδιών και Εφήβων	13
1.1.1 Εννοιολογικός Προσδιορισμός του Ελεύθερου Χρόνου.....	13
1.1.2 Η Σημασία του Ελεύθερου Χρόνου για τα Παιδιά και τους Εφήβους.....	13
1.1.3 Δομημένες και Μη Δομημένες Δραστηριότητες Ελεύθερου Χρόνου	14
1.2 Οικογένεια και Ελεύθερος Χρόνος	16
1.2.1 Ο Ελεύθερος Χρόνος ως Πεδίο Γονεϊκής Εμπλοκής.....	16
1.2.2 Κατηγορίες Δραστηριοτήτων του Οικογενειακού Ελεύθερου Χρόνου	18
Ερευνητικά Δεδομένα	20
2.1 Εξωσχολικές Δραστηριότητες στην Παιδική και Εφηβική Ηλικία κατά τη Διάρκεια του Ελεύθερου χρόνου	20
2.2 Κοινωνικοοικονομικό Επίπεδο της Οικογένειας και Ελεύθερος Χρόνος.....	22
2.2.2 Επίδραση του Κοινωνικοοικονομικού Επιπέδου στον Ελεύθερο Χρόνο της Οικογένειας	24
2.3 Δραστηριότητες Οικογενειακού Ελεύθερου Χρόνου	25
2.3.1 Γονεϊκή Εμπλοκή και Κατ' οίκον Εργασίες	29
2.4 Το Φύλο του Γονέα στον Οικογενειακό Ελεύθερο Χρόνο	30
2.5 Προσωπικός Ελεύθερος Χρόνος Γονέων	32
Σκοπός και Ερευνητικά Ερωτήματα	34
3.1 Ερευνητικές Υποθέσεις.....	35
Μέθοδος	38
4.1 Συμμετέχοντες	38
4.2 Εργαλεία Συλλογής Δεδομένων	41
4.3 Σχεδιασμός Έρευνας και Διαδικασία Συλλογής και Ανάλυσης Δεδομένων.....	45
Αποτελέσματα	47

<i>5.1 Συμμετοχή Γονέων στον Ελεύθερο Χρόνο των Παιδιών.....</i>	<i>47</i>
<i>5.1.1 Δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου παιδιών.....</i>	<i>47</i>
<i>5.1.2 Κατ' Οίκον Εργασίες.....</i>	<i>53</i>
<i>5.2 Απόψεις Γονέων για την Αξιοποίηση του Ελεύθερου Χρόνου των Παιδιών</i>	<i>57</i>
<i>5.3 Απόψεις Γονέων για τις Πηγές Μάθησης του Ελεύθερου Χρόνου των Παιδιών</i>	<i>63</i>
<i>5.4 Κοινές Δραστηριότητες και Κοινά Ενδιαφέροντα Γονέων και Παιδιών</i>	<i>68</i>
<i>5.5 Δραστηριότητες Οικογενειακού Ελεύθερου Χρόνου</i>	<i>70</i>
<i>5.6 Δραστηριότητες Προσωπικού Ελεύθερου Χρόνου Γονέων</i>	<i>78</i>
<i>Συζήτηση.....</i>	<i>80</i>
<i>Τελικές Παρατηρήσεις.....</i>	<i>90</i>
<i>Βιβλιογραφικές Αναφορές.....</i>	<i>96</i>
<i>Παράρτημα</i>	<i>103</i>

Ευρετήριο Πινάκων

Πίνακας 1. Συχνότητες και ποσοστά των δημογραφικών στοιχείων των συμμετεχόντων (N=300)	40
Πίνακας 2. Συμμετοχή γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών	47
Πίνακας 3. Φύλο γονέων και συμμετοχή στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών	48
Πίνακας 4. Ηλικία γονέων και συμμετοχή στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών	49
Πίνακας 5. Μόρφωση πατέρα και συμμετοχή στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών	50
Πίνακας 6. Τάξεις παιδιών και συμμετοχή γονέων στον ελεύθερο χρόνο	51
Πίνακας 7. Συσχετίσεις μεταξύ των τρόπων συμμετοχής των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών.....	52
Πίνακας 8. Διερευνητική ανάλυση παραγόντων για τον τρόπο συμμετοχής των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών	52
Πίνακας 9. Συμμετοχή γονέων στις κατ' οίκον εργασίες.....	54
Πίνακας 10. Φύλο γονέων και συμμετοχή στις κατ' οίκον εργασίες	54
Πίνακας 11. Ηλικία γονέων και συμμετοχή στις κατ' οίκον εργασίες.....	55
Πίνακας 12. Τάξεις παιδιών και συμμετοχή γονέων στις κατ' οίκον εργασίες	55
Πίνακας 13. Συσχετίσεις μεταξύ των τρόπων συμμετοχής στις κατ' οίκον εργασίες....	57
Πίνακας 14. Απόψεις γονέων για τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών.....	58
Πίνακας 15. Φύλο γονέα και απόψεις σχετικά με την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου	59
Πίνακας 16. Ηλικία γονέων και απόψεις σχετικά με την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των παιδιών.....	59
Πίνακας 17. Τάξεις παιδιών και απόψεις γονέων σχετικά με την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου	61
Πίνακας 18. Φύλο παιδιού και απόψεις γονέων σχετικά με την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου	62
Πίνακας 19. Συσχετίσεις μεταξύ των απόψεων των γονέων για τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών	62
Πίνακας 20. Μέσοι όροι χρήσιμων πηγών μάθησης κατά τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών	63
Πίνακας 21. Μέσοι όροι των ηλικιακών ομάδων των γονέων ανά πηγή μάθησης του ελεύθερου χρόνου των παιδιών	64

Πίνακας 22. Φύλο/Τάξεις παιδιών και χρήσιμες πηγές μάθησης του ελεύθερου χρόνου	66
Πίνακας 23. Διερευνητική ανάλυση παραγόντων για τις απόψεις των γονέων σχετικά με τις πηγές μάθησης του ελεύθερου χρόνου των παιδιών	66
Πίνακας 24. Συχνότητες και ποσοστά κοινών δραστηριοτήτων γονέων και παιδιών ..	69
Πίνακας 25. Συχνότητες και ποσοστά κοινών ενδιαφερόντων γονέων και παιδιών	70
Πίνακας 26. Απόψεις γονέων για τον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο	71
Πίνακας 27. Μόρφωση πατέρων και απόψεις για τον οικογενειακό χρόνο.....	71
Πίνακας 28. Ηλικία γονέων και απόψεις για τον οικογενειακό χρόνο.....	72
Πίνακας 29. Δραστηριότητες οικογενειακού ελεύθερου χρόνου	74
Πίνακας 30. Ηλικία γονέων και δραστηριότητες οικογενειακού ελεύθερου χρόνου	75
Πίνακας 31. Μόρφωση πατέρων και δραστηριότητες οικογενειακού ελεύθερου χρόνου	76
Πίνακας 32. Τάξεις παιδιών και απόψεις γονέων για δραστηριότητες οικογενειακού ελεύθερου χρόνου	77
Πίνακας 33. Δραστηριότητες προσωπικού ελεύθερου χρόνου γονέων	78
Πίνακας 34. Συσχετίσεις προσωπικού ελεύθερου χρόνου γονέων με συμμετοχή στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών	79

Περίληψη

Ο ελεύθερος χρόνος και η λειτουργία του ως πλαίσιο μάθησης και ανάπτυξης παιδιών και εφήβων αλλά και ως πλαίσιο αλληλεπίδρασης γονέων και παιδιών προσελκύει το ενδιαφέρον ολοένα και περισσότερων ερευνητών. Η παρούσα έρευνα είχε ως βασικό σκοπό τη διερεύνηση του τρόπου συμμετοχής των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους και την ποσοτική αποτίμηση των αντιλήψεων τους για τον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο και τις δραστηριότητες που τον συνθέτουν. Για τον λόγο αυτόν δομήθηκε ένα ερωτηματολόγιο που απευθυνόταν σε γονείς παιδιών και εφήβων με σκοπό την καταγραφή των απόψεων τους σχετικά με α) τον τρόπο αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου από τα παιδιά τους, β) τον τρόπο συμμετοχής τους στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών, γ) τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες οικογενειακού ελεύθερου χρόνου και δ) τις δραστηριότητες του προσωπικού ελεύθερου χρόνου τους.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν πως ο ελεύθερος χρόνος των παιδιών αναγνωρίζεται από τους γονείς ως πλαίσιο που πρέπει να διαμορφώνεται με δραστηριότητες ευχαρίστησης και μάθησης. Η συμμετοχή τους στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών εκφράζεται μέσω της διαμόρφωσης ενός ενισχυτικού περιβάλλοντος που υποστηρίζει και ενθαρρύνει με διαφορετικούς τρόπους την σωστή αξιοποίηση του. Ως πλαίσιο οικογενειακής αλληλεπίδρασης, ο ελεύθερος χρόνος της οικογένειας περιλαμβάνει κυρίως καθημερινές δραστηριότητες, αθλητικά ενδιαφέροντα αλλά και οικογενειακές εκδρομές. Ως προς τον προσωπικό ελεύθερο χρόνο των γονέων, η έρευνα έδειξε πως οι γονείς αφιερώνουν τον συγκεκριμένο χρόνο στην οικογένεια τους. Μέσα από τα ευρήματα της έρευνας διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές τόσο ανάμεσα στα δύο φύλα όσο και ανάμεσα στους γονείς διαφορετικών ηλικιών, ως προς την ενασχόληση τους με τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών και με τον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο. Συγκεκριμένα, η έρευνα κατέληξε στο συμπέρασμα πως οι μητέρες αλλά και οι γονείς μικρότερης ηλικίας διαφοροποιούνται τόσο ποσοτικά, δηλαδή ως προς τη συχνότητα συμμετοχής όσο και ποιοτικά, δηλαδή ως προς το είδος της συμμετοχής τους και στις δύο διαστάσεις του ελεύθερου χρόνου που διερευνήθηκαν.

Λέξεις κλειδιά: ελεύθερος χρόνος παιδιών, οικογενειακός ελεύθερος χρόνος, γονεϊκή εμπλοκή, κατ' οίκον εργασίες, εξωσχολικός χρόνος

Abstract

Leisure time and its functioning as a framework for the learning and development of children and adolescents, as well as a context of interaction between parents and children, attracts the interest of more and more researchers. The main purpose of this research is to investigate how parents can participate in their children's leisure time and to quantify their perceptions of family leisure and its activities. For this reason, a questionnaire addressed to parents of children and adolescents was set up to record their views on: a) how children use their leisure time b) their participation in children's leisure activities c) their participation in family leisure activities and d) the activities of their own leisure time.

The results of the survey have shown that children's leisure time is recognized by parents as a framework that must be shaped by pleasure and learning activities. Their participation in the leisure time of children is expressed through the creation of a supportive environment that encourages in different ways the proper use of leisure time. As a family interaction framework, family leisure time includes mainly day-to-day activities, sports interests and family excursions. Regarding parents' personal leisure time, research has shown that parents dedicate this time to their family. Through the research, findings revealed statistically significant differences both between sexes and between parents of different ages, in terms of their involvement in children's leisure time and family leisure. In particular, in the two dimensions of leisure time investigated, the research concluded that both mothers and younger parents differ in quantitative term, that is the frequency of participation, and qualitative term, that is their type of participation.

Keywords: children's leisure time, family leisure, parental involvement, homework, out-of-school time

Πρόλογος

Η έμφαση πολλών σύγχρονων ερευνών στη θεματική του ελεύθερου χρόνου ως πλαίσιο ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης παιδιών και εφήβων αλλά και ως πλαίσιο διαμόρφωσης και ενίσχυσης της οικογενειακής συνοχής, αποτέλεσε αφορμή για την πραγματοποίηση της παρούσας εργασίας.

Ως εκπαιδευτικός, η διερεύνηση του τρόπου αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου από τα παιδιά και κυρίως η γνώση του τρόπου με τον οποίο οι γονείς αντιλαμβάνονται και διαμορφώνουν τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών, προωθώντας και υποστηρίζοντας ένα συγκεκριμένο πλαίσιο αποτελούν σημαντικά εργαλεία για την κατανόηση του εξωσχολικού χρόνου των παιδιών. Η προσέγγιση ενός τόσο πολυδιάστατου θέματος όπως είναι ο ελεύθερος χρόνος μέσα από θεωρητικές και ερευνητικές μελέτες σχετικές με τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, με τις κατ' οίκον εργασίες και με τον τρόπο συμμετοχής των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών αλλά και τον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο μπορεί να συνεισφέρει στην ανάπτυξη εργαλείων που εντάσσονται στον ρόλο του εκπαιδευτικού.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλαν στην ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας. Ιδιαίτερα τον επιβλέποντα κ. Ιωάννη Θωΐδη, ο οποίος παρείχε συστηματική επίβλεψη της διπλωματικής εργασίας και συνεχή υποστήριξη και συνεργασία, αλλά και τα υπόλοιπα μέλη της τριμελούς επιτροπής, την κα. Βασιλική Παπαδοπούλου και τον κ. Νικόλαο Χανιωτάκη για τη συμβολή τους. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω και όλους τους γονείς που με εμπιστεύτηκαν, ανταποκρίθηκαν με χαρά και συμμετείχαν στην έρευνα συμπληρώνοντας το ερωτηματολόγιο.

Εισαγωγή

Οι σύγχρονες έρευνες εξετάζουν τον ελεύθερο χρόνο ως πεδίο ανάπτυξης παιδιών και εφήβων και ως πεδίο οικογενειακής αλληλεπίδρασης. Σκοπός της διπλωματικής εργασίας είναι η διερεύνηση των δύο προηγούμενων διαστάσεων του ελεύθερου χρόνου μέσω των απόψεων των γονέων.

Η παρούσα εργασία προσέγγισε το θέμα τόσο θεωρητικά όσο και εμπειρικά. Πιο συγκεκριμένα, σε θεωρητικό επίπεδο έγινε προσπάθεια να διερευνηθούν οι επιμέρους έννοιες που στοιχειοθετούν το ερευνητικό πρόβλημα που τέθηκε στην εργασία. Στο εμπειρικό επίπεδο πραγματοποιήθηκε μια έρευνα σε γονείς προκειμένου να διερευνηθούν οι απόψεις τους σχετικά με τη συμμετοχή τους στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών και στον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο.

Πιο αναλυτικά, στα θεωρητικά κεφάλαια αναλύονται οι βασικές έννοιες που αφορούν το θέμα της εργασίας. Αρχικά, προσδιορίζεται εννοιολογικά ο ελεύθερος χρόνος και στη συνέχεια αναλύεται η σημασία του για τα παιδιά και τους εφήβους. Στη συνέχεια, γίνεται αναφορά στα είδη των δραστηριοτήτων που συνθέτουν τον ελεύθερο χρόνο και συγκεκριμένα στην κατηγοριοποίηση τους σε δομημένες και μη δομημένες δραστηριότητες καθώς και στα αποτελέσματα που επιφέρει η συμμετοχή σε αυτές. Ακολουθεί το κεφάλαιο που αφορά τον ελεύθερο χρόνο ως πλαίσιο μέσα στο οποίο συμμετέχουν οι γονείς, ορίζονται οι διαστάσεις που μπορεί να έχει η συμμετοχή τους και έπεται η ανάλυση τριών δημοφιλών κατηγοριοποιήσεων δραστηριοτήτων οικογενειακού ελεύθερου χρόνου.

Τα επόμενα κεφάλαια αποτελούνται από ερευνητικά δεδομένα και έχουν κατηγοριοποιηθεί με βάση συγκεκριμένες μεταβλητές. Αρχικά, αναφέρονται οι εξωσχολικές δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου που εμπλέκονται τα παιδιά και οι έφηβοι και ο τρόπος που διαμορφώνονται ανάλογα με το φύλο και την ηλικία τους. Στη συνέχεια, αναλύονται οι δραστηριότητες οικογενειακού ελεύθερου χρόνου καθώς και η συμμετοχή των γονέων στην κατ' οίκον εργασίες, όπως έχουν προκύψει μέσα από διαφορετικές ερευνητικές μελέτες. Επιπλέον, αναφέρονται οι διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στα δύο φύλα των γονέων σε σχέση με τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες οικογενειακού χρόνου και αναλύεται ο τρόπος με τον οποίο δομείται ο προσωπικός ελεύθερος χρόνος των γονέων.

Στο εμπειρικό μέρος της εργασίας παρουσιάζεται η προσπάθεια διερεύνησης των απόψεων των γονέων για τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών και για τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες οικογενειακού ελεύθερου χρόνου στον νομό Φλώρινας. Αναφέρονται αναλυτικά ο σκοπός, οι επιμέρους στόχοι, τα ερευνητικά ερωτήματα καθώς και οι υποθέσεις της έρευνας, όπως προέκυψαν μέσα από την θεωρητική πλαισίωση του θέματος και τη μελέτη παρόμοιων ερευνών, επιδιώκοντας την εξακρίβωση ή μη των παραγόντων και μεταβλητών που συνδέονται με τη συμμετοχή των γονέων στον ελεύθερο χρόνο. Ακολουθεί η παρουσίαση της μεθοδολογίας, περιγράφονται τα χαρακτηριστικά του δείγματος, το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε και οι διαδικασίες συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων. Στη συνέχεια παρουσιάζονται μέσω των στατιστικών αναλύσεων τα αποτελέσματα με χρήση πινάκων.

Στο τέλος ακολουθεί η συζήτηση των αποτελεσμάτων με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα και τις υποθέσεις που τέθηκαν αρχικά. Επιχειρείται η συζήτηση τους σε σχέση με αποτελέσματα παρόμοιων ερευνών και στη συνέχεια ακολουθούν οι προτάσεις για περαιτέρω έρευνες σχετικές με το θέμα.

Θεωρητική Πλαισίωση

1.1 Ελεύθερος Χρόνος Παιδιών και Εφήβων

1.1.1 Εννοιολογικός Προσδιορισμός του Ελεύθερου Χρόνου

Ο ελεύθερος χρόνος και οι ποσοτικές και ποιοτικές διαστάσεις του αποτελούν διαδεδομένο πεδίο ερευνών τις τελευταίες δεκαετίες αναδεικνύοντας την αναγκαιότητα του ως αναπόσπαστο κομμάτι του συνολικού χρόνου του ατόμου. Η σημασία του ελεύθερου χρόνου, οι πολλές και διαφορετικές δραστηριότητες που τον απαρτίζουν έλκουν όλα τα κοινωνικά στρώματα και όλους τους ανθρώπους ανεξαρτήτως ηλικιών και φύλου και παρά τις ανισότητες που υπάρχουν είναι ζητήματα τα οποία κεντρίζουν συνεχώς το ενδιαφέρον πολλών ερευνητών (Κορωναίου, 1996:12).

Σύμφωνα με τον Opaschowski (1990, όπ. αναφ. στο Θωίδης, 2000) ο συνολικός χρόνος της ζωής του ατόμου απαρτίζεται από τρία χρονικά τμήματα τα οποία είναι ο ελεύθερα διαθέσιμος χρόνος του οποίου κύριο χαρακτηριστικό είναι ο αυτοπροσδιορισμός του ατόμου, ο υποχρεωτικός ή δεσμευμένος χρόνος στον οποίο το άτομο αισθάνεται την υποχρέωση να συμμετέχει σε κάποια συγκεκριμένη δραστηριότητα και ο ετεροκαθορισμένος ή εξαρτημένος χρόνος ο οποίος αφορά κυρίως τον εργασιακό χρόνο ωστόσο δεν περιορίζεται μόνο σε αυτόν. Ο ελεύθερος χρόνος δεν εξετάζεται σήμερα ως το χρονικό διάστημα που μένει ως υπόλοιπο μετά τον χρόνο εργασίας, αλλά ως χρόνος αυτοπραγμάτωσης, ατομικής καλλιέργειας και ανάπτυξης της προσωπικότητας (Θωίδης, 2000:6). Ο τρόπος αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου κάθε ατόμου χαρακτηρίζεται από την ελευθερία επιλογής συγκεκριμένων δραστηριοτήτων αλλά και από την ικανοποίηση που προκύπτει μέσα από την ενασχόληση του με αυτές συνθέτοντας δύο από τα πιο βασικά ποιοτικά χαρακτηριστικά του ελεύθερου χρόνου (Πνευματικός, Θωίδης & Γάκη, 2008).

1.1.2 Η Σημασία του Ελεύθερου Χρόνου για τα Παιδιά και τους Εφήβους

Σήμερα, ο ελεύθερος χρόνος των παιδιών έχει συρρικνωθεί λόγω των υποχρεώσεων του σχολείου που καταλαμβάνουν ένα πολύ σημαντικό μέρος του χρόνου που απομένει μετά το σχόλασμα. Θα μπορούσε κανείς να πει πως έχει «σχολειοποιηθεί» κατά ένα μεγάλο μέρος κυρίως μάλιστα όσο αυξάνονται οι τάξεις

του σχολείου, με αποτέλεσμα ένα από τα πιο βασικά δικαιώματα των παιδιών για ξεκούραση και ψυχαγωγία να περιορίζεται στο ελάχιστο (Γογγάκη, Χριστόδουλος & Κάτσικας, 2004). Ωστόσο, η σημασία του ελεύθερου χρόνου για τα παιδιά και ο λόγος που απασχολεί πολλούς ερευνητές έγκειται στο γεγονός ότι με τον σωστό τρόπο αξιοποίησης μπορεί να οδηγήσει στην ολόπλευρη κοινωνικοσυναισθηματική και επαγγελματική ανάπτυξη τους. Μέσω του ελεύθερου χρόνου προσφέρονται ευκαιρίες μάθησης και ανάπτυξης κοινωνικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων και παράλληλα τα άτομα εξασκούνται σε διαφορετικούς κοινωνικούς ρόλους και δραστηριότητες. Αντίθετα, η λανθασμένη διαχείριση του, μπορεί πολλές φορές να οδηγήσει στην εκδήλωση επικίνδυνων μορφών κοινωνικής συμπεριφοράς (Opic & Duranovic, 2014).

Σχετικά με την ηλικιακή ομάδα των εφήβων, ο ελεύθερος χρόνος και οι καθημερινές δραστηριότητες που συμπεριλαμβάνονται σε αυτόν αποτελούν ιδιαίτερα σημαντικά αναπτυξιακά φαινόμενα και η πολυπλοκότητα και το περιεχόμενο των δραστηριοτήτων μπορούν να συνδεθούν και με την ψυχολογική ανάπτυξη τους (McHale, Crouter & Tucker, 2001). Στην καθημερινότητα των εφήβων, ο ελεύθερος χρόνος αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό κομμάτι της ζωής τους καθώς λειτουργεί ως πλαίσιο χαλάρωσης από το καθημερινό άγχος (Shannon, 2006). Με τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, οι έφηβοι διευρύνουν το πεδίο κοινωνικοποίησης και εκτός σχολείου, αλληλεπιδρώντας τόσο με ενήλικες όσο και με συνομηλίκους τους, λαμβάνοντας παράλληλα την ικανοποίηση της αναγνώρισης τους από αυτούς (Bartko & Eccles, 2002). Επίσης, η πιθανότητα εμπλοκής των εφήβων σε επικίνδυνες παρέες μειώνεται όταν αυτοί συμμετέχουν σε διαφορετικές δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου για μεγάλο χρονικό διάστημα (Fredricks & Eccles, 2006).

1.1.3 Δομημένες και Μη Δομημένες Δραστηριότητες Ελεύθερου Χρόνου

Οι δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου διαχωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες. Η πρώτη αποτελείται από τις δομημένες δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου οι οποίες έχουν μια συγκεκριμένη δομή, πραγματοποιούνται σε τακτική βάση, οργανώνονται και καθοδηγούνται κυρίως από ενήλικες και έχουν συγκεκριμένους σκοπούς που αφορούν κοινωνικούς ή συμπεριφορικούς στόχους. Στη δεύτερη

κατηγορία των μη δομημένων δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου ανήκουν αυτές που δεν έχουν συγκεκριμένη δομή, επιλέγονται πιο ελεύθερα και πιο αυθόρμητα από τα παιδιά και εκπληρώνουν κυρίως ψυχαγωγικούς και κοινωνικούς σκοπούς ενώ δεν έχουν καθορισμένη συχνότητα και διάρκεια (Mahoney & Stattin, 2000· Fletcher, Nickerson & Wright, 2003· Mahoney, Eccles & Larson, 2004).

Η συμμετοχή σε δομημένες δραστηριότητες συνδέεται με μια σειρά από πλεονεκτήματα για τα παιδιά. Πρώτον, αναπτύσσονται σχέσεις καθοδήγησης, υποστήριξης και συνεργασίας καθώς οι δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα σε οργανωμένα πλαίσια παρουσιάζουν αυξημένη κοινωνική πολυπλοκότητα εμπλέκοντας και άλλα πρόσωπα, όπως οι συνομήλικες και συμμαθητές, μέλη της οικογένειας και διάφοροι άλλοι ενήλικες (Mahoney & Stattin, 2000). Δεύτερον, η εμπλοκή των παιδιών σε δομημένες δραστηριότητες, όπως αυτές του αθλητισμού αλλά και άλλων προσφορών οργανωμένων συλλόγων, συνδέεται με την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη (Fletcher et al., 2003· McHale, Crouter & Tucker, 2001). Τρίτον, έρευνες έχουν δείξει πως η συμμετοχή των παιδιών σε δομημένες δραστηριότητες σχετίζεται με υψηλότερες ακαδημαϊκές επιδόσεις και τέταρτον, η συμμετοχή των παιδιών σε δομημένες δραστηριότητες σχετίζεται αρνητικά με την ανάπτυξη αντικοινωνικών συμπεριφορών (Mahoney & Stattin, 2000). Τα οφέλη της συμμετοχής σε δομημένες δραστηριότητες είναι αναμφισβήτητα σημαντικά για τα παιδιά και τους εφήβους, ωστόσο δεν πρέπει να υποτιμηθούν και κάποιες μη δομημένες δραστηριότητες όπως αυτές που στοχεύουν σε ανάγκες όπως η χαλάρωση από το καθημερινό άγχος, η ψυχαγωγία αλλά και η ανάγκη για επικοινωνία και αλληλεπίδραση με φίλους μέσα σε μη δομημένα πλαίσια.

Η έμφαση των σύγχρονων ερευνών στην εξέταση του ελεύθερου χρόνου ως πλαίσιο που συνδέεται με την ανάπτυξη παιδιών και εφήβων προκάλεσε το δημόσιο ενδιαφέρον κρατών τα οποία δημιούργησαν πολλά μετασχολικά προγράμματα αξιοποιώντας το περιβάλλον του σχολείου. Έτσι παρόλο που ο ελεύθερος χρόνος των παιδιών ξεκινάει από τη στιγμή που φεύγουν από το σχολείο και την οργανωμένη διδασκαλία είναι γεγονός πως ο συγκεκριμένος χώρος αποτελεί σε πολλές χώρες πλαίσιο οργανωμένων δραστηριοτήτων στις οποίες τα παιδιά μπορούν να εμπλακούν ελεύθερα. Σύμφωνα με τον OECD (1999), οι εγκαταστάσεις του σχολείου σε χώρες όπως ο Καναδάς, η Γαλλία, το Βέλγιο έχουν μετατραπεί σε ανοιχτούς χώρους μάθησης προσφέροντας πολλαπλά προγράμματα δραστηριοποίησης για παιδιά, γονείς αλλά και την τοπική κοινωνία. Επιπλέον, σύμφωνα με τον Lauzon (2013), οι

συγκεκριμένες δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στα σχολεία και αποτελούν οργανωμένα πλαίσια μάθησης για όλα τα παιδιά, όχι μόνο παρέχουν ευκαιρίες μάθησης και ανάπτυξης στα πλαίσια της δια βίου εκπαίδευσης, αλλά ταυτόχρονα αμβλύνουν και τις οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες καθώς απευθύνονται σε όλα τα παιδιά ανεξαρτήτως οικονομικής κατάστασης. Με αυτόν τον τρόπο, ο ελεύθερος χρόνος κάθε παιδιού μπορεί να αποτελείται από ένα ευρύ φάσμα δομημένων δραστηριοτήτων που μπορεί να επιλέξει για να εμπλακεί. Ωστόσο, όπως συμπεραίνουν οι Haglund & Anderson (2009:127) σε άρθρο τους για τα απογευματινά προγράμματα σχολείων στις ΗΠΑ αλλά και για τα leisure centers στην Σουηδία, οι δραστηριότητες που προσφέρονται, παρά το γεγονός ότι μπορεί να στοχεύουν σε κάτι παραπάνω, πρέπει να συνδέονται με τη διασκέδαση και τη χαρά, προκειμένου να μη συγχέονται με την τυπική εκπαίδευση που παρέχει το σχολείο.

1.2 Οικογένεια και Ελεύθερος Χρόνος

1.2.1 Ο Ελεύθερος Χρόνος ως Πεδίο Γονεϊκής Εμπλοκής

Η ποιότητα των σχέσεων μεταξύ γονέων και παιδιών και οι διαστάσεις της σε γνωστικούς, ψυχολογικούς και κοινωνικούς τομείς της ζωής τόσο των παιδιών όσο και των γονέων αποτελεί αντικείμενο πολλών μελετών αναδεικνύοντας την σημαντικότητα αυτής της σχέσης. Ο συναισθηματικός δεσμός που αναπτύσσεται μεταξύ των μελών της οικογένειας, η εμπιστοσύνη και η εγγύτητα που νιώθουν, το ευχάριστο κλίμα που διαπνέεται από σταθερότητα και ενθάρρυνση και ο χρόνος που περνούν μαζί, συνθέτουν τις προϋποθέσεις για μια υγιή σχέση μεταξύ γονέων και παιδιών. Οι θετικές σχέσεις ανάμεσα σε γονείς και παιδιά, η θετική αλληλεπίδραση που μπορεί να αναπτυχθεί μεταξύ τους αλλά και το συναισθηματικό δέσιμο συνδέεται με την γνωστική ανάπτυξη αλλά και την ισχυρή επιμονή που μπορεί να δείξει ένα παιδί στην αντιμετώπιση διαφορετικών προβλημάτων νιώθοντας τη συναισθηματική παρουσία και την εμπιστοσύνη του γονέα (Bergin, 2001).

Στο πλαίσιο της οικοσυστημικής θεωρίας, η οικογένεια εκλαμβάνεται ως ένα σύστημα μέσα στο οποίο το άτομο αναπτύσσεται. Το σύστημα αυτό δε λειτουργεί ανεξάρτητα αλλά δέχεται επιδράσεις από άλλα συστήματα όπως είναι το κοινωνικό, το οικονομικό και το πολιτικό. Το μικροσύστημα της οικογένειας περιλαμβάνει οτιδήποτε πραγματοποιείται στο εσωτερικό της και σύμφωνα με το οικολογικό

μοντέλο του Brofenbrenner επηρεάζεται από το στενότερο και ευρύτερο περιβάλλον, δηλαδή το μεσοσύστημα και το μακροσύστημα (Πετρογιάννης, 2003 όπ. αναφ. στο Κρίβας, 2007). Ο ελεύθερος χρόνος αποτελεί μέρος του μικροσυστήματος μέσα στο οποίο το παιδί αναπτύσσεται και επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες του μικροσυστήματος, του μεσοσυστήματος και του μακροσυστήματος. Μια παράμετρος για την ανάπτυξη θετικών σχέσεων και τη διατήρηση της συνεκτικότητας μεταξύ της οικογένειας είναι η εμπλοκή του γονέα, δηλαδή η επικέντρωση του στο παιδί, η υποστήριξη και η φροντίδα που πρέπει να προσφέρει αλλά και ο χρόνος που πρέπει να μοιραστεί μαζί του (Lezin, 2004 όπ. αναφ. στη Σπετσιώτου, 2014).

Η εμπλοκή των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών έχει δύο διαστάσεις. Από την μία πλευρά είναι η συμμετοχή τους ως καθοδηγητές των δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου των παιδιών και από την άλλη πλευρά είναι οι κοινές δραστηριότητες που μοιράζονται με τα παιδιά τους.

Σχετικά με την πρώτη διάσταση, ο ρόλος των γονέων αναδεικνύεται ως κυρίαρχος παράγοντας επιρροής των επιλογών του ελεύθερου χρόνου των παιδιών. Οι γονείς και τα παιδιά αναγνωρίζουν την επιρροή που ασκεί το οικογενειακό περιβάλλον στις επιλογές του ελεύθερου χρόνου τους (Shannon, 2006). Μάλιστα, σε πολλές περιπτώσεις οι γονείς αναγνωρίζουν πως η επιθυμία τους να προωθήσουν, να ενισχύσουν και να βοηθήσουν τα παιδιά να αναπτύξουν ενδιαφέροντα για τον ελεύθερο χρόνο τους, αποτελεί σημαντικό συστατικό της συνολικής ανατροφής που επιθυμούν να δώσουν σε αυτά και μάλιστα επιθυμούν οι ίδιοι να αποτελέσουν πρότυπα για αυτά (Shannon & Shaw, 2008). Επιπλέον, προκειμένου να ανταποκριθούν στην συγκεκριμένη ανάγκη οι γονείς προσπαθούν να αναπτύξουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, στάσεις και συμπεριφορές για να αποτελέσουν σωστά πρότυπα για τα παιδιά τους αλλά και να επηρεάσουν τις επιλογές αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου τους (Pereira, 2011).

Η υποστήριξη και η καθοδήγηση που παρέχουν οι γονείς στα παιδιά τους ως προς τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου αφορά κυρίως την ανάληψη του ρόλου της οργάνωσης των προγραμμάτων των παιδιών, της χρηματοδότησης των δραστηριοτήτων και της μετακίνησης στους αντίστοιχους χώρους (Wheeler, 2014). Επιπλέον, όταν οι γονείς υποστηρίζουν τη συμμετοχή των παιδιών τους σε δομημένες δραστηριότητες φαίνεται πως τα ίδια τα παιδιά τείνουν να εμπλέκονται περισσότερο σε εξωσχολικές δραστηριότητες και δραστηριότητες συλλόγων (Huebner & Mancini, 2003). Παράλληλα, σε πολλές περιπτώσεις η εμπλοκή των γονέων στον

προσανατολισμό των παιδιών τους προς συγκεκριμένες δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου αποτελεί στρατηγική επιλογή προκειμένου να τα προστατεύσουν τους από επικίνδυνες ασχολίες (Outley & Floyd, 2002).

Σχετικά με τη δεύτερη διάσταση της εμπλοκής των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών, είναι αδιαμφισβήτητο πως γονείς και παιδιά μοιράζονται στα πλαίσια του ελεύθερου χρόνου κοινές δραστηριότητες και κοινά ενδιαφέροντα. Ο οικογενειακός χρόνος που μοιράζονται γονείς και παιδιά αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά κομμάτια που συνθέτουν την οικογενειακή συνοχή και παράλληλα σηματοδοτούν την υγιή ανάπτυξη και κοινωνικοποίηση των παιδιών (Schwab & Dustin, 2015). Οι εμπειρίες και οι δραστηριότητες στις οποίες εμπλέκεται ολόκληρη η οικογένεια στα πλαίσια του ελεύθερου χρόνου, πολλές φορές δεν συμπεριλαμβάνονται στα τυπικά καθήκοντα φροντίδας των γονιών προς τα παιδιά, ωστόσο αποτελούν μέρος του συνολικού χρόνου που αφιερώνεται σε αυτά ενώ μέσω της μελέτης τους μπορούν να αναδειχθούν σημαντικές πρακτικές οικογενειακής μέριμνας (Craig & Mullan, 2012). Ταυτόχρονα, η ποιότητα του χρόνου που μοιράζονται γονείς και παιδιά αντικατοπτρίζει γενικότερα τόσο τη φύση του γονικού ρόλου αλλά και τη φύση και το νόημα που προσδίδεται συνολικά στην οικογένεια (Shaw, 2008). Οι ίδιοι οι γονείς αναγνωρίζουν τη σημασία του οικογενειακού ελεύθερου χρόνου ως πλαίσιο ανάπτυξης και διατήρησης της θετικής αλληλεπίδρασης μεταξύ των μελών της οικογένειας, προλαμβάνοντας περιστατικά αποξένωσης και δημιουργώντας ευχάριστες αναμνήσεις, ενισχύοντας την ενότητα και τις οικογενειακές αξίες που θα ακολουθούν τα παιδιά σε όλη την ενήλικη ζωή τους (Shaw & Dawson, 2001). Ο οικογενειακός ελεύθερος χρόνος σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να αποτελεί πεδίο αναπαραγωγής εμπειριών και μνημών του οικογενειακού παρελθόντος των γονέων, ενώ σε άλλες αναδεικνύεται η ανάγκη της δημιουργίας ευχάριστων εμπειριών για τα παιδιά που θα τα συνοδεύουν στη ζωή τους (Daly, 2001).

1.2.2 Κατηγορίες Δραστηριοτήτων του Οικογενειακού Ελεύθερου Χρόνου

Οι δραστηριότητες που μοιράζονται γονείς και παιδιά μπορούν να ταξινομηθούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες οι οποίες αποτελούνται από τις δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρο στο οικιακό χώρο και από αυτές που αφορούν εξωτερικούς χώρους, εκτός του ευρύτερου πλαισίου της οικίας.

Βασισμένοι στη συγκεκριμένη ταξινόμηση, αρκετοί ερευνητές προσπάθησαν να διερευνήσουν το είδος και την ποιότητα των οικογενειακών δραστηριοτήτων και τις προεκτάσεις τους στην οικογενειακή συνοχή και αλληλεπίδραση.

Ένα από τα πρώτα μοντέλα κατηγοριοποίησης των δραστηριοτήτων που εντάσσονται στον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο είναι του Orthner (1975, όπ. αναφ. στο Melton, 2017). Σε αυτό, οι δραστηριότητες χωρίζονται σε δύο κατηγορίες με κριτήριο τον βαθμό αλληλεπίδρασης των μελών της οικογένειας. Η πρώτη κατηγορία αποτελείται από δραστηριότητες που απαιτούν μεγάλη αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών που συμμετέχουν (Joint), ενώ η δεύτερη από δραστηριότητες στις οποίες μπορεί να εμπλέκονται πολλά ή και όλα τα μέλη της οικογένειας χωρίς να αλληλεπιδρούν ιδιαίτερα μεταξύ τους (Parallel), όπως για παράδειγμα η παρακολούθηση τηλεόρασης.

Το δεύτερο μοντέλο κατηγοριοποίησης των δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου που αξίζει να αναφερθεί καθώς ένα μέρος από το εργαλείο που προτείνεται σε αυτό χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα, είναι αυτό των Zabriskie & McCormick (2001) και ονομάζεται Core and Balance Model of Family Leisure Functioning. Μέσα από το συγκεκριμένο μοντέλο συνδέεται η ανάγκη των μελών της οικογένειας για ισορροπία ανάμεσα στη σταθερότητα και την καινοτομία που επιζητούν μέσα από τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες οικογενειακού ελεύθερου χρόνου με τη συνολική λειτουργία της οικογένειας. Έτσι, οι δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου χωρίζονται στις «Core», οι οποίες αποτελούνται από τις καθημερινές δραστηριότητες όπως τα οικογενειακά γεύματα και τα επιτραπέζια παιχνίδια, που χαρακτηρίζονται από σταθερότητα, οικειότητα και πραγματοποιούνται σε γνώριμα περιβάλλοντα ενισχύοντας την συνοχή της οικογένειας και στις «Balance» που συνθέτονται από νέες, καινοτόμες εμπειρίες όπως είναι οι οικογενειακές εκδρομές και τα ταξίδια και η συμμετοχή σε πολιτιστικές εκδηλώσεις, καλύπτοντας τις ανάγκες των μελών για αλλαγή περιβάλλοντος και δραστηριότητες έξω από τα πλαίσια της καθημερινής ρουτίνας της οικογένειας, προωθώντας και αναπτύσσοντας με αυτόν τον τρόπο την οικογενειακή ευελιξία (Zabriskie & McCormick, 2001).

Ένα πιο πρόσφατο μοντέλο κατηγοριοποίησης των δραστηριοτήτων του οικογενειακού ελεύθερου χρόνου είναι αυτό που προτείνει η Melton (2017) έχοντας ενσωματώσει τις βασικές θεωρητικές διαστάσεις των δύο προηγούμενων και δημιουργώντας ένα τρίτο μέσα από τον συνδυασμό τους. Πρόκειται για το «Family

Activity Model (FAM)», το οποίο διαχωρίζει τις δραστηριότητες του οικογενειακού ελεύθερου χρόνου σε τέσσερις κατηγορίες που συνδυάζουν τόσο τις διαφορές που προκύπτουν λόγω του περιβάλλοντος των δραστηριοτήτων (Core & Balance Model), που πρότειναν οι Zabriskie & McCormick (2001), όσο και τον βαθμό αλληλεπίδρασης της οικογένειας όταν εμπλέκεται σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου (Joint & Parallel) που προτάθηκε από τον Orthner (1975, όπ. αναφ. στο Melton, 2017). Οι κατηγορίες του μοντέλου της Melton (2017) διαμορφώθηκαν ως εξής: Core – Joint, δηλαδή δραστηριότητες που συμβαίνουν σε ένα γνώριμο περιβάλλον και τα μέλη της οικογένειας αλληλεπιδρούν έντονα μεταξύ τους, Balance – Joint, δηλαδή δραστηριότητες οι οποίες γίνονται σε ένα καινούργιο περιβάλλον και χαρακτηρίζονται από υψηλή αλληλεπίδραση, Core – Parallel, που περιλαμβάνει δραστηριότητες που διαδραματίζονται σε ένα οικείο περιβάλλον αλλά η αλληλεπίδραση μεταξύ των συμμετεχόντων είναι χαμηλή όπως για παράδειγμα η παρακολούθηση τηλεόρασης και τελευταία κατηγορία είναι η Balance – Parallel η οποία αποτελείται από τις δραστηριότητες που η οικογένεια απολαμβάνει σε ένα νέο περιβάλλον αλλά δεν χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερα υψηλή αλληλεπίδραση.

Ερευνητικά Δεδομένα

2.1 Εξωσχολικές Δραστηριότητες στην Παιδική και Εφηβική Ηλικία κατά τη Διάρκεια του Ελεύθερου χρόνου

Πολλές έρευνες έχουν εστιάσει στον τρόπο που τα παιδιά οργανώνουν τον ελεύθερο χρόνο τους και στις δραστηριότητες που εμπλέκονται μετά το πέρας της σχολικής ώρας. Οι εξωσχολικές δραστηριότητες των παιδιών λαμβάνουν χώρα είτε σε οργανωμένα πλαίσια, είτε αποτελούν μη δομημένες δραστηριότητες. Έρευνα των Dotterer, McHale & Crouter (2007), έδειξε ότι το μεγαλύτερο μέρος του ελεύθερου χρόνου των παιδιών καταναλώνεται στην παρακολούθηση τηλεόρασης, ακολουθούν οι κατ' οίκον εργασίες και οι οργανωμένες δραστηριότητες. Σχετικά με τις κατ' οίκον εργασίες, τα φροντιστήρια και τα ιδιαίτερα μαθήματα σε έρευνα στην Ελλάδα αποτέλεσαν πρώτη επιλογή στις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου παιδιών πρωτοβάθμιας αλλά και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε ποσοστό 86% και ακολουθούσαν σε πολύ μικρό ποσοστό ο αθλητισμός και οι κοινωνικές δραστηριότητες (Γογγάκη, Χριστόδουλος & Κάτσικας, 2004).

Πολλά παιδιά επιλέγουν να αξιοποιούν τον ελεύθερο χρόνο τους εντάσσοντας σε αυτόν μη δομημένες δραστηριότητες όπως είναι η ενασχόληση με το διαδίκτυο (Oric & Duranovic, 2014) αλλά και η τηλεόραση η οποία όπως αναφέρθηκε παραπάνω, αναδείχθηκε σε βασική δραστηριότητα ελεύθερου χρόνου των παιδιών (Dotterer, McHale & Crouter, 2007). Στο ίδιο αποτέλεσμα έφτασαν και οι Garton, Harvey & Price (2004), σε έρευνα τους σχετικά με τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου των παιδιών, καθώς βρήκαν πως η δεύτερη πιο συχνή δραστηριότητα των παιδιών, αποτελεί η παρακολούθηση τηλεόρασης και τα video games, ενώ σύμφωνα με έρευνα των Evans, Jordan & Horner (2011) σχετική με την ιδέα της μείωσης των ωρών παρακολούθησης αναδείχθηκαν εμπόδια από την πλευρά των παιδιών, κυρίως μικρότερης ηλικίας και περισσότερο των κοριτσιών ανάγοντας έτσι την τηλεόραση σε σημαντική δραστηριότητα ελεύθερου χρόνου για αυτά. Επιπλέον, άλλη έρευνα σχετική με τις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου των παιδιών, ανέδειξε ως κυριότερες αυτές που αφορούν τον αθλητισμό, τη μουσική και την τέχνη (Πνευματικός, Θωΐδης & Γάκη, 2008). Ακόμη, σε αποτελέσματα έρευνας σχετική με τη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου από τα παιδιά της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, φάνηκε πως τα παιδιά πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης αξιοποιούν περισσότερο τα ηλεκτρονικά μέσα και τις αθλητικές δραστηριότητες συμφωνώντας με παρόμοιες έρευνες (Oric, & Duranovic, 2014).

Σχετικά με την εφηβική ηλικία και τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, σε έρευνα των Zeijl et al. (2000) σε παιδιά προεφηβικής και εφηβικής ηλικίας, φάνηκαν διαφοροποιήσεις μεταξύ των εφήβων, καθώς οι έφηβοι μικρότερης ηλικίας έδειξαν πως προτιμούν να περνούν τον ελεύθερο χρόνο τους με τους γονείς τους ή να αφιερώνουν χρόνο μόνο στον εαυτό τους, ενώ όσο η ηλικία των παιδιών αυξανόταν ο ελεύθερος χρόνος αφορούσε κυρίως τους φίλους και συμμαθητές τους. Στο ίδιο συμπέρασμα κατέληξε και η έρευνα των Oric, & Duranovic (2014) διαπιστώνοντας πως όσο το ηλικιακό επίπεδο των συμμετεχόντων παιδιών αυξανόταν προσεγγίζοντας την εφηβική ηλικία, ο ελεύθερος χρόνος αποτελούσε πεδίο κοινωνικών δραστηριοτήτων και αναζήτησης ευκαιριών χαλάρωσης και διασκέδασης. Επιπλέον, οι Bruyn & Cillessen (2008), σε έρευνα τους βρήκαν πως οι έφηβοι, εκτός από την ενασχόληση τους με κοινωνικές δραστηριότητες οι οποίες αποτελούν την δημοφιλέστερη κατηγορία δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου, προτιμούν να εντάσσουν στον ελεύθερο χρόνο τους δραστηριότητες με ηλεκτρονικούς υπολογιστές, ταινίες αλλά και εξωτερικές δραστηριότητες όπως οι εκδρομές.

Εκτός από τον παράγοντα της ηλικίας σε σχέση με τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, πολλές έρευνες έχουν εστιάσει και στον παράγοντα του φύλου και τον ρόλο που διαδραματίζει στις επιλογές ελεύθερου χρόνου παιδιών και εφήβων. Μέσα από την εξέταση διαφορετικών ερευνών φαίνεται πως το φύλο του παιδιού καθορίζει πολλές φορές τις επιλογές των δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου στις οποίες επιθυμεί να συμμετέχει. Σε πολλές έρευνες, τα αγόρια φαίνεται να επιλέγουν να εντάξουν στον ελεύθερο χρόνο τους κυρίως αθλητικές δραστηριότητες καθώς λαμβάνουν μεγαλύτερη ικανοποίηση μέσα από τη συμμετοχή τους σε αυτές (Πνευματικός, Θωΐδης & Γάκη, 2008· Bruyn & Cillessen, 2008· Opic & Duranovic, 2014) αλλά και δραστηριότητες με ηλεκτρονικούς υπολογιστές (Bruyn & Cillessen, 2008). Παράλληλα, σχετικά με τις αθλητικές δραστηριότητες στις οποίες συμμετέχουν αγόρια και κορίτσια φαίνεται πως επιλέγονται στερεοτυπικά, καθώς τα αγόρια εμπλέκονται σε δραστηριότητες όπως το ποδόσφαιρο και τα κορίτσια σε δραστηριότητες όπως τον χορό (Wheeler, 2012). Όσον αφορά τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου που επιλέγουν συχνότερα τα κορίτσια φαίνεται ότι αφορούν κυρίως δραστηριότητες μουσικής και τέχνης (Πνευματικός, Θωΐδης & Γάκη, 2008) αλλά και κοινωνικές δραστηριότητες, δραστηριότητες χαλάρωσης (Opic & Duranovic, 2014) και δραστηριότητες που είναι σχετικές με τον πολιτισμό (Bruyn & Cillessen, 2008).

2.2 Κοινωνικοοικονομικό Επίπεδο της Οικογένειας και Ελεύθερος Χρόνος

2.2.1 Επίδραση του Κοινωνικοοικονομικού Επιπέδου στον Ελεύθερο Χρόνο των Παιδιών και των Εφήβων

Η αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των παιδιών και των εφήβων εξαρτάται από πολλούς γονικούς παράγοντες όπως είναι το επίπεδο μόρφωσης των γονέων αλλά και την κοινωνικοοικονομική τους τάξη. Μέσω των ερευνών αναδεικνύεται η σχέση του επιπέδου εκπαίδευσης και της οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης των γονέων με τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών, δείχνοντας πως όταν αυξάνονται οι συγκεκριμένοι παράγοντες, αυξάνεται ταυτόχρονα η καθοδήγηση και ο προσανατολισμός σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου που προσφέρουν στα παιδιά τους (Θωΐδης, 2000· Arisoy & Tutkun, 2012) και μάλιστα σε συγκεκριμένες

δομημένες δραστηριότητες προσανατολισμένες σε εκπαιδευτικούς σκοπούς (Θωΐδης, 2000· Hille, Arnold, & Schupp, 2014).

Αποτελέσματα έρευνας που συμμετείχαν έφηβοι, έδειξαν πως ο τρόπος με τον οποίο διαχειρίζονται και οργανώνουν τον ελεύθερο τους χρόνο εξαρτάται πολλές φορές από το οικογενειακό πλαίσιο, υποδηλώνοντας πως τα γονικά χαρακτηριστικά όπως είναι το επίπεδο μόρφωσης, η εργασία και το εισόδημα είναι δυνατόν να κατευθύνουν τις επιλογές τους προς ορισμένες δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου που είναι αρεστές στους γονείς και αφορούν κυρίως τη μελέτη και τον περιορισμό της τηλεόρασης (Wight, Price, Bianchi, Hunt, 2009). Επιπρόσθετα, σε έρευνες σχετικά με τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών και το κοινωνικό επίπεδο της οικογένειας, διαπιστώθηκε πως τα παιδιά γονέων με υψηλότερο κοινωνικό επίπεδο συμμετέχουν σε περισσότερες δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου αλλά και σε πιο οργανωμένα πλαίσια δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου σε σχέση με τα παιδιά από οικογένειες χαμηλότερων κοινωνικών στρωμάτων (Θωΐδης, 2000· Zeijl, Poel, Bois-Reymond, Ravesloot & Meulman, 2000). Το γεγονός αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο στην παρεμβατικότητα των γονιών υψηλότερων κοινωνικών στρωμάτων στις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου των παιδιών τους και στις επιθυμίες τους για δραστηριότητες προσανατολισμένες σε εκπαιδευτικούς και πολιτιστικούς σκοπούς. (Zeijl et al., 2000).

Είναι γεγονός πως ανεξαρτήτως κοινωνικού και οικονομικού επιπέδου, οι περισσότεροι γονείς εκφράζουν την επιθυμία τους για σωστή εκπαίδευση των παιδιών τους, ωστόσο φαίνεται πως αυτοί που ανήκουν σε μεσαία και υψηλότερα κοινωνικά επίπεδα αισθάνονται περισσότερη ασφάλεια για αυτά που μπορούν να τους προσφέρουν και είναι διατεθειμένοι να τα καθοδηγήσουν σε οργανωμένες δραστηριότητες που θα τους εξασφαλίσουν μεγαλύτερες εκπαιδευτικές επιτυχίες, ενώ οι γονείς που ανήκουν στην εργατική τάξη, παρά το γεγονός ότι προτίθενται να υποστηρίξουν τα παιδιά τους προς ένα καλύτερο εκπαιδευτικό μέλλον, πολλές φορές δεν αισθάνονται την ίδια σιγουριά ότι μπορούν να επηρεάσουν αυτό το μέλλον (Irwin & Elley, 2011).

Βέβαια, η διαχείριση του ελεύθερου χρόνου των παιδιών φαίνεται ότι εξαρτάται και από την κουλτούρα και τον πολιτισμό στον οποίο αναπτύσσεται η οικογένεια, αφού σε χώρες που δεν υπάρχει ενημέρωση ή εκπαίδευση σε ζητήματα ελεύθερου χρόνου, οι εξωσχολικές δραστηριότητες αποτελούν αποκλειστική επιλογή

των ίδιων των παιδιών, με τους παράγοντες τους σχολείου και της οικογένειας να έχουν πολύ χαμηλή συμμετοχή (Arisoy & Tutkun, 2012).

2.2.2 Επίδραση του Κοινωνικοοικονομικού Επιπέδου στον Ελεύθερο Χρόνο της Οικογένειας

Ο ελεύθερος χρόνος της οικογένειας δεν αποτελεί ένα απομονωμένο πεδίο οικογενειακής δράσης αλλά συνδέεται άμεσα με το κοινωνικό πλαίσιο και τις κοινωνικές σχέσεις, διευρύνοντας το πεδίο ερευνών και αυξάνοντας το ενδιαφέρον πολλών ερευνητών (McCabe, 2015). Έτσι, πολλές έρευνες έχουν εστιάσει την προσοχή τους στον τρόπο με τον οποίο η εκπαίδευση των γονέων, το είδος της απασχόλησης αλλά και το κοινωνικοοικονομικό τους επίπεδο μπορούν να επηρεάσουν τον ελεύθερο χρόνο της οικογένειας και τις εμπειρίες που μοιράζονται στα πλαίσια του. Πιο συγκεκριμένα, μέσα από ευρήματα ερευνών αναδεικνύεται η διαφορετικότητα του τρόπου συμμετοχής των γονιών με διαφορετικό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο στον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο. Οι γονείς μεσαίων οικονομικών στρωμάτων προωθούν περισσότερο οργανωμένες δραστηριότητες μέσω των οποίων βελτιώνονται και αναπτύσσονται δεξιότητες αυτονομίας των παιδιών τους, ενώ οι γονείς χαμηλών οικονομικών στρωμάτων συμμετέχουν σε λιγότερο οργανωμένες δραστηριότητες και δίνουν έμφαση στην οικογενειακή συνοχή και συντροφικότητα (Harrington, 2002, 2015). Επιπλέον, σύμφωνα με έρευνα της Wheeler (2014), ο οικογενειακός ελεύθερος χρόνος υψηλότερων οικονομικών στρωμάτων εμπειρείχε περισσότερο δραστηριότητες όπως επισκέψεις μουσειακών και καλλιτεχνικών χώρων αλλά και παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων.

Σχετικά με το μορφωτικό επίπεδο των γονέων και παρά το γεγονός ότι φαίνεται αντιφατικό, έρευνες συγκλίνουν στο γεγονός ότι οι γονείς με υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης τείνουν να περνούν περισσότερο χρόνο με τα παιδιά θυσιάζοντας τον προσωπικό τους χρόνο (England & Srivastava, 2013). Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η ανώτερη εκπαίδευση είναι πιθανό να συνδέεται με μεγαλύτερη επίγνωση των σύγχρονων κοινωνικών κανόνων που ισχύουν και αφορούν τις απαιτήσεις της γονικής μέριμνας και την ανάγκη της συνεπούς φροντίδας και επένδυσης δομημένου χρόνου στα παιδιά (Craig, 2006b). Μάλιστα, σύμφωνα με έρευνα του Gracia (2015) τόσο οι μητέρες όσο και οι πατέρες με υψηλό επίπεδο μόρφωσης φαίνεται ότι συμμετέχουν περισσότερο σε δραστηριότητες που αφορούν

τον πολιτισμό, είτε σε εξωτερικούς χώρους όπως μουσεία και εκθέσεις, είτε μέσα στο σπίτι με το διάβασμα βιβλίων, περιορίζοντας αρκετά δραστηριότητες σχετικές με την τηλεόραση. Πιο συγκεκριμένα, όταν και οι δυο γονείς έχουν ανώτατη εκπαίδευση φαίνεται ότι επενδύουν περισσότερο χρόνο σε δραστηριότητες που συνδέονται με την ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου, δηλαδή με την ανάπτυξη ικανοτήτων και δεξιοτήτων που θα εξασφαλίσουν στα παιδιά ένα καλύτερο εργασιακό μέλλον (Craig, 2006b). Επιπλέον, ο χρόνος που μοιράζονται γονείς και παιδιά διαφέρει από χώρα σε χώρα και μπορεί να εξαρτάται από παράγοντες όπως οι συνθήκες εργασίας και το είδος της απασχόλησης, καθώς αποτελέσματα έρευνας δείχνουν πως σε χώρες που προωθείται περισσότερο η πλήρης εργασία των μητέρων, ο οικογενειακός ελεύθερος χρόνος είναι πιο εστιασμένος και δομημένος (Craig & Mullan, 2012).

2.3 Δραστηριότητες Οικογενειακού Ελεύθερου Χρόνου

Σύμφωνα με την έρευνα των Turtiainen, Karvonen & Rahkonen (2007), τα παιδιά αναγνωρίζουν πως η διαμόρφωση ποιοτικών σχέσεων με τους γονείς τους αλλά και η διατήρηση της επικοινωνιακής λειτουργίας της οικογένειας προϋποθέτει την σωματική και πνευματική παρουσία τους. Ταυτόχρονα, οι γονείς αισθάνονται την ανάγκη να οργανώσουν και να αξιοποιήσουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τον οικογενειακό χρόνο προκειμένου να συμμετέχουν τόσο οι ίδιοι όσο και τα παιδιά τους σε εμπειρίες με ξεχωριστή σημασία και αξία (Shaw, 2008). Ωστόσο, είναι γεγονός ότι αναγνωρίζουν τις δυσκολίες που υπάρχουν στον σχεδιασμό οικογενειακών δραστηριοτήτων λόγω του άγχους αλλά και της απαιτούμενης ενέργειας και διάθεσης για συμμετοχή σε αυτές (Shaw & Dawson, 2001).

Εκτός από τη διάρκεια χρόνου που αφιερώνουν οι γονείς στα παιδιά τους, πολύ σημαντικός άξονας αποτελεί και η ποιότητα που προσδίδεται σε αυτόν μέσω των δραστηριοτήτων που εμπεριέχει. Όπως διαφαίνεται μέσω έρευνας, υπάρχει μεγαλύτερη σχέση των δραστηριοτήτων που αφορούν το διάβασμα, τη διδασκαλία, τον διάλογο και την παιγνιώδη αλληλεπίδραση γονέων και παιδιών με το επίπεδο επίδοσης των παιδιών παρά δραστηριότητες που αφορούν την σωματική φροντίδα ή την απλή επίβλεψη των παιδιών (Thomsen, 2015).

Η επικοινωνιακή αξιοποίηση του χρόνου που μοιράζονται γονείς και παιδιά δεν σημαίνει απαραίτητα την οργάνωση πολύπλοκων δραστηριοτήτων ή την εύρεση

εξαιρετικών περιστάσεων για την ενδυνάμωση των οικογενειακών δεσμών. Πολλές φορές κάποιες ουσιαστικές οικογενειακές δραστηριότητες που ταυτίζονται με την οικογενειακή ρουτίνα τείνουν να περνούν απαρατήρητες ή να παραλείπονται, ωστόσο είναι ουσιαστικές για τη διατήρηση της οικογενειακής συνοχής και πρέπει να αναδεικνύεται η σημασία τους (Turtiainen et al., 2007), εφόσον μάλιστα ο οικογενειακός ελεύθερος χρόνος περιγράφεται από τους γονείς και από τα παιδιά ως χρόνος που περικλείει κυρίως τις έννοιες της σύμπνοιας και της θετικότητας (Daly, 2001). Μητέρες που συμμετείχαν σε έρευνα των Tubbs, Roy & Burton (2005) τόνισαν πως οι καθημερινές δραστηριότητες, όπως τα οικογενειακά γεύματα, οι σύντομοι περίπατοι και παρόμοιες δραστηριότητες ρουτίνας εξυπηρετούν για τις ίδιες πολλαπλούς σκοπούς, όπως την αλληλεπίδραση και την επικοινωνία με τα παιδιά τους, την ευκαιρία να μοιραστούν εμπειρίες και να προσφέρουν συμβουλές και καθοδήγηση και τη μετάδοση σημαντικών οικογενειακών αξιών. Συγκεκριμένα τα οικογενειακά γεύματα αναδεικνύονται τόσο από τους γονείς όσο και από τα παιδιά ως μία από τις συχνότερες οικογενειακές δραστηριότητες, καθώς δημιουργείται μια ευχάριστη και άκρως επικοινωνιακή ατμόσφαιρα, προσφέροντας στιγμές χαλάρωσης, γέλιου αλλά και συζήτησης και ανταλλαγής απόψεων μεταξύ των μελών της οικογένειας (Turtiainen et al., 2007· Jayne, Fulkerson, Story, Neumark-Sztainer, Rydell, 2008). Αυτό σημαίνει ότι τα μέλη της οικογένειας μπορούν να συμμετέχουν σε καθημερινές οικογενειακές δραστηριότητες που τους προσφέρουν απόλαυση και χαρά ανεξάρτητα από την κοινωνική και οικονομική κατάσταση στην οποία βρίσκονται (Schwab & Dustin, 2015). Επιπρόσθετα, μητέρες αγροτικών περιοχών που συμμετείχαν σε έρευνα φάνηκε ότι εκμεταλλεύονται το εκάστοτε φυσικό περιβάλλον στο οποίο ζουν προκειμένου να ενσωματώσουν οικογενειακές δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου χωρίς ιδιαίτερο οικονομικό κόστος όπως περιπάτους, βόλτες στα πάρκα και στους αγροτικούς δρόμους, ενισχύοντας με αυτόν τον τρόπο την οικογενειακή ταυτότητα, προωθώντας έναν υγιεινό τρόπο ζωής για τα παιδιά τους μακριά από ηλεκτρονικά μέσα και ενδυναμώνοντας τους δεσμούς της οικογένειας (Izenstark, Oswald, Holman & Mendez, 2016). Μια ακόμη έρευνα των Havigerova, Snoblova & Truhlarova (2015), σχετικά με τις δραστηριότητες που θεωρούν οι γονείς παιδιών προσχολικής ηλικίας ότι ενδυναμώνουν τις σχέσεις με τα παιδιά τους, έδειξε πως οι δύο άξονες που εστιάζουν προκειμένου να συνδέσουν μια δραστηριότητα με την ενδυνάμωση, είναι η ποιότητα του κλίματος που επικρατεί, δηλαδή αν είναι ευχάριστο και διασκεδαστικό και η επαφή που έχουν με τα παιδιά

τους. Στην ίδια έρευνα αναδείχθηκαν και συγκεκριμένες δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρο στο πλαίσιο του ελεύθερου χρόνου γονέων και παιδιών όπως οι περίπατοι και οι βόλτες, το διάβασμα αλλά και η τηλεόραση και οι υπολογιστές που φαίνεται να υπερισχύουν τα σαββατοκύριακα. Τόσο η προηγούμενη έρευνα, όσο και άλλες αναδεικνύουν πως διάφοροι παράγοντες, όπως η έλλειψη πόρων αλλά και παράγοντες ψυχικής και σωματικής κόπωσης λόγω των εργασιών των γονέων, οδηγεί συχνά στην αναζήτηση οικογενειακών δραστηριοτήτων που δεν απαιτούν πολλά χρήματα όπως είναι η παρακολούθηση τηλεόρασης που αποτελεί συχνή δραστηριότητα του οικογενειακού ελεύθερου χρόνου καθώς είναι οικονομικά προσιτή εφόσον διασκεδάζει όλα τα μέλη της οικογένειας χωρίς κόστος (Tubbs et al., 2005). Αυτό βέβαια δεν σημαίνει πως οι ίδιοι οι γονείς δεν αναγνωρίζουν ότι η συγκεκριμένη επιλογή, ως οικογενειακή δραστηριότητα, αποτελεί χαμηλής αξίας εμπειρία αναψυχής και μια γρήγορη λύση χωρίς ιδιαίτερες απαιτήσεις σχεδιασμού, οργάνωσης και ενεργής εμπλοκής από μεριά τους (Harrington, 2015). Παράλληλα, σε άλλη έρευνα οι γονείς εμφανίστηκαν διστακτικοί ως προς την ιδέα της μείωσης των ωρών της τηλεόρασης καθώς αυτό θα προϋπέθετε μεγαλύτερη προσπάθεια από τους ίδιους για την οργάνωση εναλλακτικών δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου (Dotterer, McHale & Crouter, 2007). Θα μπορούσε να διαπιστώσει κανείς όμως, πως η επίδραση της τεχνολογίας στον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο μπορεί να γίνει αντιληπτή τόσο ως θετική, λόγω των νέων εμπειριών που μπορεί να προσφέρει ενισχύοντας ακόμη και την επικοινωνία αλλά και τη διασκέδαση νέα πλαίσια, αλλά και ως αρνητική μέσω των επιπτώσεων στην πραγματική αξία του ελεύθερου χρόνου της οικογένειας (McCabe, 2015).

Οι εξωτερικές δραστηριότητες που δεν εμπίπτουν στην καθημερινή ρουτίνα της οικογένειας, όπως είναι οι εκδρομές και τα ταξίδια στα πλαίσια των διακοπών αλλά και οι επισκέψεις σε διάφορα αξιοθέατα και μουσεία, φαίνεται πως επιδρούν θετικά τόσο στα παιδιά όσο και στους γονείς αλλά και στην οικογένεια ως σύνολο. Σε έρευνα Fountain, Schänzel, Stewart & Körner (2015) σχετική με τα αξιοθέατα, φάνηκε πως οι γονείς προτιμούν να επισκέπτονται αξιοθέατα που απευθύνονται σε οικογένειες προκειμένου να ικανοποιήσουν διαφορετικά κίνητρα και ενδιαφέροντα παιδιών σε διαφορετικές ηλικίες ώστε να αξιοποιήσουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τον ελεύθερο χρόνο της οικογένειας μέσω των παρεχόμενων δραστηριοτήτων. Στην ίδια έρευνα φάνηκε πως τέτοιου είδους επισκέψεις προσφέρουν ευκαιρίες αλληλεπίδρασης και εκπαιδευτικές και υπαίθριες εμπειρίες που μπορούν να

ενισχύσουν την οικογενειακή ενότητα μέσω του παιχνιδιού και της χαλάρωσης που προσφέρουν. Όσον αφορά τις οικογενειακές διακοπές, αποτελούν μια ευκαιρία διασκέδασης και ένα διάλειμμα από τις συνηθισμένες καθημερινές δραστηριότητες (Hilbrecht, Shaw, Delamere & Havitz, 2008· Gram, 2005).

Τέλος, ένα από τα πιο δημοφιλή οργανωμένα πλαίσια δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου γονέων και παιδιών αποτελεί ο αθλητισμός. Αποτελέσματα έρευνας έδειξαν πως πολλοί γονείς επιλέγουν τον αθλητισμό τόσο για τον υγιεινό τρόπο ζωής που προωθεί όσο και για την οργάνωση αλλά και την εποπτεία ενηλίκων που συνήθως υπάρχει μέσα στο συγκεκριμένο πλαίσιο δραστηριοποίησης (Pereira, 2011). Η δραστηριοποίηση των παιδιών σε αθλητικές δραστηριότητες συνδέονται τόσο με την κοινωνικότητα των παιδιών όσο και με την ψυχολογική ωριμότητα (Fletcher et al., 2003). Επιπλέον, σύμφωνα με κάποιες έρευνες, το οικογενειακό περιβάλλον αναδείχθηκε ως πρωταρχικός παράγοντα ενθάρρυνσης της εμπλοκής των παιδιών με δραστηριότητες αθλητισμού (Quarimby & Dagkas, 2010· Thompson, Rehman & Humbert, 2005) και μάλιστα φάνηκε πως οι γονείς αναπτύσσουν διάφορες στρατηγικές αλλά και πρακτικές προκειμένου να υποστηρίξουν τη συμμετοχή των παιδιών τους σε αθλητικές δραστηριότητες (Wheeler, 2012). Ωστόσο, σε κάποιες άλλες έρευνες όπως της Shannon (2012), διαπιστώθηκε πως πολλοί γονείς δεν γνωρίζουν τον τρόπο που μπορούν να ενσωματώσουν αθλητικές δραστηριότητες που να ικανοποιούν όλα τα μέλη της οικογένειας στα πλαίσια του ελεύθερου χρόνου που μοιράζονται. Ακόμη παρόλο που οι γονείς φαίνεται πως ενδιαφέρονται πολύ για την σωματική υγεία των παιδιών τους, συχνά περιορίζουν τη συμμετοχή τους στην οργάνωση και παρακολούθηση δραστηριοτήτων των παιδιών τους και όχι στην ενεργή εμπλοκή των ίδιων (Shaw & Dawson, 2001), ενώ πολλές φορές η έλλειψη χρόνου και χρημάτων αλλά και η ανεπάρκεια πληροφοριών μπορούν να αποτελέσουν ανασταλτικούς παράγοντες στην ενασχόληση των παιδιών με την αθλητική δραστηριότητα (Shannon, 2012). Ωστόσο, όπως υπογραμμίζει ο Coakley (2006), στη σημερινή εποχή πολλές φορές η επιτυχία των παιδιών οφείλεται στους γονείς, ενώ τονίζει πως συγκεκριμένα οι πατέρες προκειμένου να ανταποκρίνονται στα σύγχρονα πρότυπα της καλής γονικής μέριμνας οφείλουν να προωθούν, να καθοδηγούν και να υποστηρίζουν ενεργά τα ενδιαφέροντα των παιδιών τους και κυρίως σε σχέση με τον αθλητισμό.

2.3.1 Γονεϊκή Εμπλοκή και Κατ' οίκον Εργασίες

Για την έννοια της γονικής εμπλοκής έχουν διατυπωθεί αρκετές απόψεις δίνοντας της διαφορετικές διαστάσεις κάθε φορά. Οι Μπόνια, Μπρούζος & Κοσσυβάκη (2008:70), θεωρούν πως η γονική εμπλοκή περιλαμβάνει ένα φάσμα συμπεριφορών και πρακτικών τόσο στο σχολείο όσο και στο σπίτι με στόχο την ενίσχυση της μάθησης των παιδιών, ενώ ο Γεωργίου (2000:56) ορίζει τη γονική εμπλοκή ως τον τρόπο με τον οποίο οι γονείς συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία του παιδιού.

Στο πλαίσιο της έρευνας κρίνεται σημαντική η αναφορά στην εμπλοκή των γονέων στις κατ' οίκον εργασίες που αποτελούν μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας των παιδιών. Οι κατ' οίκον εργασίες καταλαμβάνουν ένα πολύ σημαντικό κομμάτι του ελεύθερου χρόνου των παιδιών αλλά και των γονέων τόσο τις καθημερινές όσο και τα σαββατοκύριακα. Μάλιστα, πολύ συχνά η πλειονότητα των γονέων όχι μόνο αποδέχεται τις κατ' οίκον εργασίες αλλά και τις επιζητά διότι θεωρεί πως συμβάλλουν στην βελτίωση της επίδοσης των παιδιών τους (Θωϊδης & Χανιωτάκης, 2008). Οι γονείς προσπαθούν να υποστηρίξουν και να ενθαρρύνουν τα παιδιά τους κατά τη διάρκεια της μελέτης τους (Kukka, Rajalaaneb, Reic & Pihtd, 2015· Hoover-Dempsey, Battiato, Walker, Reed, DeJong & Jones, 2001). Αυτό οφείλεται στο γεγονός πως αντιλαμβάνονται τις κατ' οίκον εργασίες ως μέρος των καθηκόντων που έχουν απέναντι στα παιδιά τους και παράλληλα νιώθουν μεγάλη ικανοποίηση και ευχαρίστηση θεωρώντας πως με τη συμμετοχή τους συμβάλλουν στην σχολική πρόοδο των παιδιών (Solomon, Warin & Lewis, 2002). Ωστόσο, αρκετές φορές αναδεικνύονται αρνητικές μορφές εμπλοκής, όπως σε περιπτώσεις που οι γονείς εμπλέκονται χωρίς να είναι απαραίτητο προκειμένου να συντομεύουν τον χρόνο των κατ' οίκον εργασιών ή σε περιπτώσεις στις οποίες γνωρίζουν ότι οι κατ' οίκον εργασίες πρέπει να ολοκληρωθούν από το ίδιο το παιδί (Cooper, Lindsay & Nye, 2000). Γονείς μαθητών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που συμμετείχαν σε έρευνα υποστήριξαν πως οι κατ' οίκον εργασίες των παιδιών καταλαμβάνουν μερικές φορές σημαντικό μέρος του σαββατοκύριακου, ενώ η πλειοψηφία των γονέων συμμετέχει σε αυτές είτε ως ενεργά εμπλεκόμενοι είτε ως παριστάμενοι δίπλα στα παιδιά τους προκειμένου να παράσχουν βοήθεια οποιαδήποτε στιγμή (Wheeler, 2014). Παράλληλα, αποτελέσματα άλλης έρευνας έδειξαν πως οι γονείς παιδιών στην εφηβεία αναλαμβάνουν έναν πιο υποστηρικτικό ρόλο και δεν συμμετέχουν τόσο

ενεργά διότι οι έφηβοι δεν έχουν ανάγκη τη βοήθεια τους (Solomon, Warin & Lewis, 2002).

Η συμμετοχή των γονέων στις δραστηριότητες που είναι σχετικές με το σχολείο διαφοροποιείται ανάμεσα σε μητέρες και πατέρες. Σύμφωνα με έρευνα, η επιμέλεια και η οργάνωση των κατ' οίκον εργασιών αποτελεί κυρίως ευθύνη της μητέρας (Θωϊδής, 2000). Ο χρόνος που εμπλέκονται οι πατέρες σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες που αφορούν το διάβασμα ή τις κατ' οίκον εργασίες αν και ποικίλει ανάμεσα στις ηλικίες των παιδιών, σε όλες τις κατηγορίες το ποσοστό συμμετοχής τους είναι σχετικά χαμηλό και μάλιστα αποτελεί το 1/3 του ποσοστού συμμετοχής της μητέρας στις αντίστοιχες δραστηριότητες (Yeung, Sandberg, Davis-Kean & Hofferth, 2001).

2.4 Το Φύλο του Γονέα στον Οικογενειακό Ελεύθερο Χρόνο

Πολλοί ερευνητές έχουν δώσει έμφαση στη συμμετοχή των δύο φύλων στον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο αναδεικνύοντας τον διαφορετικό χρόνο που αφιερώνουν οι μητέρες και οι πατέρες σε δραστηριότητες μαζί με τα παιδιά τους αλλά και στο είδος των δραστηριοτήτων που προτιμούν τα δύο φύλα. Μπορεί η ευθύνη της εποπτείας των παιδιών να μοιράζεται ανάμεσα σε μητέρα και πατέρα, με ελαφρώς μεγαλύτερη τη συμμετοχή της μητέρας (Folbre, & Yoon, 2007), ωστόσο την ευθύνη της οργάνωσης και του σχεδιασμού των δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου την αναλαμβάνουν συχνότερα οι μητέρες αφιερώνοντας περισσότερο χρόνο στα παιδιά (Sayer, Gauthier & Furstenberg, 2004) και διευκολύνοντας με αυτόν τον τρόπο το επίπεδο συμμετοχής του πατέρα (Shaw, 2008; Shaw & Dawson, 2001). Παρόλο που οι μητέρες αναλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος της γονικής μέριμνας κυρίως τις καθημερινές, οι πατέρες φαίνεται ότι προσπαθούν να εξισορροπήσουν αυτή τη διαφορά αφιερώνοντας χρόνο στα παιδιά τους τα σαββατοκύριακα (Yeung, Sandberg, Davis-Kean & Hofferth, 2001), που αποτελούν ένα σημαντικό χρονικό πλαίσιο μέσα στο οποίο οι γονείς προσπαθούν να εντάξουν οικογενειακές δραστηριότητες προκειμένου να χαλαρώσουν από την καθημερινότητα (Wheeler, 2014). Επίσης, αποτελέσματα έρευνας έδειξαν ότι οι μητέρες αναλαμβάνουν περισσότερες φορές την αποκλειστική ευθύνη για την φροντίδα των παιδιών και μάλιστα παράλληλα με την διευθέτηση άλλων υποχρεώσεων και καθηκόντων, ενώ αντίθετα οι πατέρες φάνηκε ότι συμμετέχουν συνήθως σε μία δραστηριότητα, τη φορά, με τα παιδιά, χωρίς

ωστόσο να απαλλάσσουν τις μητέρες από την επίβλεψη και την παρουσία τους στον χώρο των δραστηριοτήτων που μοιράζονται με αυτά (Craig, 2006a). Μάλιστα, το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου που μοιράζονται τα παιδιά με τους πατέρες καταναλώνεται σε δραστηριότητες παιχνιδιού και συντροφικότητας που αφορούν κυρίως τον αθλητισμό, υπαίθριες δραστηριότητες αλλά και παρακολούθηση τηλεόρασης, ενώ ο υπόλοιπος χρόνος μοιράζεται ανάμεσα σε οικογενειακά γεύματα και κοινωνικές δραστηριότητες οι οποίες λαμβάνουν δράση κυρίως τα σαββατοκύριακα (Yeung et al., 2001). Σύμφωνα με τους Buswell, Zabriskie, Lundberg & Hawkins (2012), μέσω του ελεύθερου χρόνου παρέχονται ευκαιρίες για ποιοτική και ικανοποιητική αλληλεπίδραση μεταξύ πατέρων και παιδιών γεγονός που προσδίδει και ένα ουσιαστικότερο νόημα στην οικογενειακή λειτουργία και μάλιστα, σύμφωνα με την έρευνα στους νέους, οι απλές καθημερινές οικογενειακές δραστηριότητες όπως τα επιτραπέζια παιχνίδια, η παρακολούθηση τηλεόρασης ή τα οικογενειακά γεύματα, στις οποίες συμμετέχει ο πατέρας συνδέθηκαν περισσότερο με όλες τις εκφάνσεις της οικογενειακής λειτουργίας σε σχέση με τις περιστασιακές οικογενειακές διακοπές που είναι πολύ πιο δαπανηρές. Μια ακόμη έρευνα σχετικά με τις δραστηριότητες που μοιράζονται πατέρες και παιδιά κατέληξε σε τρεις κατηγορίες δραστηριοτήτων που αποτελούνται από δραστηριότητες αναψυχής σε εξωτερικούς χώρους, όπως είναι το πικνίκ ή το κάμπινγκ, από παιγνιώδεις δραστηριότητες και από δραστηριότητες που σχετίζονται με την εργασία ή την παρακολούθηση σημαντικών στιγμών του παιδιού (Brotherson, Dollahite & Hawkins, 2005:9). Παράλληλα, σύμφωνα με έρευνα, οι πατέρες εξέφρασαν την επιθυμία τους να μοιράζονται χρόνο και δραστηριότητες με τα παιδιά τους καθώς αυτός ο χρόνος αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της σημασίας της πατρότητας για αυτούς και ο αθλητισμός είναι ένα πλαίσιο που τους επιτρέπει να επικοινωνούν και να ενισχύουν την υποστήριξη στα παιδιά τους (Harrington, 2006). Μια ακόμη διαφοροποίηση μεταξύ των δύο φύλων αναδείχθηκε στην έρευνα των Fountain, Schänzel, Stewart & Körner (2015) και αφορούσε την επίσκεψη οικογενειακών αξιοθέατων όπως ζωολογικοί κήποι και θεματικά πάρκα καθώς φάνηκε πως οι μητέρες εκμεταλλεύονται τέτοιου είδους εξωτερικές δραστηριότητες προκειμένου να απαλλαγθούν για λίγο από τα καθήκοντα της καθημερινότητας και να αλληλεπιδράσουν με άλλους ενήλικες, ενώ οι πατέρες έλκονται από τέτοιου είδους αξιοθέατα λόγω του εκπαιδευτικού χαρακτήρα που έχουν για τους ίδιους και τα παιδιά τους. Βέβαια, η παραπάνω έρευνα δεν μπορεί να

γενικευτεί για όλες τις οικογενειακές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα σε εξωτερικούς χώρους, ωστόσο αποτελεί μια βάση για παραπάνω διερεύνηση στο ζήτημα των διαφορετικών κινήτρων των πατέρων και των μητέρων για την εμπλοκή τους σε διαφορετικού είδους δραστηριότητες.

2.5 Προσωπικός Ελεύθερος Χρόνος Γονέων

Σύμφωνα με τους Janke, Carpenter, Payne & Stockard (2010), η οικογενειακή κατάσταση των ενηλίκων αποτελεί σημαντικό άξονα διαμόρφωσης της στάσης τους αλλά και των αντιλήψεων απέναντι στον ελεύθερο χρόνο καθώς η αντιμετώπιση των παντρεμένων ενηλίκων διαφοροποιείται ως προς την ελευθερία που αισθάνονται κατά τον ελεύθερο χρόνο τους, πόσο μάλλον όταν είναι και γονείς. Επιπλέον, ο ελεύθερος χρόνος των γονέων διαφέρει από χώρα σε χώρα και εξαρτάται από τις συνθήκες εργασίας (Craig & Mullan, 2013). Ειδικότερα σε περιπτώσεις όπου οι γονείς εργάζονται τα σαββατοκύριακα ο ελεύθερος χρόνος που διαθέτουν για να τον μοιραστούν είτε με την οικογένεια τους είτε με φίλους συρρικνώνεται αισθητά (Craig & Brown, 2014).

Κάποιες έρευνες έχουν εστιάσει στις δραστηριότητες που περιλαμβάνει ο ελεύθερος χρόνος των γονέων. Μία από αυτές είναι των Beck & Arnold (2009) οι οποίοι στην έρευνα τους διαπίστωσαν πως η πιο συχνή δραστηριότητα ελεύθερου χρόνου των γονέων είναι η παρακολούθηση τηλεόρασης, ακολουθεί το διάβασμα βιβλίων, περιοδικών, εφημερίδων ενώ η ενασχόληση με δραστηριότητες με τα παιδιά έρχεται τρίτη στη σειρά. Ακόμη, οι ίδιοι συμπέραιναν πως με βάση τις παραπάνω κατηγορίες δραστηριοτήτων, ο προσωπικός ελεύθερος χρόνος των γονέων περιλαμβάνει κυρίως παθητικές δραστηριότητες οι οποίες λαμβάνουν χώρα εντός της οικίας και πολλές φορές δεν συνεπάγονται αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας.

Αυτό που προβάλλεται μέσα από τις έρευνες είναι ότι οι γονείς, παρά το γεγονός ότι επιθυμούν να αποτελέσουν πρότυπα για τα παιδιά τους και να τους μάθουν την αξία της σωστής αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου τους, δεν ενσωματώνουν το ίδιο ενεργητικά τις πρακτικές τους στον προσωπικό ελεύθερο χρόνο τους και δεν δίνουν την απαραίτητη βαρύτητα σε αυτόν (Shannon, 2006· Shannon & Shaw, 2008).

Ιδιαίτερα, σχετικά με τον ελεύθερο χρόνο των μητέρων, αναδεικνύονται συχνά διλήμματα σχετικά με την αξιοποίηση του προσωπικού τους χρόνου.

Αποτελέσματα έρευνας δείχνουν πως κάποιες μητέρες αξιοποιούν τον ελεύθερο χρόνο τους για τις ίδιες θεωρώντας πως με αυτόν τον τρόπο αποτελούν ένα ενεργό πρότυπο για τα παιδιά τους και συμβάλλουν στην γενικότερη οικογενειακή ισορροπία ενώ κάποιες άλλες νιώθουν ενοχικά όταν διαθέτουν τον ελεύθερο χρόνο τους αποκλειστικά στον εαυτό τους, θεωρώντας πως ο ρόλος της μητέρας και η ευθύνη και οι αρμοδιότητες που συνεπάγεται αυτός δεν αφήνει περιθώρια για προσωπικό χρόνο (Miller & Brown, 2005). Μάλιστα, σε έρευνα των Roeters & Treas (2011) στην Ολλανδία, διαπιστώθηκε πως πολλές μητέρες αν και αντιμετωπίζουν απαιτητικές συνθήκες εργασίας προτιμούν να περιορίζουν τις δραστηριότητες που αφορούν αποκλειστικά τις ίδιες και να δίνουν έμφαση σε δραστηριότητες που εμπλέκουν ολόκληρη την οικογένεια ώστε να ενισχύσουν την οικογενειακή αλληλεπίδραση.

Σκοπός και Ερευνητικά Ερωτήματα

Ο σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας είναι διττός, αφενός η διερεύνηση των απόψεων των γονέων σχετικά με ζητήματα διαχείρισης του ελεύθερου χρόνου των παιδιών τους και του ρόλου που διαδραματίζουν στον σχεδιασμό και την οργάνωση δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου για τα παιδιά τους και αφετέρου η εξέταση του οικογενειακού ελεύθερου χρόνου που αφορά το είδος των δραστηριοτήτων και την ικανοποίηση που προκύπτει από τον ελεύθερο χρόνο που μοιράζονται γονείς και παιδιά.

Η συμμετοχή των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών είναι αμφίσημη καθώς από τη μια πλευρά μπορεί να περικλείει τις έννοιες του σχεδιασμού, της καθοδήγησης και της προτροπής ή αποτροπής δραστηριοτήτων στις οποίες συμμετέχουν τα παιδιά τους, ενώ από την άλλη πλευρά η συμμετοχή τους αποκτά και φυσική διάσταση καθώς στα πλαίσια του οικογενειακού ελεύθερου χρόνου οι γονείς δεν περιορίζονται στο ρόλο του συμβούλου ή καθοδηγητή αλλά συμμετέχουν ενεργά και μοιράζονται εμπειρίες μαζί με τα παιδιά τους.

Οι επιμέρους στόχοι της έρευνας αφορούν κυρίως τον τρόπο συμμετοχής των γονιών στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών (συμβουλές, ερεθίσματα, συζήτηση, συνοδεία σε δραστηριότητες), τις επιθυμίες των γονιών για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου από τα παιδιά, τη συμμετοχή των γονέων στις κατ' οίκον εργασίες των παιδιών και τις απόψεις τους σχετικά με τη σημαντικότητα των πηγών μάθησης των παιδιών στον ελεύθερο χρόνο τους. Επιπλέον, ως προς τον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο, στόχοι της έρευνας είναι η διερεύνηση των κοινών δραστηριοτήτων και των κοινών ενδιαφερόντων γονέων και παιδιών, η συχνότητα δραστηριοτήτων οικογενειακού ελεύθερου χρόνου, η ικανοποίηση των γονέων από διαφορετικές δραστηριότητες οικογενειακού ελεύθερου χρόνου αλλά και ο τρόπος διάθεσης του προσωπικού ελεύθερου χρόνου των γονέων.

Συνεπώς, τα ερευνητικά ερωτήματα που προκύπτουν είναι τα εξής:

A. Ποιά είναι η άποψη των γονέων για τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους και την αξιοποίηση του;

B. Ποιά είναι η συμμετοχή των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών;

Γ. Τι είδους δραστηριότητες περιλαμβάνει ο οικογενειακός ελεύθερος χρόνος;

Δ. Ποιά η σχέση του προσωπικού ελεύθερου χρόνου των γονέων με τη συμμετοχή τους στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών αλλά και στον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο;

Όλα τα παραπάνω ερωτήματα εξετάζονται ως προς τα ατομικά χαρακτηριστικά των γονέων όπως το φύλο, την ηλικία και την εργασία.

3.1 Ερευνητικές Υποθέσεις

Προκειμένου να διερευνηθούν σχέσεις μεταξύ συγκεκριμένων μεταβλητών και να κατανοηθούν καλύτερα ο σκοπός, οι επιμέρους στόχοι αλλά και τα ερευνητικά ερωτήματα κρίνεται αναγκαίο να εξαχθούν ορισμένες υποθέσεις που προέκυψαν μέσα από τη θεωρητική πλαισίωση του θέματος οι οποίες θα διευκολύνουν τη ανάλυση και την ερμηνεία των αποτελεσμάτων και με βάση προηγούμενες έρευνες αναμένεται να επαληθευτούν και στη συγκεκριμένη.

Υπόθεση 1: Η πλειοψηφία των γονέων αναμένεται να ενδιαφέρεται για τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών. Ωστόσο, οι γονείς με υψηλότερο επίπεδο μόρφωσης αναμένεται να εμπλέκονται περισσότερο στον ελεύθερο χρόνο του παιδιού τους αλλά και στον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο, δίνοντας έμφαση σε δραστηριότητες που προσφέρουν εφόδια για το μέλλον.

Σύμφωνα με έρευνες οι γονείς με υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης αναλαμβάνουν περισσότερο την καθοδήγηση του παιδιού τους σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου (Θωίδης, 2000· Arisoy & Tutkun, 2012), διαθέτουν περισσότερο χρόνο για τα παιδιά τους (Θωίδης, 2000· England & Srivastava, 2013) και προτιμούν να εντάξουν στον ελεύθερο χρόνο δραστηριότητες οι οποίες θα βοηθήσουν τα παιδιά τους να αναπτύξουν ικανότητες που θα τους εξασφαλίσουν ένα καλύτερο μέλλον αλλά και δραστηριότητες σχετικές με τον πολιτισμό όπως μουσεία, εκθέσεις, διάβασμα λογοτεχνίας κλπ. (Θωίδης, 2000· Gracia, 2015).

Υπόθεση 2: Οι περισσότεροι γονείς αναμένεται να συμμετέχουν στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών αλλά και στον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο, ωστόσο οι μητέρες αναμένεται να διαφοροποιούνται από τους πατέρες ως προς το είδος της συμμετοχής τους στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους, στον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο αλλά και ως προς την οργάνωση του προσωπικού ελεύθερου χρόνου τους.

Μέσα από την μελέτη διαφορετικών ερευνών έγινε κατανοητό πως οι μητέρες και οι πατέρες δεν συμμετέχουν με τον ίδιο τρόπο στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών αλλά και στον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο. Οι μητέρες φαίνεται πως αφιερώνουν περισσότερο χρόνο στα παιδιά (Θωΐδης, 2000· Sayer, Gauthier & Furstenberg, 2004) και ως εκ τούτου αναλαμβάνουν πολύ συχνότερα την οργάνωση και τον σχεδιασμό του ελεύθερου χρόνου των παιδιών αλλά και της οικογένειας (Shaw, 2008· Shaw & Dawson, 2001) και επιπλέον συμμετέχουν πολύ πιο ενεργά στις κατ' οίκον εργασίες των παιδιών (Θωΐδης, 2000·Yeung et al., 2001). Ακόμη, σε σχέση με τις δραστηριότητες του οικογενειακού ελεύθερου χρόνου, σε έρευνα που συμμετείχαν μητέρες, τονίστηκε η σημασία των απλών και καθημερινών δραστηριοτήτων, όπως τα οικογενειακά γεύματα, τα παιχνίδια στο σπίτι, οι βόλτες κ.α. στην οικογενειακή αλληλεπίδραση και χαλάρωση, ενώ σε άλλες έρευνες οι πατέρες έδειξαν να προτιμούν αθλητικές δραστηριότητες που τους επιτρέπουν να επικοινωνούν και να υποστηρίζουν τα παιδιά τους (Yeung et al., 2001· Harrington, 2006).

Υπόθεση 3: Αναμένεται οι γονείς με παιδιά σε διαφορετικό ηλικιακό επίπεδο να διαφοροποιηθούν στις απόψεις τους σχετικά με τη συμμετοχή τους στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους.

Έχοντας υπόψη τις διαφορετικές ανάγκες που παρουσιάζουν τα παιδιά σε διαφορετικές ηλικίες, υποθέτουμε πως θα διαφοροποιηθούν και οι απόψεις των γονέων. Κάποιες έρευνες έχουν εστιάσει στις διαφορές στον τρόπο αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου από τα παιδιά σε διαφορετικές βαθμίδες εκπαίδευσης, διαπιστώνοντας πως μικρότερα σε ηλικία παιδιά φάνηκε να διαθέτουν τον χρόνο τους σε δραστηριότητες όπως τα ηλεκτρονικά μέσα και οι αθλητικές δραστηριότητες, ενώ τα μεγαλύτερα σε κοινωνικές δραστηριότητες χαλάρωσης και διασκέδασης (Oric, & Duranovic, 2014). Ακόμη, σε έρευνα των Zeijl et al. (2000) τα παιδιά προεφηβικής ηλικίας έδειξαν πως προτιμούν να περνούν τον ελεύθερο χρόνο τους με τους γονείς τους ή να αφιερώνουν χρόνο μόνο στον εαυτό τους, ενώ όσο η ηλικία των παιδιών αυξανόταν ο ελεύθερος χρόνος αφορούσε κυρίως τους φίλους και συμμαθητές τους. Κάτι ανάλογο περιμένουμε να αποτυπωθεί και στην παρούσα έρευνα από την πλευρά των γονέων.

Υπόθεση 4: Αναμένεται η πλειοψηφία των γονέων να είναι περισσότερο ικανοποιημένοι από τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρο στο ευρύτερο πλαίσιο της οικίας τους και αποτελούν μέρος της καθημερινότητάς τους.

Σε έρευνα που συμμετείχαν νέοι 11-17 ετών αναδείχθηκε η προτίμηση τους σε απλές καθημερινές δραστηριότητες λόγω της ενίσχυσης του αισθήματος της ενότητας και της συνοχής της οικογένειας (Smith, Freeman & Zabriskie, 2009). Επιπλέον, το γεγονός ότι σε αρκετές έρευνες έχει τονιστεί η σημασία των απλών, καθημερινών δραστηριοτήτων για την οικογενειακή συνοχή αλλά και για τις ευκαιρίες που παρέχουν στα μέλη μιας οικογένειας να περάσουν ευχάριστες στιγμές, να χαλαρώσουν αλλά και να συζητήσουν ανταλλάσσοντας εμπειρίες, ενισχύοντας με αυτόν τον τρόπο την αλληλεπίδραση και τη επικοινωνία μεταξύ τους και έχοντας υπόψη πως πολλές φορές η έλλειψη πόρων αλλά και παράγοντες ψυχικής και σωματικής κόπωσης λόγω των εργασιών των γονέων, οδηγεί συχνά στην αναζήτηση οικογενειακών δραστηριοτήτων που δεν απαιτούν πολλά χρήματα (Tubbs et al., 2005· Turtiainen et al., 2007· Jayne et al., 2008· Schwab & Dustin, 2015), μας οδηγεί στην αναμονή της επιβεβαίωσης της συγκεκριμένης υπόθεσης στην παρούσα έρευνα.

Μέθοδος

Προκειμένου να εξετάσουμε τον σκοπό της έρευνας και τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν επιλέχθηκε η ποσοτική προσέγγιση η οποία μας επέτρεψε να ελέγξουμε την επιβεβαίωση ή μη συγκεκριμένων υποθέσεων που προέκυψαν μέσα από την εξέταση του θεωρητικού πλαισίου και άλλων παρόμοιων ερευνών και να προσδιορίσουμε τις σχέσεις μεταξύ συγκεκριμένων μεταβλητών επαληθεύοντας ή μη τις εκτιμήσεις και τις προβλέψεις μας. Επιπλέον, η ποσοτική έρευνα θεωρήθηκε καταλληλότερη καθώς ένας από τους στόχους της έρευνας ήταν η εξέταση ενός αρκετά μεγάλου δείγματος γονέων με διαφορετικά χαρακτηριστικά εξασφαλίζοντας μεγαλύτερη ειλικρίνεια από την πλευρά του δείγματος και αντικειμενικότητα από την πλευρά του ερευνητή.

4.1 Συμμετέχοντες

Στην έρευνα συμμετείχαν εθελοντικά 300 γονείς από ένα νομό της Δυτικής Μακεδονίας, τη Φλώρινα. Η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος αναζητήθηκε μέσω της τυχαίας επιλογής του. Πριν τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, διευκρινίστηκε ο σκοπός της έρευνας και το πλαίσιο μέσα στο οποίο διεξάγεται ενώ παράλληλα δηλώθηκε ρητά η εξασφάλιση της ανωνυμίας τους καθώς δεν απαιτούνταν επώνυμη συμμετοχή παρά μόνο δήλωση του φύλου, της ηλικίας, του επιπέδου μόρφωσης, του αριθμού των εργαζομένων γονέων καθώς και κάποια στοιχεία που αφορούν τα παιδιά τους.

Από το σύνολο των συμμετεχόντων οι 168, δηλαδή το 56% του δείγματος, ήταν γυναίκες και οι 132, δηλαδή το 44%, αποτέλεσαν οι άνδρες. Οι ηλικίες των συμμετεχόντων κατηγοριοποιήθηκαν σε τρεις τάξεις. Η πρώτη απαρτίστηκε από γονείς από 20 έως και 30 ετών, η δεύτερη από 31 έως και 40 και στην τρίτη κατηγορία συμπεριελήφθησαν οι γονείς των οποίων η ηλικία ξεπερνούσε τα 40 έτη. Πιο συγκεκριμένα, η πρώτη κατηγορία απαρτίστηκε από 7 γονείς, δηλαδή το 2.4% του συνόλου, η δεύτερη από 138 γονείς, δηλαδή το 46% του συνόλου και η τρίτη κατηγορία από 151 γονείς που αποτέλεσαν και το 50.3% του συνόλου δηλαδή την πολυπληθέστερη κατηγορία. Επιπλέον, το 1.3% που υπολείπεται είναι οι γονείς που δεν συμπλήρωσαν την ηλικία τους στο ερωτηματολόγιο.

Σχετικά με τη μόρφωση των συμμετεχόντων γονέων είχε κωδικοποιηθεί ως εξής: Δημοτικό/Γυμνάσιο με την τιμή 1, Λύκειο/Τεχνική σχολή με την τιμή 2 και Πανεπιστήμιο/ΑΤΕΙ με την τιμή 3. Πιο συγκεκριμένα σχετικά με τους πατέρες, στην πρώτη κατηγορία εντάχθηκαν 20, δηλαδή το 15.4% του συνόλου των ανδρών, στη δεύτερη κατηγορία, η οποία είναι και η πολυπληθέστερη, ανήκει το 44.6% των ανδρών, δηλαδή 58 άτομα και η τρίτη κατηγορία που αφορά την πανεπιστημιακή εκπαίδευση συγκροτείται από 52 άνδρες, δηλαδή από το 40% του συνόλου των ανδρών. Επιπλέον, σχετικά με τις μητέρες που συμμετείχαν στην έρευνα, στην πρώτη κατηγορία συμπεριλήφθησαν 20 άτομα, δηλαδή το 11.8% του συνόλου των γυναικών, στη δεύτερη, η οποία και πάλι είναι η δημοφιλέστερη κατηγορία, 78 γυναίκες, δηλαδή το 45.9% και στην τρίτη κατηγορία εντάχθηκαν 72 μητέρες, δηλαδή το 42.3% του συνόλου των γυναικών.

Ο αριθμός εργαζομένων των γονέων κωδικοποιήθηκε με την τιμή 1 για την περίπτωση που εργάζονται και οι δύο γονείς και με την τιμή 2 για την περίπτωση που εργάζεται μόνο ο ένας γονέας. Δεν εντοπίστηκαν περιπτώσεις όπου δεν εργάζεται κανένας γονέας. Έτσι, με βάση την παραπάνω κωδικοποίηση προέκυψε πως σε 128 οικογένειες, δηλαδή στο 42.7% του συνόλου των ερωτηθέντων εργάζεται μόνο ένας από τους δύο γονείς, ενώ σε 172, δηλαδή στο 57.3% το οποίο είναι και το μεγαλύτερο ποσοστό, εργάζονται και οι δύο γονείς.

Οι γονείς κλήθηκαν να απαντήσουν και σε ερωτήσεις που αφορούν τον αριθμό των παιδιών που έχουν, το φύλο του παιδιού με βάση το οποίο απάντησαν στο ερωτηματολόγιο καθώς και την τάξη του προκειμένου να γίνουν οι απαραίτητες συσχετίσεις. Με βάση τα παραπάνω στοιχεία προέκυψε πως οι περισσότεροι γονείς, 145 στον αριθμό, δηλαδή το 48.7% έχουν δύο παιδιά, ακολουθούν οι 65, δηλαδή το 21.8% με τρία παιδιά, οι 51 που αντιπροσωπεύουν το 17.1% με ένα παιδί και τέλος το 10.4% και 2% με τέσσερα και πέντε παιδιά αντίστοιχα. Επιπρόσθετα, τα περισσότερα ερωτηματολόγια και συγκεκριμένα το 51% αφορούσαν αγόρια και το 49% απαντήθηκαν για κορίτσια.

Τέλος, σχετικά με τις τάξεις των παιδιών για τα οποία οι γονείς συμπλήρωσαν τα ερωτηματολόγια καλύπτουν όλο το εύρος της υποχρεωτικής και μη εκπαίδευσης ξεκινώντας από την Α' δημοτικού έως και τη Γ' λυκείου. Οι περισσότεροι γονείς και συγκεκριμένα το 67.3%, δηλαδή οι 202, απάντησαν για παιδιά δημοτικού με το μεγαλύτερο ποσοστό (21.3%) να αφορά τη Στ' δημοτικού, ενώ τα ποσοστά των

γονέων που απάντησαν για παιδιά στις τάξεις του γυμνασίου (20.3%) και του λυκείου (12.4%) είναι αρκετά μικρότερα.

Οι ηλικίες των συμμετεχόντων και το εύρος των ηλικιών και των τάξεων των παιδιών για τα οποία απαντήθηκαν τα ερωτηματολόγια δεν περιορίστηκαν σε συγκεκριμένα πλαίσια καθώς θεωρήθηκε σημαντικό να αναδειχθούν πιθανές αλλαγές στη συμμετοχή των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών αλλά και στις δραστηριότητες και τα ενδιαφέροντα που μοιράζονται γονείς και παιδιά σε διαφορετικές ηλικίες.

Πίνακας 1. Συχνότητες και ποσοστά των δημογραφικών στοιχείων των συμμετεχόντων (N=300)

Στοιχεία Γονέων	Φύλο	Άντρες	132	44%
		Γυναίκες	168	56%
	Ηλικία	20-30	7	2.4%
		31-40	138	46%
		41+	151	50.3%
	Μόρφωση Πατέρων	Δημοτικό/ Γυμνάσιο	20	15.4%
		Λύκειο/ Τεχνική Σχολή	58	44.6%
		ΑΕΙ/ ΑΤΕΙ	52	40%
	Μόρφωση Μητέρων	Δημοτικό/ Γυμνάσιο	20	11.8%
		Λύκειο/ Τεχνική Σχολή	78	45.9%
ΑΕΙ/ ΑΤΕΙ		72	42.3%	
Εργασία	Ένας Γονέας	128	42.7%	
	Δύο Γονείς	172	57.3%	
Αριθμός Παιδιών	1-2	196	65.8%	
	3+	102	34.2%	
Στοιχεία Παιδιών	Φύλο	Αγόρι	153	51%
		Κορίτσι	147	49%
	Τάξη	Δημοτικό	202	67.3%
		Γυμνάσιο	61	20.3%
Λύκειο		37	12.4%	

4.2 Εργαλεία Συλλογής Δεδομένων

Για την πραγματοποίηση της έρευνας δομήθηκε ένα ερωτηματολόγιο (Cronbach's $\alpha=.86$) με ερωτήσεις από εργαλεία δυο διαφορετικών ερευνών. Οι περισσότερες ερωτήσεις του ερωτηματολογίου προέρχονται από το εργαλείο της έρευνας των Furtner - Kallmünzer, Hössl, Janke, Kellermann & Lipski (2002), με τίτλο «In der Freizeit für das Leben lernen. Eine Studie zu den Interessen von Schulkindern» το οποίο μεταφράστηκε και χρησιμοποιήθηκε αρχικά σε πιλοτική φάση και κατόπιν στα πλαίσια πτυχιακής εργασίας με τίτλο «Οικογένεια και ελεύθερος χρόνος των παιδιών» σε 147 γονείς. Ενώ οι ερωτήσεις 7 και 8 προέρχονται από το Family Leisure Activity Profile (FLAP) και το Family Leisure Satisfaction Scale (FLSS) των Zabriskie & McCormick (2001).

Προκειμένου να διερευνηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν και οι επιμέρους στόχοι της έρευνας που αφορούσαν σε πρώτο άξονα τη συμμετοχή των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών, είτε αυτή αφορά τις κατ' οίκον εργασίες είτε τις υπόλοιπες δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα σε αυτόν, τη συμφωνία τους σχετικά με τον τρόπο διάθεσης και τις προσωπικές τους επιθυμίες για τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους, την αξιολόγηση των πηγών πληροφόρησης που χρησιμοποιούν τα παιδιά τους στον ελεύθερο χρόνο τους και σε δεύτερο άξονα τον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο, δηλαδή τα κοινά ενδιαφέροντα και τις κοινές δραστηριότητες που μοιράζεται η οικογένεια και την ικανοποίηση που προκύπτει από τη συμμετοχή τους σε αυτές και σε ένα τρίτο άξονα τον τρόπο αξιοποίησης του προσωπικού ελεύθερου χρόνου των γονέων χρησιμοποιήθηκαν εννιά (9) ερωτήσεις. Οι επτά (7) από αυτές ήταν ερωτήσεις κλειστού τύπου και οι δύο (2) ήταν ερωτήσεις ανοιχτού τύπου ενώ πριν από το κύριο μέρος του ερωτηματολογίου προηγήθηκαν οι δημογραφικές ερωτήσεις που αφορούσαν το φύλο των γονέων, την ηλικία τους, το επίπεδο μόρφωσης τους, την εργασιακή τους κατάσταση, δηλαδή εάν εργάζεται ο ένας ή και οι δύο γονείς, τον αριθμός των παιδιών τους και το φύλο και την τάξη του παιδιού με βάση το οποίο απαντήθηκαν οι έξι από τις εννιά ερωτήσεις του ερωτηματολογίου καθώς οι υπόλοιπες τρεις αφορούσαν συνολικά την οικογένεια αλλά και προσωπικά τους ίδιους.

Πιο συγκεκριμένα, στις επτά (7) ερωτήσεις κλειστού τύπου χρησιμοποιήθηκε 5βάθμια κλίμακα Likert, ενώ οι δύο ερωτήσεις ανοιχτού τύπου ζητούσαν από τους γονείς να καταγράψουν, εάν υπάρχουν, κοινές δραστηριότητες που πραγματοποιούν

μαζί με τα παιδιά τους και κοινά ενδιαφέροντα που έχουν εντοπίσει για τους ίδιους και τα παιδιά τους. Οι απαντήσεις στις ερωτήσεις ανοιχτού τύπου, μετά τη συλλογή των δεδομένων, ομαδοποιήθηκαν σε συγκεκριμένες κατηγορίες και κωδικοποιήθηκαν προκειμένου να εξαχθούν τα αποτελέσματα.

Συχνότητα και τρόπος συμμετοχής γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους. Ο τρόπος συμμετοχής των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους και η συχνότητα της καταγράφηκε μέσω δύο ερωτήσεων. Στην πρώτη ερώτηση του ερωτηματολογίου, οι γονείς απάντησαν σχετικά με τον τρόπο που εμπλέκονται στις δραστηριότητες που πραγματοποιούν τα παιδιά τους στον ελεύθερο χρόνο τους. Στη συγκεκριμένη ερώτηση έγινε προσπάθεια διερεύνησης της έννοιας της συμμετοχής μέσα από το πρίσμα των εκφάνσεων που μπορεί να συνθέτει την παραπάνω έννοια. Μέσα από τις προτάσεις που περιελάμβανε η πρώτη ερώτηση, η συμμετοχή εξετάστηκε μέσα από όρους όπως η συζήτηση, η συμβουλή και τα ερεθίσματα, η επιβράβευση, ο προγραμματισμός, η οικονομική υποστήριξη αλλά και η συνοδεία σε δραστηριότητες. Επιπλέον, με βάση το γεγονός ότι σημαντικό μέρος του ελεύθερου χρόνου των παιδιών καταλαμβάνουν οι κατ' οίκον εργασίες, θεωρήθηκε σημαντικό να διερευνηθεί ο βαθμός συμμετοχής των γονέων. Έτσι, η τρίτη ερώτηση του ερωτηματολογίου αφορούσε τον παραπάνω σκοπό που σχετιζόταν με τη βοήθεια, τον έλεγχο, τη συζήτηση αλλά και τις συγκρούσεις που μπορεί να υπάρχουν κατά τη διάρκεια των κατ' οίκον εργασιών των παιδιών. Τόσο στην πρώτη όσο και στην τρίτη ερώτηση οι γονείς κατέγραψαν τον βαθμό συμφωνίας τους με συγκεκριμένες προτάσεις σύμφωνα με την 5βάθμια κλίμακα Likert (0=ποτέ, 1=σπάνια, 2=μερικές φορές, 3=συχνά, 4=πάντα).

Απόψεις των γονέων για τη διάθεση του ελεύθερου χρόνου από τα παιδιά τους. Η δεύτερη ερώτηση του ερωτηματολογίου περιελάμβανε δέκα (10) προτάσεις μέσα από τις οποίες διερευνήθηκαν οι επιθυμίες των γονέων για τον τρόπο με τον οποίο θέλουν τα παιδιά τους να αξιοποιούν τον ελεύθερο τους χρόνο. Πιο συγκεκριμένα, κάποιες από τις προτάσεις εστίασαν κυρίως στο αν επιθυμούν τα παιδιά τους να οργανώνουν τον ελεύθερο τους χρόνο με βάση την ευχαρίστηση ή με βάση το μέλλον ενσωματώνοντας δραστηριότητες που θα τους προσφέρουν χρήσιμα εφόδια. Επιπλέον, σε αυτή την ερώτηση οι γονείς κλήθηκαν να αξιολογήσουν τη γνώση που έχουν σχετικά με τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους, τον έλεγχο που ασκούν στις

δραστηριότητες και στα πρόσωπα που περιλαμβάνει αυτός αλλά και τον βαθμό συμφωνίας τους με τον τρόπο διάθεσης του από τα παιδιά τους. Οι γονείς απάντησαν και πάλι με βάση μια 5βάθμια κλίμακα Likert (0=ποτέ, 1=σπάνια, 2=μερικές φορές, 3=συχνά, 4=πάντα).

Απόψεις γονέων για τις πηγές μάθησης των παιδιών στον ελεύθερο χρόνο τους. Προκειμένου να διερευνηθούν οι απόψεις των γονέων σχετικά με τις πηγές μέσα από τις οποίες θεωρούν πως τα παιδιά τους, κατά τον ελεύθερο χρόνο τους, μαθαίνουν χρήσιμα και σημαντικά πράγματα, συστάθηκε μια λίστα από δεκαπέντε (15) διαφορετικές πηγές μέσω των οποίων τα παιδιά τους μπορούν να αντλήσουν σημαντικές πληροφορίες. Οι πηγές αυτές αφορούσαν κοινωνικούς παράγοντες όπως είναι η οικογένεια και οι φίλοι, σχολικούς παράγοντες όπως η διδασκαλία και οι απογευματινές προσφορές του αλλά και παράγοντες όπως ο αθλητισμός, τα ΜΜΕ τα μουσεία, ο κινηματογράφος κ.α. Και σε αυτή την ερώτηση οι γονείς απάντησαν με βάση την 5βάθμια κλίμακα Likert (0=ποτέ, 1=σπάνια, 2=μερικές φορές, 3=συχνά, 4=πάντα).

Κοινές δραστηριότητες και κοινά ενδιαφέροντα γονέων-παιδιών. Οι ερωτήσεις πέντε (5) και έξι (6) του ερωτηματολογίου αφορούσαν τις κοινές δραστηριότητες και τα κοινά ενδιαφέροντα που μοιράζονται γονείς και παιδιά στα πλαίσια του ελεύθερου χρόνου. Η διερεύνηση του ελεύθερου χρόνου της οικογένειας αποτέλεσε τον δεύτερο άξονα του ερωτηματολογίου και οι ερωτήσεις αυτές ήταν ιδιαίτερα σημαντικές για τη σύνθεση του συγκεκριμένου χρόνου. Πιο συγκεκριμένα, στην πέμπτη ερώτηση, οι γονείς έπρεπε να καταγράψουν τις κοινές δραστηριότητες που μοιράζονται με τα παιδιά τους. Υπήρχε η επιλογή του ΟΧΙ σε περίπτωση που δεν υπήρχαν κοινές δραστηριότητες, ενώ στην αντίθετη περίπτωση ακολουθούσε ένας πίνακας στον οποίο οι γονείς μπορούσαν να καταγράψουν τις δραστηριότητες που μοιράζονται οι ίδιοι με τα παιδιά τους, ο/η σύζυγος με τα παιδιά και τέλος σε ποιες δραστηριότητες εμπλέκονται και οι δύο γονείς. Με αυτόν τον τρόπο διαχωρίστηκαν οι δραστηριότητες σε αυτές που το παιδί πραγματοποιεί με τον πατέρα, σε αυτές που πραγματοποιεί με τη μητέρα και τέλος σε αυτές που το παιδί πραγματοποιεί και με τους δυο του γονείς. Η ίδια διαδικασία ακολουθήθηκε και στην έκτη ερώτηση που αφορούσε τα κοινά ενδιαφέροντα γονέων και παιδιών.

Προκειμένου να απλοποιηθεί η διαδικασία επεξεργασίας και ανάλυσης των δεδομένων που προέκυψαν από τις ερωτήσεις πέντε και έξι του ερωτηματολογίου, οι

απαντήσεις των γονέων κατηγοριοποιήθηκαν. Με αυτόν τον τρόπο προέκυψαν οκτώ κατηγορίες οι οποίες ήταν: πρώτον δραστηριότητες ή ενδιαφέροντα που έχουν πραγματοποιούνται μέσα στο σπίτι (π.χ. διάβασμα λογοτεχνικών βιβλίων, οικογενειακά γεύματα κ.α.), δεύτερη κατηγορία αποτέλεσαν οι εξωτερικές δραστηριότητες/ενδιαφέροντα (π.χ. επισκέψεις, ψώνια, εκκλησιασμός κ.α.), τρίτη κατηγορία ήταν αυτή των δραστηριοτήτων που αφορούσαν τις εργασίες του σπιτιού (π.χ. μαγείρεμα, καθαριότητα, ζαχαροπλαστική κ.α.), τέταρτη ήταν αυτή των παιχνιδιών στο σπίτι (π.χ. επιτραπέζια, παιχνίδια στον κήπο κ.α.), η πέμπτη κατηγορία αφορούσε την επικοινωνία και τη συντροφιά (π.χ. συζητήσεις, διάλογος κ.α.), έκτη κατηγορία αποτέλεσε αυτή των αθλητικών και κινητικών δραστηριοτήτων και ενδιαφερόντων (π.χ. τρέξιμο, μπάσκετ, ποδόσφαιρο κ.α.), η έβδομη ήταν αυτή των υποχρεώσεων του σχολείου (π.χ. διάβασμα, εργασίες) και μια τελευταία κατηγορία αφορούσε την τηλεόραση καθώς θεωρήθηκε σημαντικό, λόγω προηγούμενων αποτελεσμάτων ερευνών, να διερευνηθεί ξεχωριστά από άλλες δραστηριότητες και ενδιαφέροντα.

Οικογενειακός ελεύθερος χρόνος και δραστηριότητες. Η ύπαρξη οικογενειακού ελεύθερου χρόνου διερευνήθηκε περαιτέρω μέσω της έβδομης ερώτησης του ερωτηματολογίου. Θεωρήθηκε ιδιαίτερα σημαντικό να αποτυπωθούν οι απόψεις των γονέων, οι οποίοι σκεπτόμενοι το σύνολο της οικογένειάς τους, κλήθηκαν να απαντήσουν με βάση την 5βάθμια κλίμακα Likert (0 = ποτέ, 1 = σπάνια, 2 = μερικές φορές, 3 = συχνά, 4 = πάντα) σχετικά με το αν τα μέλη της οικογένειάς τους προτιμούν να μοιράζονται ενδιαφέροντα και χόμπι και να περνούν τον ελεύθερο τους χρόνο μαζί. Επιπλέον, τους ζητήθηκε να απαντήσουν σχετικά με τη δυσκολία που ίσως αντιμετωπίζουν στο να σκεφτούν κάποιες δραστηριότητες προκειμένου να τις πραγματοποιήσουν ως οικογένεια.

Η όγδοη ερώτηση αποτελούνταν από μια σειρά δραστηριοτήτων οι οποίες μπορεί να αποτελούν καθημερινές οικογενειακές συνήθειες που λαμβάνουν χώρο στο οικιακό περιβάλλον όπως τα οικογενειακά γεύματα και η παρακολούθηση τηλεόρασης, διάφορες παιγνιώδης δραστηριότητες όπως τα επιτραπέζια παιχνίδια αλλά και οικογενειακές δραστηριότητες σε εξωτερικούς χώρους όπως επισκέψεις μουσείων, οικογενειακές διακοπές αλλά και παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων και συναυλιών. Οι γονείς, λοιπόν, κλήθηκαν να αξιολογήσουν την ικανοποίηση που λαμβάνουν από τη συμμετοχή τους σε διαφορετικές δραστηριότητες

μαζί με άλλα μέλη της οικογένειας μέσω μιας 5βάθμιας κλίμακας Likert (0=πολύ λίγο, 1=λίγο, 2=αρκετά, 3=πολύ, 4=πάρα πολύ). Σκοπός μέσω της συγκεκριμένης ερώτησης ήταν η διερεύνηση των κυριότερων δραστηριοτήτων από τις οποίες οι γονείς εκλαμβάνουν τη μεγαλύτερη ικανοποίηση και η διάκριση τους σε δραστηριότητες κοινές και σε δραστηριότητες λίγο πιο εξεζητημένες. Όλα αυτά εξετάζονται στο πλαίσιο των διαφορετικών ατομικών στοιχείων των γονέων.

Προσωπικός ελεύθερος χρόνος γονέων. Στην τελευταία ερώτηση του ερωτηματολογίου διερευνήθηκαν τα ενδιαφέροντα των γονέων κατά τον ελεύθερο χρόνο τους. Και σε αυτή την ερώτηση οι γονείς απάντησαν με βάση την 5βάθμια κλίμακα Likert (0=ποτέ, 1=σπάνια, 2=μερικές φορές, 3=συχνά, 4=πάντα) τον τρόπο που προτιμούν να περνούν τον ελεύθερο χρόνο τους. Οι προτάσεις που περιλαμβάνονταν σε αυτή την ερώτηση στόχευαν στην ανάδειξη της προτίμησης που έχουν οι γονείς να περνούν τον ελεύθερο χρόνο τους είτε μαζί με την οικογένεια τους είτε να αφιερώνουν τον συγκεκριμένο χρόνο αποκλειστικά στον εαυτό τους περνώντας στιγμές προσωπικής χαλάρωσης ή διασκεδάζοντας με φίλους. Ήταν σημαντικό για την έρευνα να δοθεί βάση και στους ίδιους του γονείς καθώς όπως φάνηκε και μέσα από την θεωρητική πλαισίωση του θέματος, οι γονείς αποτελούν έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες που επηρεάζουν τις επιλογές των παιδιών τους σε ό,τι αφορά τον ελεύθερο χρόνο.

4.3 Σχεδιασμός Έρευνας και Διαδικασία Συλλογής και Ανάλυσης Δεδομένων

Αρχικά προσδιορίστηκε η διάσταση του ελεύθερου χρόνου που θεωρήθηκε ότι έπρεπε να διερευνηθεί περαιτέρω. Η διάσταση αυτή αφορούσε την οικογένεια και τον τρόπο με τον οποίο συμμετέχει στον ελεύθερο χρόνο. Μέσω της ανασκόπησης της βιβλιογραφίας και άλλων παρόμοιων ερευνών προσδιορίστηκε ο σκοπός της έρευνας που περιελάμβανε τη συμμετοχή των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών αλλά και την οργάνωση και συμμετοχή στον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο. Στη συνέχεια μέσω της μελέτης της βιβλιογραφίας διατυπώθηκαν συγκεκριμένα ερευνητικά ερωτήματα αλλά και υποθέσεις οι οποίες τεκμηριώθηκαν βιβλιογραφικά και αναμενόταν να επιβεβαιωθούν. Ο σκοπός και τα ερωτήματα που τέθηκαν

οδήγησαν στην επιλογή της ποσοτικής μεθόδου αλλά και στη χρήση του συγκεκριμένου ερωτηματολογίου ως εργαλείο της έρευνας.

Το ερωτηματολόγιο μοιράστηκε σε 300 γονείς με παιδιά από Α' Δημοτικού μέχρι και Γ' Λυκείου στον νομό Φλώρινας, κατά το χρονικό διάστημα από τον Ιούνιο του 2017 μέχρι και τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους. Όλα τα ερωτηματολόγια ήταν αξιοποιήσιμα καθώς ήταν ορθώς συμπληρωμένα. Από τα συνολικά ερωτηματολόγια κάποια μοιράστηκαν προσωπικά σε γονείς και κάποια άλλα δόθηκαν σε δασκάλους σχολείων προκειμένου προωθηθούν μέσω μαθητών σε γονείς. Σε όσα ερωτηματολόγια δόθηκαν προσωπικά και υπήρξαν απορίες σχετικά με τη συμπλήρωση τους δόθηκαν οι απαραίτητες διευκρινήσεις. Επίσης, παρά το γεγονός ότι τα περισσότερα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν χωρίς της παρουσία της ερευνήτριας κατά τη διαδικασία ανάλυσης δεν προέκυψαν προβλήματα που είχαν σχέση με την ορθή συμπλήρωσή τους. Τέλος, για τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πακέτο IBM SPSS Statistics 22.0.

Αποτελέσματα

5.1 Συμμετοχή Γονέων στον Ελεύθερο Χρόνο των Παιδιών

5.1.1 Δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου παιδιών

Αναφορικά με την ερώτηση 1, όπου διερευνήθηκε ο τρόπος συμμετοχής των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών, οι περισσότεροι γονείς απάντησαν ότι συμμετέχουν στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους μέσω της αναγνώρισης που τους δείχνουν όταν τα καταφέρνουν με κάποια δραστηριότητα ($M.O.=3.53$). Οι αμέσως επόμενοι συνηθέστεροι τρόποι συμμετοχής είναι η παροχή γνώσεων όταν τα παιδιά τους ενδιαφέρονται για κάποια δραστηριότητα ($M.O.=3.20$), τα ερεθίσματα και οι συμβουλές που παρέχουν στα παιδιά τους σε σχέση με τον ελεύθερο χρόνο ($M.O.=3.13$), η συνοδεία των παιδιών σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου ($M.O.=3.08$) αλλά και οι συζητήσεις που πραγματοποιούν σχετικά με τον ελεύθερο χρόνο ($M.O.=3.07$). Ακολουθούν, η έμφαση σε συγκεκριμένες δραστηριότητες μέσω του προγραμματισμού και της τήρησης των ωραρίων ($M.O.=2.99$), η απαγόρευση δραστηριοτήτων στις οποίες δεν συμφωνούν ($M.O.=2.39$) και τέλος η μη στήριξη δραστηριοτήτων υψηλού κόστους ($M.O.=2.04$).

Πίνακας 2. Συμμετοχή γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών

	<i>M.O.</i>	<i>T.A.</i>
Αναγνώριση	3.53	.672
Παροχή γνώσεων	3.20	.777
Ερεθίσματα/Συμβουλές	3.13	.829
Συνοδεία παιδιού	3.08	.984
Συζήτηση για ελεύθερο χρόνο	3.07	.848
Προγραμματισμός/ τήρηση ωραρίου σε συγκεκριμένες δραστηριότητες	2.99	.870
Απαγόρευση δραστηριοτήτων	2.39	1.148
Μη στήριξη δραστηριοτήτων υψηλού κόστους	2.04	1.149

Προκειμένου να εξεταστούν οι διαφορές των απόψεων ανάμεσα στα δύο φύλα των γονέων σε σχέση με τον τρόπο συμμετοχής στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους, εφαρμόστηκε ο παραμετρικός έλεγχος για ανεξάρτητα δείγματα (T-TEST). Ο έλεγχος ανάμεσα στα δύο φύλα έδειξε στατιστικά σημαντικές διαφορές στις

προτάσεις που αφορούσαν την «παροχή ερεθισμάτων και συμβουλών» [$t(296) = -3.75, p < .05$], την «συζήτηση σχετικά με τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου των παιδιών» [$t(296) = -3.39, p < .05$], την «έμφαση στον προγραμματισμό συγκεκριμένων δραστηριοτήτων και στην τήρηση του ωραρίου» [$t(296) = -2.94, p < .05$], τη «συνοδεία του παιδιού σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου» [$t(293) = -3.02, p < .05$] και στην πρόταση για την «παροχή γνώσεων σχετικά με δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου» [$t(297) = -3.88, p < .05$]. Σε όλες τις παραπάνω προτάσεις στις οποίες παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο φύλων, οι μητέρες εμφάνισαν μεγαλύτερους μέσους όρους σε σχέση με τους πατέρες.

Πίνακας 3. Φύλο γονέων και συμμετοχή στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών

	<i>Μητέρες</i>		<i>Πατέρες</i>	
	<i>Μ.Ο.</i>	<i>Τ.Α</i>	<i>Μ.Ο.</i>	<i>Τ.Α</i>
Αναγνώριση	3.65	.638	3.37	.684
Παροχή γνώσεων	3.35	.719	3.01	.809
Ερεθίσματα/Συμβουλές	3.29	.759	2.93	.873
Συνοδεία παιδιού	3.24	.956	2.89	.990
Συζήτηση για ελεύθερο χρόνο	3.21	.798	2.88	.877
Προγραμματισμός/ τήρηση ωραρίου σε συγκεκριμένες δραστηριότητες	3.12	.805	2.82	.924
Απαγόρευση δραστηριοτήτων	2.46	1.192	2.30	1.087
Μη στήριξη δραστηριοτήτων υψηλού κόστους	1.99	1.175	2.11	1.115

Ο ίδιος παραμετρικός έλεγχος (T-TEST) χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να διερευνηθεί η επιρροή της ηλικίας των γονέων στον τρόπο συμμετοχής τους στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών. Αρχικά, οι ηλικίες ομαδοποιήθηκαν σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία αποτελούνταν από τις ηλικίες 20 έως 40 ετών και η δεύτερη από τις ηλικίες 41 ετών και άνω. Όσον αφορά τα αποτελέσματα του ελέγχου, στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο ηλικιακών ομάδων εντοπίστηκαν στις προτάσεις που αφορούσαν την «παροχή ερεθισμάτων και συμβουλών» [$t(292) = 2.74, p < .05$], τη «συζήτηση για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου» [$t(292) = 3.94, p < .05$], τον «προγραμματισμό συγκεκριμένων δραστηριοτήτων και την τήρηση ωραρίου» [$t(292) = 3.33, p < .05$], τη «συνοδεία των παιδιών σε δραστηριότητες

ελεύθερου χρόνου» [$t(289)= 4.29, p < .05$] και την «παροχή γνώσεων για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου» [$t(293)= 3.15, p < .05$]. Επιπλέον, ο μη παραμετρικός έλεγχος Mann-Whitney που εφαρμόστηκε στην πρόταση «δείχνουμε αναγνώριση όταν το παιδί τα καταφέρνει σε κάποια δραστηριότητα ελεύθερου χρόνου», έδειξε επίσης στατιστικά σημαντική διαφορά ($U=8112.0, Z=-4.29, p < .05$). Σε όλες τις προηγούμενες προτάσεις οι γονείς 20 έως 40 ετών εμφάνισαν μεγαλύτερους μέσους όρους σε σχέση με τους γονείς 41 ετών και άνω.

Πίνακας 4. Ηλικία γονέων και συμμετοχή στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών

	<i>Ηλικία</i>	<i>Μ.Ο.</i>	<i>Τ.Α</i>
Αναγνώριση	20-40	3.67	.623
	41+	3.38	.694
Παροχή γνώσεων	20-40	3.34	.756
	41+	3.06	.782
Συνοδεία παιδιού	20-40	3.33	.845
	41+	2.85	1.062
Ερεθίσματα/Συμβουλές	20-40	3.26	.771
	41+	2.99	.866
Συζήτηση για ελεύθερο χρόνο	20-40	3.26	.743
	41+	2.88	.910
Προγραμματισμός/ τήρηση ωραρίου σε συγκεκριμένες δραστηριότητες	20-40	3.17	.808
	41+	2.83	.903
Απαγόρευση δραστηριοτήτων	20-40	2.31	1.146
	41+	2.46	1.161
Μη στήριξη δραστηριοτήτων υψηλού κόστους	20-40	1.96	1.160
	41+	2.16	1.121

Προκειμένου να εξεταστεί η επιρροή του επιπέδου μόρφωσης των γονέων στον τρόπο με τον οποίο συμμετέχουν στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών

πραγματοποιήθηκε η παραμετρική ανάλυση διακύμανσης ANOVA και η μη παραμετρική ανάλυση Kruskal Wallis. Σύμφωνα με τις αναλύσεις παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις ανάμεσα στους πατέρες με διαφορετικό επίπεδο μόρφωσης. Πιο αναλυτικά, σύμφωνα με τη μη παραμετρική ανάλυση Kruskal Wallis, οι πατέρες οι οποίοι είχαν ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης είχαν μεγαλύτερους μέσους όρους με στατιστικά σημαντική διαφορά από αυτούς που ήταν απόφοιτοι δημοτικού ή απόφοιτοι λυκείου/τεχνικής σχολής σε τέσσερις προτάσεις της ερώτησης. Η πρώτη πρόταση αφορούσε την «παροχή ερεθισμάτων και συμβουλών σχετικά με δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου» [$\chi^2(2) = 16.62, p < .05$], η δεύτερη τη «συζήτηση για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου» [$\chi^2(2) = 17.78, p < .05$], η τρίτη τη «συνοδεία του παιδιού σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου» [$\chi^2(2) = 9.42, p < .05$] και η τέταρτη την «παροχή γνώσεων για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου που ενδιαφέρουν τα παιδιά τους» [$\chi^2(2) = 19.8, p < .05$].

Πίνακας 5. Μόρφωση πατέρα και συμμετοχή στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών

	<i>Μορφωτικό επίπεδο</i>	<i>Μ.Ο.</i>	<i>T.A.</i>
Ερεθίσματα και Συμβουλές	Δημοτικό/ Γυμνάσιο	2.47	.841
	Λύκειο/Τεχνική Σχολή	2.74	.928
	Πανεπιστήμιο/ ΑΤΕΙ	3.29	.672
Συζήτηση για ελεύθερο χρόνο	Δημοτικό/Γυμνάσιο	2.65	.933
	Λύκειο/Τεχνική Σχολή	2.60	.884
	Πανεπιστήμιο/ ΑΤΕΙ	3.27	.695
Συνοδεία σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου	Δημοτικό/Γυμνάσιο	2.75	.786
	Λύκειο/Τεχνική Σχολή	2.63	1.029
	Πανεπιστήμιο/ ΑΤΕΙ	3.18	.932
Γνώσεις για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου	Δημοτικό/Γυμνάσιο	2.80	.696
	Λύκειο/Τεχνική Σχολή	2.72	.854
	Πανεπιστήμιο/ ΑΤΕΙ	3.39	.635

Σχετικά με την εργασιακή κατάσταση των γονέων σε σχέση με τη συμμετοχή τους στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών, ο παραμετρικός έλεγχος T- TEST έδειξε στατιστικά σημαντική διαφορά στην πρόταση που αφορούσε τη συνοδεία των παιδιών σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου [$t(293)=- 2.46, p < .05$]. Οι περιπτώσεις στις οποίες εργάζεται μόνο ο ένας γονέας ($M.O.= 3.25, T.A.=.913$) συγκέντρωσαν μεγαλύτερο μέσο όρο σε σχέση με τους γονείς που εργάζονται και οι δύο ($M.O.= 2.96, T.A.=1.020$).

Σχετικά με τις τάξεις των παιδιών, η μη παραμετρική ανάλυση Kruskal Wallis, έδειξε στατιστικά σημαντικές διαφορές στις προτάσεις που αφορούσαν την «παροχή ερεθισμάτων και συμβουλών» [$\chi^2(3) = 19.75, p < .05$] τη «συζήτηση για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου» [$\chi^2(3) = 14.74, p < .05$] την «αναγνώριση που όταν το παιδί τα καταφέρνει σε κάποια δραστηριότητα ελεύθερου χρόνου» [$\chi^2(3) = 13.86, p < .05$], την «συνοδεία των παιδιών σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου» [$\chi^2(3) = 43.63, p < .05$] και την «παροχή γνώσεων για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου» [$\chi^2(3) = 20.55, p < .05$]. Στις συγκεκριμένες προτάσεις οι γονείς παιδιών δημοτικού είχαν μεγαλύτερο μέσο όρο σε σχέση με τους υπόλοιπους γονείς. Επιπλέον, σχετικά με την πρόταση που αφορούσε την «έμφαση και τον προγραμματισμό σε συγκεκριμένες δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου» εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική διαφορά [$\chi^2(3) = 12.30, p < .05$], με μεγαλύτερο μέσο όρο να συγκεντρώνουν οι γονείς των οποίων τα παιδιά φοιτούν στις τρεις τελευταίες τάξεις του δημοτικού.

Πίνακας 6. Τάξεις παιδιών και συμμετοχή γονέων στον ελεύθερο χρόνο

	Μέσοι Όροι Τάξεων Παιδιών			
	A,B,Γ	Δ,E,ΣΤ	Γυμνάσιο	Λύκειο
Αναγνώριση όταν τα καταφέρνει σε κάποια δραστηριότητα	3.68	3.59	3.45	3.22
Συνοδεία σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου	3.66	3.20	2.87	2.17
Παροχή Γνώσεων	3.44	3.30	2.87	3.03
Ερεθίσματα και Συμβουλές	3.32	3.28	2.83	2.76

Συζήτηση για ελεύθερο χρόνο	3.22	3.19	2.81	2.78
Προγραμματισμός/ Έμφαση σε συγκεκριμένες δραστηριότητες	2.98	3.15	2.72	2.81

Προκειμένου να διαπιστωθούν συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών της πρώτης ερώτησης χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης Pearson r. Ο έλεγχος έδειξε σημαντικές θετικές συσχετίσεις μεταξύ της «συζήτησης για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου» με «τα ερεθίσματα και τις συμβουλές» [$r(297) = .600, p < .01$], με «την παροχή γνώσεων» [$r(298) = .567, p < .01$], με «την αναγνώριση» [$r(297) = .548, p < .01$] και με «τη συνοδεία σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου» [$r(294) = .449, p < .01$].

Πίνακας 7. Συσχετίσεις μεταξύ των τρόπων συμμετοχής των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών

		Ερεθίσματα Συμβουλές	Αναγνώριση	Συνοδεία	Παροχή Γνώσεων
Συζήτηση για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου	Pearson r	.600**	.548**	.449**	.567**
	Sig. (2- tailed)	.000	.000	.000	.000

** $p < .01$

Για να εξετάσουμε εάν οι υποκειμενικές εκτιμήσεις των συμμετεχόντων για τη συμμετοχή τους στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών υπαγορεύονται από κάποιους λανθάνοντες παράγοντες πραγματοποιήθηκε διερευνητική ανάλυση κυρίων συνιστωσών. Η ανάλυση ανέδειξε δύο παράγοντες με ιδιοτιμές πάνω από ένα οι οποίοι εξηγούσαν το 62.2% της συνολικής διακύμανσης. Ο πρώτος ονομάστηκε Παράγοντας 1: Ενισχυτικό Περιβάλλον και ο δεύτερος ονομάστηκε Παράγοντας 2: Περιοριστικό Περιβάλλον.

Πίνακας 8. Διερευνητική ανάλυση παραγόντων για τον τρόπο συμμετοχής των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών

Τρόπος συμμετοχής	Παράγοντες	
	1	2
Συζήτηση	.810	

<i>Ερεθίσματα & Συμβουλές</i>	.810	
<i>Αναγνώριση</i>	.790	
<i>Παροχή Γνώσεων</i>	.784	
<i>Συνοδεία</i>	.740	
<i>Απαγόρευση δραστηριοτήτων</i>		.789
<i>Μη στήριξη δραστηριοτήτων υψηλού κόστους</i>		.778
<i>Ποσοστό εξηγούμενης διακύμανσης</i>	44.4%	17.8%
<i>Ιδιοτιμή</i>	3.11	1.24

Σημείωση: Όλες οι φορτίσεις κάτω του .400 παραλείπονται.

Ως προς το φύλο, στατιστικά σημαντική διαφορά παρατηρήθηκε μέσω του μη παραμετρικού έλεγχου Mann – Whitney στον Παράγοντα 1: Ενισχυτικό Περιβάλλον ($U=7557.5$, $Z=-4.11$, $p < .01$). Οι γυναίκες ($M.O.= 3.35$) διαφοροποιήθηκαν με στατιστικά σημαντική διαφορά από τους άντρες ($M.O.= 3.03$).

Ως προς τη μόρφωση των πατέρων, στατιστικά σημαντική διαφορά παρατηρήθηκε μέσω της μη παραμετρικής ανάλυσης Kruskal Wallis στον Παράγοντα 1: Ενισχυτικό Περιβάλλον [$\chi^2 (2) =17.59$, $p < .01$]. Οι πατέρες με ανώτατο επίπεδο μόρφωσης ($M.O.= 3.33$) συμφώνησαν σημαντικά περισσότερο σε σχέση με τους υπόλοιπους [$M.O.=2.76$ (Δημοτικό/ Γυμνάσιο) & $M.O.=2.81$ (Λύκειο/ Τεχνική Σχολή)].

5.1.2 Κατ' Οίκον Εργασίες

Ένα σημαντικό μέρος του εξωσχολικού ελεύθερου χρόνου των παιδιών καταλαμβάνουν οι κατ' οίκον εργασίες του σχολείου. Η πρόταση που αφορούσε τον «έλεγχο για το αν έχει κάνει τις εργασίες του σχολείου» συγκέντρωσε τον μεγαλύτερο μέσο όρο ($M.O.=3.08$). Δεύτερη κατά σειρά πρόταση με μέσο όρο 3.07 ήταν η «συζήτηση για θέματα που αφορούν το σχολείο». Επόμενες κατά μέσο όρο προτάσεις ήταν η «βοήθεια στις κατ' οίκον εργασίες» ($M.O.=2.64$) και η δήλωση ότι «το παιδί προετοιμάζεται μόνο του για το σχολείο» ($M.O.= 2.63$). Οι συγκρούσεις για τις κατ' οίκον εργασίες συγκέντρωσαν τον μικρότερο μέσο όρο ($M.O.= 1.67$).

Πίνακας 9. Συμμετοχή γονέων στις κατ' οίκον εργασίες

	<i>N</i>	<i>M.O.</i>	<i>T.A.</i>
Έλεγχος	300	3.08	1.151
Συζήτηση για θέματα σχολείου	297	3.07	0.875
Βοήθεια	300	2.64	1.078
Το παιδί προετοιμάζεται μόνο του	299	2.63	1.178
Σύγκρουση για κατ' οίκον εργασίες	300	1.67	1.064

Προκειμένου να εντοπιστούν διαφορές μεταξύ των φύλων των γονέων στις κατ' οίκον εργασίες, εφαρμόστηκε ο μη παραμετρικός έλεγχος Mann-Whitney. Ο έλεγχος έδειξε στατιστικά σημαντικές διαφορές στις προτάσεις: «βοήθεια στις κατ' οίκον υποχρεώσεις του σχολείου των παιδιών» ($U=8745.0$, $Z=-3.26$, $p < .05$), «έλεγχος του παιδιού για τις κατ' οίκον εργασίες» ($U=8172.0$, $Z=-4.22$, $p < .05$) και «συζήτηση μεταξύ γονέων και παιδιών για θέματα σχολείου» ($U=8593.0$, $Z=-3.30$, $p < .05$). Σε όλες τις προτάσεις οι μητέρες εμφανίστηκαν με στατιστικά σημαντικότερους μέσους όρους σε σχέση με τους πατέρες.

Πίνακας 10. Φύλο γονέων και συμμετοχή στις κατ' οίκον εργασίες

	<i>Μητέρες</i>		<i>Πατέρες</i>	
	<i>M.O.</i>	<i>T.A.</i>	<i>M.O.</i>	<i>T.A.</i>
Συζήτηση για θέματα σχολείου	3.22	.819	2.89	.908
Έλεγχος	3.30	1.081	2.80	1.182
Βοήθεια	2.82	1.019	2.41	1.112
Το παιδί προετοιμάζεται μόνο του	2.52	1.256	2.77	1.062
Σύγκρουση για κατ' οίκον εργασίες	1.71	1.117	1.61	.994

Σχετικά με τις ηλικίες των γονέων και τη συμμετοχή τους στις κατ' οίκον εργασίες του σχολείου των παιδιών, ο παραμετρικός έλεγχος T-Test και ο μη παραμετρικός έλεγχος Mann-Whitney έδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις προτάσεις που αφορούσαν τη «συζήτηση για θέματα σχολείου» [$t(291)= 2.99$, $p < .05$], τη «βοήθεια στις κατ' οίκον εργασίες» ($U=8128.5$, $Z=-3.98$, $p < .05$) και στον «έλεγχο για τις κατ' οίκον εργασίες» ($U=7550.5$, $Z=-4.97$, $p < .05$). Οι γονείς 20 έως 40 ετών συμφώνησαν σημαντικά περισσότερο στις παραπάνω προτάσεις σε σχέση με τους γονείς 41 ετών και άνω. Στατιστικά σημαντική διαφορά παρατηρήθηκε και στην

πρόταση «το παιδί προετοιμάζεται μόνο του για το σχολείο» ($U=7836$, $Z=-4.30$, $p < .05$) όπου οι μεγαλύτεροι γονείς (41 ετών και άνω) συμφώνησαν σημαντικά περισσότερο από τους μικρότερους (20 έως 40 ετών).

Πίνακας 11. Ηλικία γονέων και συμμετοχή στις κατ' οίκον εργασίες

	<i>Ηλικία</i>	<i>Μ.Ο.</i>	<i>Τ.Α.</i>
Έλεγχος	20-40	3.41	.900
	41 +	2.73	1.273
Συζήτηση για θέματα σχολείου	20-40	3.22	.832
	41 +	2.92	.897
Βοήθεια	20-40	2.90	.930
	41 +	2.36	1.149
Το παιδί προετοιμάζεται μόνο του	20-40	2.33	1.214
	41 +	2.91	1.080
Σύγκρουση για κατ' οίκον εργασίες	20-40	1.62	1.110
	41 +	1.69	1.016

Σχετικά με τις τάξεις των παιδιών και τις απαντήσεις των γονέων σημειώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές, στις προτάσεις: «βοήθεια στις κατ' οίκον εργασίες» [$\chi^2(2) = 22.53$, $p < .05$], «έλεγχος των παιδιών για τις κατ' οίκον εργασίες» [$\chi^2(2) = 58.22$, $p < .05$] και «συζήτηση για θέματα σχολείου» [$\chi^2(2) = 20.20$, $p < .05$]. Στις παραπάνω προτάσεις οι γονείς με παιδιά σε τάξεις του δημοτικού σχολείου συμφώνησαν σημαντικά περισσότερο. Ακολούθησαν οι γονείς γυμνασίου και λυκείου. Στατιστικά σημαντική διαφορά παρατηρήθηκε και στην πρόταση «το παιδί προετοιμάζεται μόνο του για το σχολείο» [$\chi^2(2) = 33.09$, $p < .05$] όπου οι γονείς με παιδιά στο λύκειο συμφώνησαν σημαντικά περισσότερο και ακολούθησαν οι γονείς παιδιών γυμνασίου και δημοτικού.

Πίνακας 12. Τάξεις παιδιών και συμμετοχή γονέων στις κατ' οίκον εργασίες

	<i>Τάξεις Παιδιών</i>			
	<i>Δημοτικό</i>		<i>Γυμνάσιο-Λύκειο</i>	
	<i>Μ.Ο.</i>	<i>Τ.Α.</i>	<i>Μ.Ο.</i>	<i>Τ.Α.</i>

Έλεγχος	3.45	.823	2.32	1.344
Συζήτηση για θέματα σχολείου	3.22	.839	2.76	.867
Βοήθεια	2.85	.942	2.20	1.210
Το παιδί προετοιμάζεται μόνο του	2.36	1.226	3.17	.850

Αναφορικά με τη μόρφωση των γονέων και τη συμμετοχή τους στις κατ' οίκον εργασίες, ως προς το επίπεδο μόρφωσης των μητέρων η ανάλυση δεν έδειξε σημαντικές διαφορές μεταξύ των επιπέδων μόρφωσης. Ως προς τη μόρφωση των πατέρων, η ανάλυση διακύμανσης ANOVA, έδειξε στατιστικά σημαντική διαφορά στην πρόταση που αφορούσε τη «συζήτηση με τα παιδιά για θέματα σχολείου» ($F_{(2,127)}=7.66, p < .05$), όπου οι πατέρες με ανώτατο επίπεδο μόρφωσης συμφώνησαν περισσότερο ($M.O.= 3.21, T.A.=.848$) σε σχέση με τους πατέρες που είχαν λυκειακή/τεχνική μόρφωση ($M.O.= 2.74, T.A.=.856$) και τους πατέρες οι οποίοι είχαν τελειώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση ($M.O.= 2.40, T.A.=.940$).

Σχετικά με την παράμετρο της εργασίας του ενός ή και των δύο γονέων, ο μη παραμετρικός έλεγχος Mann-Whitney έδειξε στατιστικά σημαντική διαφορά, $U=9544.5, Z=-2.13, p < .05$, στην πρόταση «έλεγχος των κατ' οίκον εργασιών» με τους γονείς όπου εργάζεται μόνο ο ένας από τους δύο να σημειώνουν μεγαλύτερους μέσους όρους ($M.O.= 3.27, T.A.=.986$) σε σχέση με τους γονείς που εργάζονται και οι δύο ($M.O.= 2.94, T.A.=1.243$).

Σχετικά με τη μεταβλητή του φύλου του παιδιού, ο μη παραμετρικός έλεγχος Mann-Whitney έδειξε στατιστικά σημαντική διαφορά στην πρόταση που αφορά τις συγκρούσεις για τις κατ' οίκον εργασίες, ($U=9688.5, Z=-2.16, p < .05$). Στην παραπάνω πρόταση οι γονείς αγοριών συμφώνησαν σημαντικά περισσότερο ($M.O.= 1.78, T.A.=.993$) σε σχέση με τους γονείς κοριτσιών ($M.O.= 1.54, T.A.=1.124$).

Προκειμένου να διαπιστωθούν συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών της ερώτησης χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης Pearson r . Παρατηρήθηκαν σημαντικές θετικές συσχετίσεις ανάμεσα στις προτάσεις «βοήθεια στις κατ' οίκον εργασίες» με «έλεγχος για την πραγματοποίηση των κατ' οίκον εργασιών» [$r (300) = .563, p < .01$] και με «συζήτηση για θέματα σχολείου» [$r (297) = .343, p < .01$]. Σημαντική αρνητική συσχέτιση, [$r (299) = -.404, p < .01$], παρατηρήθηκε ανάμεσα

στις προτάσεις «βοήθεια στις κατ' οίκον εργασίες» και «το παιδί προετοιμάζεται μόνο του για το σχολείου».

Πίνακας 13. Συσχετίσεις μεταξύ των τρόπων συμμετοχής στις κατ' οίκον εργασίες

		Έλεγχος κατ' οίκον εργασιών	Το παιδί προετοιμάζεται μόνο	Συζήτηση θεμάτων σχολείου
Βοήθεια στις κατ' οίκον εργασίες	Pearson r	.563**	-.404**	.343**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000

** $p < .01$

5.2 Απόψεις Γονέων για την Αξιοποίηση του Ελεύθερου Χρόνου των Παιδιών

Οι απόψεις των γονέων σχετικά με τις δραστηριότητες που πραγματοποιούν τα παιδιά τους κατά τον ελεύθερο χρόνο τους, οι προσωπικές τους επιθυμίες για τον τρόπο αξιοποίησης του αλλά και η γνώση που διαθέτουν σχετικά με τα πρόσωπα που εμπλέκονται σε αυτόν καταγράφηκαν στη ερώτηση 2 του ερωτηματολογίου. Μεγαλύτερο μέσο όρο συγκέντρωσε η πρόταση «να κάνει αυτό που το ευχαριστεί» ($M.O. = 3.38$). Ακολουθούν, οι προτάσεις «να κάνει κάτι που θα το βοηθήσει να επιτύχει αργότερα» ($M.O. = 3.32$), «προσέχω ιδιαίτερα πού και με ποιόν/ά περνάει τον ελεύθερό του χρόνο» ($M.O. = 3.30$), «δείχνω ότι ενδιαφέρομαι για τις δραστηριότητές του στον ελεύθερο χρόνο» συγκέντρωσε $M.O. = 3.24$ και η «είμαι ευχαριστημένος/η με το πώς το παιδί μου περνά τον ελεύθερό του χρόνο» $M.O. = 3.17$. Η πρόταση «να κάνει κάτι ουσιαστικό» συγκέντρωσε μέσο όρο 3.15, ενώ η πρόταση «να κάνει ό,τι θέλει, αρκεί αυτό να μην είναι επικίνδυνο/απαγορευμένο» συγκέντρωσε μέσο όρο 2.42. Με μέσο όρο < 2 , ήταν οι προτάσεις «τα παιδιά τους κατά τον ελεύθερο χρόνο τους προτιμούν να έχουν μια δική τους περιοχή χωρίς να ανακατεύονται οι μεγάλοι» ($M.O. = 1.74$), η δήλωση σχετικά με την «μη ύπαρξη χρόνου για ενασχόληση με τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους» ($M.O. = 1.11$) και η πρόταση «δεν έχω καθόλου χρόνο για τον ελεύθερο χρόνο του παιδιού μου» ($M.O. = 0.77$).

Πίνακας 14. Απόψεις γονέων για τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών

	<i>M.O.</i>	<i>T.A</i>
Να κάνει αυτό που το ευχαριστεί	3.38	.686
Να κάνει κάτι που θα το βοηθήσει να επιτύχει αργότερα	3.32	.877
Προσέχω ιδιαίτερα πού και με ποιόν/ά περνάει τον ελεύθερό του χρόνο	3.30	.818
Δείχνω ότι ενδιαφέρομαι για τις δραστηριότητές του στον ελεύθερο χρόνο	3.24	.764
Είμαι ευχαριστημένος/η με το πώς το παιδί μου περνά τον ελεύθερό του χρόνο	3.17	.713
Να κάνει κάτι ουσιαστικό	3.15	.850
Να κάνει ό,τι θέλει, αρκεί αυτό να μην είναι επικίνδυνο/απαγορευμένο	2.42	1.144
Θέλει να έχει μια δική του ξεχωριστή περιοχή	1.74	1.044
Δεν έχω καθόλου χρόνο για τον ελεύθερο χρόνο του παιδιού μου	1.11	.982
Κάνει ό,τι θέλει και συχνά δεν γνωρίζω τι είναι αυτό	.77	.918

Οι απόψεις των γονέων εξετάστηκαν ως προς τη μεταβλητή του φύλου για να εντοπιστούν διαφοροποιήσεις μεταξύ των μητέρων και των πατέρων. Ο παραμετρικός έλεγχος T-TEST έδειξε στατιστικά σημαντικές διαφορές στις προτάσεις «το παιδί στον ελεύθερο χρόνο του κάνει ό,τι θέλει και συχνά δεν γνωρίζω τι ακριβώς είναι αυτό» [$t(292)= 3.94, p < .001$] και «δεν έχω καθόλου χρόνο για τον ελεύθερο χρόνο του παιδιού μου» [$t(295)= 3.32, p < .05$]. Στις συγκεκριμένες προτάσεις οι πατέρες συμφώνησαν σημαντικά περισσότερο σε σχέση με τις μητέρες.

Οι μητέρες διαφοροποιήθηκαν με στατιστικά σημαντική διαφορά στην πρόταση που αφορά την «προσοχή στο που και με ποιον περνούν τον ελεύθερο χρόνο τους τα παιδιά τους» [$t(296)= -4.45, p < .001$] αλλά και στην πρόταση σχετικά με το «ενδιαφέρον που δείχνουν για τις δραστηριότητες των παιδιών τους» [$t(297)=-2.79, p < .05$]. Στις παραπάνω προτάσεις οι μητέρες συμφώνησαν σημαντικά περισσότερο σε σχέση με τους πατέρες.

Πίνακας 15. Φύλο γονέα και απόψεις σχετικά με την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου

	Φύλο	M.O.	T.A.
Προσέχω ιδιαίτερα πού και με ποιόν/ά περνάει τον ελεύθερό του χρόνο	Γ	3.48	.766
	A	3.07	.828
Δείχνω ότι ενδιαφέρομαι για τις δραστηριότητές του στον ελεύθερο χρόνο	Γ	3.35	.789
	A	3.10	.711
Δεν έχω καθόλου χρόνο για τον ελεύθερο χρόνο του παιδιού μου	Γ	.95	.992
	A	1.32	.930
Κάνει ό,τι θέλει και συχνά δεν γνωρίζω τι είναι αυτό	Γ	.58	.896
	A	1.00	.896

Αναφορικά με τις ηλικίες των γονέων και τις απόψεις τους σχετικά με τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους, τόσο ο έλεγχος T-TEST όσο και ο μη παραμετρικός έλεγχος Mann-Whitney έδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των γονέων 20 έως 40 ετών και των γονέων άνω των 40. Συγκεκριμένα, στατιστικά σημαντικές διαφορές σημειώθηκαν στις προτάσεις «δείχνω ότι ενδιαφέρομαι για τις δραστηριότητές του στον ελεύθερο χρόνο» [$t(293)=3.37, p < .05$], «επιθυμώ να κάνει αυτό που το ευχαριστεί» ($U=8560.5, Z=-3.40, p < .05$), «προσέχω που και με ποιον περνά τον ελεύθερο χρόνο του» ($U=9068.5, Z=-2.61, p < .05$) και «είμαι ευχαριστημένος με το πώς το παιδί μου περνά τον ελεύθερό του χρόνο» ($U=8559.0, Z=-3.49, p < .05$). Στις προηγούμενες προτάσεις οι γονείς από 20 έως 40 ετών συμφώνησαν σημαντικά περισσότερο συγκεντρώνοντας μεγαλύτερους μέσους όρους σε σχέση με τους γονείς άνω των 41 ετών.

Οι γονείς άνω των 41 ετών, συμφώνησαν σε μεγαλύτερο βαθμό από τους γονείς 40 ετών και κάτω με στατιστικά σημαντική διαφορά στις προτάσεις «δεν έχω καθόλου χρόνο για τον ελεύθερο χρόνο του παιδιού μου» [$t(291)=-3.63, p < .05$], και «κάνει ό,τι θέλει και συχνά δεν γνωρίζω τι είναι αυτό» ($U=7667.5, Z=-4.33, p < .05$).

Πίνακας 16. Ηλικία γονέων και απόψεις σχετικά με την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των παιδιών

	Ηλικία γονέων	M.O.	T.A.
Να κάνει αυτό που το ευχαριστεί	20-40	3.53	.601
	41+	3.24	.741
Προσέχω ιδιαίτερα πού και με ποιόν/ά	20-40	3.43	.753

περνάει τον ελεύθερό του χρόνο	41+	3.17	.868
Δείχνω ότι ενδιαφέρομαι για τις δραστηριότητές του στον ελεύθερο χρόνο	20-40 41+	3.39 3.09	.658 .841
Είμαι ευχαριστημένος/η με το πώς το παιδί μου περνά τον ελεύθερό του χρόνο	20-40 41+	3.31 3.03	.710 .702
Δεν έχω καθόλου χρόνο για τον ελεύθερο χρόνο του παιδιού μου	20-40 41+	.90 1.31	.920 1.005
Κάνει ό,τι θέλει και συχνά δεν γνωρίζω τι είναι αυτό	20-40 41+	.53 1.85	.737 1.021

Όσο αφορά την εργασία του ενός ή των δύο γονέων σε σχέση με τις απόψεις τους σχετικά με τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους, ο έλεγχος T-TEST εμφάνισε στατιστικά σημαντικές διαφορές σε δύο προτάσεις. Η πρώτη αφορά την επιθυμία των γονέων να αξιοποιούν τα παιδιά τους τον ελεύθερο χρόνο που διαθέτουν σε δραστηριότητες που χαρακτηρίζονται ως «ουσιαστικές» [$t(290)=2.08, p < .05$]. Στη συγκεκριμένη πρόταση οι γονείς που εργάζονται και οι δύο συμφώνησαν περισσότερο ($M.O.=3.24, T.A.=.804$) σε αντίθεση με τους γονείς που εργάζεται ο ένας από τους δύο ($M.O.=3.03, T.A.=.899$). Η δεύτερη πρόταση αναφερόταν στην προσοχή που δείχνουν οι γονείς στο που και με ποιον περνάει το παιδί τους τον ελεύθερο χρόνο του, [$t(296)=-2.25, p < .05$], όπου οι περιπτώσεις στις οποίες εργάζεται μόνο ο ένας γονέας συμφώνησαν σημαντικά περισσότερο ($M.O.= 3.43, T.A.=.782$) σε σχέση με τους γονείς που εργάζονται και οι δύο ($M.O.=3.21, T.A.=.837$).

Προκειμένου να εντοπιστούν διαφορές στις απόψεις των γονέων ανάλογα με την τάξη που φοιτά το παιδί τους εφαρμόστηκε η ανάλυση διακύμανσης ANOVA και η μη παραμετρική ανάλυση Kruskal Wallis. Σημαντικές διαφοροποιήσεις προέκυψαν στην πρόταση που αφορά την επιθυμία του παιδιού τους να έχει μια δική του ξεχωριστή περιοχή ($F_{(2,294)}=3.15, p < .05$) και στην πρόταση για το πόσο συχνά το παιδί τους κάνει ό,τι θέλει κατά τον ελεύθερο χρόνο τους και συχνά οι ίδιοι δεν γνωρίζουν τι είναι αυτό ($\chi^2 (2) =23.003, p < .05$). Και στις δύο περιπτώσεις οι γονείς παιδιών που φοιτούν στο λύκειο συγκέντρωσαν μεγαλύτερους μέσους όρους σε σχέση με τους γονείς παιδιών που φοιτούν στο γυμνάσιο και στο δημοτικό. Επιπλέον, στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις προέκυψαν στις προτάσεις που αφορούσαν την προσοχή στο που και με ποιον αξιοποιεί τον ελεύθερο χρόνο του το παιδί τους

($F_{(2,295)}=10.46, p < .05$) και στο ενδιαφέρον που δείχνουν οι γονείς για τον ελεύθερο χρόνο ($F_{(2,296)}=6.85, p < .05$). Σε αυτές τις προτάσεις οι γονείς με παιδιά στις τάξεις του δημοτικού συμφώνησαν περισσότερο σε σχέση με τους γονείς παιδιών στο γυμνάσιο και στο λύκειο.

Πίνακας 17. Τάξεις παιδιών και απόψεις γονέων σχετικά με την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου

	<i>Τάξη Παιδιού</i>	<i>M.O.</i>	<i>T.A.</i>
Κάνει ό,τι θέλει και συχνά δεν γνωρίζω τι είναι αυτό	Δημοτικό	.58	.767
	Γυμνάσιο	.97	.897
	Λύκειο	1.28	1.167
Θέλει να έχει μια δική του ξεχωριστή περιοχή	Δημοτικό	1.65	1.071
	Γυμνάσιο	1.78	.959
	Λύκειο	2.03	.956
Προσέχω ιδιαίτερα πού και με ποιόν/ά περνάει τον ελεύθερό του χρόνο	Δημοτικό	3.44	.754
	Γυμνάσιο	3.14	.855
	Λύκειο	2.93	.880
Δείχνω ότι ενδιαφέρομαι για τις δραστηριότητές του στον ελεύθερο χρόνο	Δημοτικό	3.35	.697
	Γυμνάσιο	3.08	.894
	Λύκειο	2.97	.823

Σχετικά με τις απόψεις των γονέων σε σχέση με το φύλο του παιδιού για το οποίο απάντησαν το ερωτηματολόγιο, οι σημαντικές διαφοροποιήσεις που προέκυψαν αφορούσαν τις επιθυμίες των γονέων για ουσιαστική ενασχόληση του παιδιού τους κατά τον ελεύθερο χρόνο του, $t(290)=-2.09, p < .05$ και για την συμμετοχή του σε δραστηριότητες που θα το βοηθήσουν να επιτύχει στο μέλλον, $t(296)=-2.25, p < .05$. Πιο συγκεκριμένα, οι γονείς κοριτσιών συμφώνησαν σημαντικά περισσότερο τόσο στην πρώτη περίπτωση όσο και στη δεύτερη πρόταση σε σχέση με τους γονείς αγοριών.

Πίνακας 18. Φύλο παιδιού και απόψεις γονέων σχετικά με την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου

	Φύλο Παιδιού	N	M.O.	T.A.
Να κάνει κάτι που θα το βοηθήσει να επιτύχει αργότερα	Αγόρι	152	3.20	.923
	Κορίτσι	146	3.43	.813
Να κάνει κάτι ουσιαστικό	Αγόρι	150	3.05	.954
	Κορίτσι	142	3.26	.711

Προκειμένου να εντοπιστούν συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών της δεύτερης ερώτησης χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης Pearson r . Η πρόταση που αφορά την επιθυμία «να κάνει κάτι ουσιαστικό» συσχετίστηκε σημαντικά θετικά με την επιθυμία που έχουν το παιδί τους «να κάνει κάτι που θα το βοηθήσει να επιτύχει αργότερα», $r(292) = .485, p < .01$. Επιπλέον, η πρόταση «κάνει ό,τι θέλει και συχνά δεν γνωρίζω τι είναι αυτό» συσχετίστηκε σημαντικά θετικά με την πρόταση «θέλει να έχει μια δική του ξεχωριστή περιοχή», $r(292) = .342, p < .01$, και αρνητικά με την πρόταση «προσέχω ιδιαίτερα πού και με ποιόν/ά περνάει τον ελεύθερό του χρόνο», $r(293) = -.434, p < .01$. Το ενδιαφέρον που δείχνουν οι γονείς για τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου συσχετίστηκε σημαντικά θετικά με την προσοχή στα πρόσωπα και στον τόπο που περνάει τον ελεύθερο χρόνο του το παιδί τους, $r(298) = .481, p < .01$.

Πίνακας 19. Συσχετίσεις μεταξύ των απόψεων των γονέων για τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών

		Να κάνει κάτι για το μέλλον	Θέλει να έχει μια δική του ξεχωριστή περιοχή	Προσέχω που και με ποιον περνά τον ελεύθερο χρόνο
Επιθυμώ να κάνει κάτι ουσιαστικό	Pearson r Sig. (2-tailed)	.485** .000		
Κάνει ό,τι θέλει και συχνά δεν γνωρίζω	Pearson r Sig. (2-tailed)		.342** .000	-.434** .000
Δείχνω ενδιαφέρον για τον ελεύθερο χρόνο του	Pearson r Sig. (2-tailed)			.481** .000

** $p < .01$

5.3 Απόψεις Γονέων για τις Πηγές Μάθησης του Ελεύθερου Χρόνου των Παιδιών

Στο ερώτημα σχετικά με τις πηγές από τις οποίες οι γονείς θεωρούν πως τα παιδιά τους αντλούν χρήσιμα πράγματα κατά τον ελεύθερο χρόνο τους, επιλέχθηκαν ως κυριότερες πηγές μάθησης η οικογένεια με μέσο όρο 3.38 και η σχολική διδασκαλία με μέσο όρο 3.24. Επόμενες, κατά σειρά, ήταν τα προσωπικά ενδιαφέροντα ($M.O.=2.93$), η φύση ($M.O.=2.79$), το παιχνίδι ($M.O.=2.75$), τα χρήσιμα πράγματα που αντλούν τα παιδιά μέσα από την εμπλοκή τους σε αθλητικούς συλλόγους ($M.O.=2.74$), τα βιβλία και τα περιοδικά ($M.O.=2.38$) και με ίδιους μέσους όρους, δηλαδή 2.38, απάντησαν πως τα παιδιά τους μαθαίνουν χρήσιμα πράγματα στον ελεύθερο χρόνο τους από το internet και μέσα από την παρέα με τους φίλους τους. Ακολούθησαν τα μουσεία ($M.O.=2.06$), η τηλεόραση ($M.O.=1.73$), ο κινηματογράφος ($M.O.=1.67$), οι απογευματινές προσφορές του σχολείου ($M.O.=1.65$) και τα ηλεκτρονικά παιχνίδια ($M.O.=1.30$).

Πίνακας 20. Μέσοι όροι χρήσιμων πηγών μάθησης κατά τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών

<i>Το παιδί μαθαίνει χρήσιμα και σημαντικά πράγματα στο ελεύθερό του χρόνο από:</i>	<i>M.O.</i>	<i>T.A.</i>
Οικογένεια	3.38	.655
Σχολική διδασκαλία	3.24	.792
Προσωπικά ενδιαφέροντα	2.93	.809
Φύση	2.79	.936
Παιχνίδι	2.75	.927
Αθλητικοί Σύλλογοι	2.74	1.054
Βιβλία/Περιοδικά	2.38	.938
Φίλοι	2.32	.835
Internet	2.32	1.165
Μουσεία	2.06	1.104
Τηλεόραση	1.73	.870
Κινηματογράφος	1.67	1.016
Απογευματινές προσφορές σχολείου	1.65	1.257
Ηλεκτρονικά παιχνίδια	1.30	1.166

Μέσω του ελέγχου T-TEST, εντοπίστηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα καθώς οι μητέρες διαφοροποιήθηκαν σημαντικά από τους

πατέρες σε τρεις πηγές μάθησης. Η πρώτη είναι το «internet» [$t(298)=-2.18, p < .05$], το οποίο οι μητέρες ($M.O.=2.45, T.A.=1.197$) θεώρησαν πιο χρήσιμη πηγή μάθησης των παιδιών με στατιστικά σημαντική διαφορά από τους πατέρες ($M.O.=2.16, T.A.=1.111$). Η δεύτερη σημαντική διαφοροποίηση, $t(298)=-3.00, p < .05$, παρατηρήθηκε στην «οικογένεια», ως πηγή χρήσιμων και σημαντικών πραγμάτων κατά τον ελεύθερο χρόνο με τις μητέρες να συμφωνούν σε μεγαλύτερο βαθμό ($M.O.=3.48, T.A.=.638$) από τους πατέρες ($M.O.=3.25, T.A.=.658$) και τελευταία διαφορά ανάμεσα σε μητέρες και πατέρες προέκυψε για τη «σχολική διδασκαλία» [$t(291)=-2.33, p < .05$], όπου οι μητέρες ($M.O.=3.33, T.A.=.783$) συγκέντρωσαν σημαντικά μεγαλύτερο μέσο όρο από τους πατέρες ($M.O.=3.12, T.A.=.790$).

Ως προς την ηλικία των γονέων, ο παραμετρικός έλεγχος T-TEST και ο μη παραμετρικός έλεγχος Mann-Whitney έδειξε στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις. Συγκεκριμένα, στατιστικά σημαντικές διαφορές σημειώθηκαν στις πηγές «αθλητικοί σύλλογοι», $t(294)=2.15, p < .05$, «κινηματογράφος», $t(293)=2.13, p < .05$, «παιχνίδι», $U=8363.5, Z=-3.70, p < .05$, «φύση», $t(294)=3.09, p < .05$, «οικογένεια», $t(294)=2.27, p < .05$, «σχολική διδασκαλία», $t(287)=2.47, p < .05$ και «ενδιαφέροντα», $t(292)=2.44, p < .05$. Στις παραπάνω πηγές οι γονείς ηλικιών 20 έως 40 ετών συγκέντρωσαν μεγαλύτερους όρους σε σχέση με τους γονείς 41 ετών και άνω. Επιπλέον, στατιστικά σημαντικές διαφορές προέκυψαν στο «internet», $t(294)=-2.29, p < .05$ και στα «ηλεκτρονικά παιχνίδια», $U=9335.5, Z=-2.21, p < .05$, με τους γονείς άνω των 41 ετών να συγκεντρώνουν μεγαλύτερους μέσους όρους στις δύο συγκεκριμένες κατηγορίες.

Πίνακας 21. Μέσοι όροι των ηλικιακών ομάδων των γονέων ανά πηγή μάθησης του ελεύθερου χρόνου των παιδιών

	<i>Ηλικία</i>	<i>M.O.</i>	<i>T.A</i>
Οικογένεια	20-40	3.46	.634
	41+	3.29	.669
Σχολική διδασκαλία	20-40	3.34	.767
	41+	3.12	.806
Προσωπικά ενδιαφέροντα	20-40	3.04	.787
	41+	2.81	.828

Φύση	20-40	2.97	.905
	41+	2.63	.944
Παιχνίδι	20-40	2.95	.877
	41+	2.55	.938
Αθλητικοί Σύλλογοι	20-40	2.87	1.019
	41+	2.61	1.080
Internet	20-40	2.16	1.202
	41+	2.47	1.115
Ηλεκτρονικά παιχνίδια	20-40	1.11	1.018
	41+	1.46	1.266

Για το φύλο του παιδιού αλλά και τις τάξεις σε σχέση με τις χρήσιμες πηγές ελεύθερου χρόνου, οι έλεγχοι T-TEST και Mann Whitney, έδειξαν σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους γονείς αγοριών και κοριτσιών στα «ηλεκτρονικά παιχνίδια» [$t(297)=2.22, p<.05$], στους «αθλητικούς συλλόγους» ($U=9122.0, Z=-2.98, p < .05$) αλλά και στο «παιχνίδι» ($U=9758.0, Z=-2.08, p < .05$). Οι γονείς αγοριών θεώρησαν χρησιμότερες τις συγκεκριμένες πηγές σε σχέση με τους γονείς κοριτσιών.

Σχετικά με τις τάξεις των παιδιών, η ανάλυση διακύμανσης ANOVA έδειξε σημαντικές διαφοροποιήσεις στην «παρέα με τους φίλους» ($F_{(2,296)} = 5.79, p < .05$), το «internet» ($F_{(2,297)} = 10.5, p < .001$) και το «παιχνίδι» ($F_{(2,297)} = 17.4, p < .001$). Στις δύο πρώτες πηγές, οι γονείς με παιδιά σε τάξεις του λυκείου συμφώνησαν σημαντικά περισσότερο σε σχέση με τους υπόλοιπους, ενώ όσο αφορά το «παιχνίδι», οι γονείς με παιδιά στο δημοτικό το θεώρησαν ως χρησιμότερη πηγή μάθησης κατά τον ελεύθερο χρόνο σε σχέση με τους υπόλοιπους γονείς.

Πίνακας 22. Φύλο/Τάξεις παιδιών και χρήσιμες πηγές μάθησης του ελεύθερου χρόνου

	Φύλο		Τάξεις Παιδιών		
	M.O.		M.O.		
	Αγόρι	Κορίτσι	Δημοτικό	Γυμνάσιο	Λύκειο
Αθλητικοί Σύλλογοι	2.93	2.53			
Παιχνίδι	2.87	2.62	2.94	2.59	2.20
Ηλεκτρονικά Παιχνίδια	1.45	1.15			
Παρέα με φίλους			2.39	2.57	2.80
Internet			2.13	2.49	2.87

Προκειμένου να εξετάσουμε εάν οι υποκειμενικές εκτιμήσεις των συμμετεχόντων για τη χρησιμότητα διαφορετικών δραστηριοτήτων μάθησης ελεύθερου χρόνου των παιδιών υπαγορεύονται από κάποιους λανθάνοντες παράγοντες πραγματοποιήθηκε διερευνητική ανάλυση κυρίων συνιστωσών. Η ανάλυση ανέδειξε πέντε παράγοντες με ιδιοτιμές πάνω από ένα οι οποίοι εξηγούσαν το 57.7% της συνολικής διακύμανσης. Παράγοντας 1: Νέες Τεχνολογίες, Παράγοντας 2: Πολιτιστικές / Μορφωτικές δραστηριότητες, Παράγοντας 3: Μη Δομημένες Εσωτερικές και Εξωτερικές Δραστηριότητες, Παράγοντας 4: Εξωτερικές δραστηριότητες (Κλίσεις / Ενδιαφέροντα) και Παράγοντας 5: Κοινωνικές δραστηριότητες

Πίνακας 23. Διερευνητική ανάλυση παραγόντων για τις απόψεις των γονέων σχετικά με τις πηγές μάθησης του ελεύθερου χρόνου των παιδιών

	Παράγοντες				
	1	2	3	4	5
<i>Ηλεκτρονικά Παιχνίδια</i>	.783				
<i>Internet</i>	.719				
<i>Τηλεόραση</i>	.561				
<i>Απογευματινές προσφορές σχολείου</i>		.662			
<i>Βιβλία</i>		.631			

Μουσεία		.615			
Σχολική Διδασκαλία		.504			
Οικογένεια			.745		
Παιχνίδι			.736		
Φύση			.693		
Αθλητικοί Σύλλογοι				.766	
Ενδιαφέροντα				.713	
Κινηματογράφος				.553	
Παρέα					.803
Φίλοι					.788
Ποσοστό εξηγούμενης διακύμανσης	11.9%	11.9%	11.7%	11.4%	10.8%
Ιδιοτιμή	2.88	1.99	1.38	1.32	1.08

Σημείωση: Όλες οι φορτίσεις κάτω του .400 παραλείπονται.

Ως προς το φύλο, ο παραμετρικός έλεγχος T-TEST έδειξε στατιστικά σημαντική διαφορά στον Παράγοντα 3: Μη Δομημένες Εσωτερικές και Εξωτερικές Δραστηριότητες, $t(297) = -2.20, p < .05$, ανάμεσα στις μητέρες οι οποίες εμφάνισαν μεγαλύτερους μέσους όρους ($M.O. = 3.04$) σε σχέση με τους πατέρες ($M.O. = 2.88$).

Ως προς το επίπεδο μόρφωσης των γονέων, η ανάλυση διακύμανσης ANOVA, έδειξε στατιστικά σημαντικές διαφορές ($F_{(2,127)} = 3.50, p < .05$ & $F_{(2,126)} = 3.17, p = .001$), ανάμεσα στα επίπεδα μόρφωσης των πατέρων τόσο στον Παράγοντα 3: Μη Δομημένες Εσωτερικές και Εξωτερικές Δραστηριότητες όσο και στον Παράγοντα 4: Εξωτερικές δραστηριότητες (Κλίσεις / Ενδιαφέροντα). Και στις δύο περιπτώσεις οι πατέρες με ανώτατο επίπεδο μόρφωσης συγκέντρωσαν μεγαλύτερους μέσους όρους ($M.O. = 3.05$ & $M.O. = 2.68$) σε σχέση με τους πατέρες λυκειακής/τεχνικής μόρφωσης ($M.O. = 2.74$ & $M.O. = 2.20$) αλλά και τους πατέρες απόφοιτους υποχρεωτικής εκπαίδευσης ($M.O. = 2.83$ & $M.O. = 2.38$).

Επιπλέον, μέσω του παραμετρικού ελέγχου T-TEST, διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές [$t(296) = -2.78, p < .05$ & $t(297) = 4.51, p < .001$] στον Παράγοντα 1: Νέες Τεχνολογίες και στον Παράγοντα 3: Μη δομημένες Εσωτερικές και Εξωτερικές δραστηριότητες ανάμεσα στους γονείς με παιδιά στο δημοτικό ($M.O. = 1.69$ & $M.O. = 3.08$) και στους γονείς με παιδιά που φοιτούν στο γυμνάσιο και στο λύκειο ($M.O. = 1.96$ & $M.O. = 2.74$). Στον Παράγοντα 1, οι γονείς

με παιδιά στο γυμνάσιο και στο λύκειο συγκέντρωσαν μεγαλύτερους μέσους όρους σε σχέση με τους γονείς παιδιών δημοτικού, ενώ στον Παράγοντα 3, οι γονείς με παιδιά στο δημοτικό απάντησαν πως θεωρούν χρησιμότερες τις Μη δομημένες Εσωτερικές και Εξωτερικές δραστηριότητες σε σχέση με τους γονείς παιδιών γυμνασίου και λυκείου.

5.4 Κοινές Δραστηριότητες και Κοινά Ενδιαφέροντα Γονέων και Παιδιών

Στην πέμπτη ερώτηση του ερωτηματολογίου οι γονείς κλήθηκαν να απαντήσουν αν συμμετέχουν μαζί με το παιδί τους σε δραστηριότητες κατά τον ελεύθερο χρόνο τους. Η ερώτηση ήταν ανοιχτού τύπου οπότε οι γονείς στην περίπτωση που είχαν κοινές δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου έπρεπε να τις καταγράψουν. Επιπλέον, μπορούσαν να δηλώσουν δραστηριότητες που μπορεί να έχει μόνο ο/η σύζυγός και δραστηριότητες που μπορεί να έχουν και οι δύο γονείς μαζί με το παιδί. Έτσι, από τους 300 γονείς που συμμετείχαν στην έρευνα, οι 140 γονείς, δηλαδή το 46.7%, δήλωσαν πως δεν συμμετέχουν σε κάποια κοινή δραστηριότητα με το παιδί τους, ενώ οι υπόλοιποι 160, δηλαδή το 53.3%, κατέγραψαν συγκεκριμένες κοινές δραστηριότητες.

Πιο αναλυτικά, σχετικά με τις δραστηριότητες μητέρας και παιδιού, οι περισσότερες δραστηριότητες αφορούν παιχνίδια στο σπίτι όπως τα επιτραπέζια, ακολουθούν δραστηριότητες που πάλι γίνονται εντός σπιτιού, όπως το διάβασμα λογοτεχνικών βιβλίων, τα οικογενειακά γεύματα κ.α., έπονται οι κινητικές και αθλητικές δραστηριότητες (τρέξιμο, βόλεϊ κ.α.), οι εργασίες του σπιτιού (μαγείρεμα, ζαχαροπλαστική κ.α.) και οι εξωτερικές δραστηριότητες όπως τα ψώνια, οι βόλτες, ο εκκλησιασμός κ.α. Μικρότερα ποσοστά συγκέντρωσαν η επικοινωνία και η συντροφιά, οι δραστηριότητες σχετικές με το σχολείο και η τηλεόραση.

Σχετικά με τις κοινές δραστηριότητες πατέρων με παιδιά, το μεγαλύτερο ποσοστό (58.2%) συγκέντρωσαν οι αθλητικές και κινητικές δραστηριότητες, ενώ τα ποσοστά των υπόλοιπων κατηγοριών στο σύνολο τους είναι κάτω από το ποσοστό της συγκεκριμένης κατηγορίας. Επιπλέον, στις κοινές δραστηριότητες πατέρων και παιδιών δεν βρέθηκε καμία απάντηση που να εμπίπτει στην κατηγορία επικοινωνία/συντροφιά.

Οι δραστηριότητες που εμπλέκονται και οι δύο γονείς μαζί με το παιδί τους είναι κυρίως εξωτερικές δραστηριότητες όπως βόλτες, ψώνια, επισκέψεις, εκδρομές

κ.α., ακολουθούν τα παιχνίδια στο σπίτι, οι κινητικές/αθλητικές δραστηριότητες και με μικρότερα ποσοστά οι δραστηριότητες εντός του σπιτιού και οι υποχρεώσεις του σχολείου.

Πίνακας 24. Συχνότητες και ποσοστά κοινών δραστηριοτήτων γονέων και παιδιών

	<i>Κοινές Δραστηριότητες Μητέρας – Παιδιού (N=83)</i>		<i>Κοινές Δραστηριότητες Πατέρα – Παιδιού (N=79)</i>		<i>Κοινές Δραστηριότητες Δύο Γονέων – Παιδιού (N=128)</i>	
	<i>Συχνότητα</i>	<i>Ποσοστό</i>	<i>Συχνότητα</i>	<i>Ποσοστό</i>	<i>Συχνότητα</i>	<i>Ποσοστό</i>
Δραστηριότητες σπιτιού	17	20.5%	7	8.9%	5	3.9%
Εξωτερικές δραστηριότητες	9	10.8%	8	10.1%	50	39.1%
Εργασίες σπιτιού	10	12.0%	6	7.6%	2	1.6%
Παιχνίδια στο σπίτι	20	24.1%	8	10.1%	36	28.1%
Επικοινωνία/Συντροφιά	5	6.0%	0	0%	1	.8%
Κινητικές/ Αθλητικές δραστηριότητες	16	19.3%	46	58.2%	30	23.4%
Υποχρεώσεις σχολείου	4	4.8%	3	3.8%	3	2.3%
Τηλεόραση	2	2.4%	1	1.3%	1	.8%

Η ίδια διαδικασία ακολουθήθηκε και στην έκτη ερώτηση, με μόνη διαφορά ότι οι γονείς έπρεπε να καταγράψουν τα κοινά ενδιαφέροντα που έχουν με τα παιδιά τους. Από τους 300 γονείς, οι 146 (48.7%) απάντησαν πως δεν έχουν κοινά ενδιαφέροντα με τα παιδιά τους, ενώ οι 154 (51.3%) δήλωσαν συγκεκριμένα ενδιαφέροντα. Σχετικά με τα κοινά ενδιαφέροντα πατέρα και παιδιού, η κατηγορία με την πλειοψηφία των απαντήσεων ήταν αυτή που περιελάμβανε αθλητικά ενδιαφέροντα όπως το μπάσκετ, το ποδόσφαιρο κ.α., ενώ με πολύ λιγότερες απαντήσεις ακολουθούσαν τα ενδιαφέροντα που είχαν να κάνουν με εξωτερικές δραστηριότητες όπως ταξίδια, βόλτες κλπ. Το ίδιο και στα κοινά ενδιαφέροντα μητέρας και παιδιού καθώς πρώτη κατηγορία σε ποσοστό απαντήσεων ήταν τα αθλητικά/κινητικά ενδιαφέροντα όπως το βόλεϊ, το τρέξιμο, ο χορός κ.α. και ακολούθησαν τα ενδιαφέροντα που είχαν σχέση με εξωτερικές δραστηριότητες. Όταν

οι γονείς κλήθηκαν να αναφέρουν εάν υπάρχουν κοινά ενδιαφέροντα και των δύο γονέων με το παιδί, η πλειοψηφία κατέγραψε ενδιαφέροντα που είναι σχετικά με δραστηριότητες εκτός σπιτιού, όπως για παράδειγμα ο κινηματογράφος ή τα ψώνια, ενώ η δεύτερη κατηγορία με τις περισσότερες απαντήσεις ήταν αυτή με τις κινητικές και αθλητικές δραστηριότητες.

Πίνακας 25. Συχνότητες και ποσοστά κοινών ενδιαφερόντων γονέων και παιδιών

	<i>Κοινά Ενδιαφέροντα Πατέρα-Παιδιού (N=75)</i>		<i>Κοινά Ενδιαφέροντα Μητέρας – Παιδιού (N=62)</i>		<i>Κοινά Ενδιαφέροντα Δύο Γονέων – Παιδιού (N=91)</i>	
	<i>Συχνότητα</i>	<i>Ποσοστό</i>	<i>Συχνότητα</i>	<i>Ποσοστό</i>	<i>Συχνότητα</i>	<i>Ποσοστό</i>
Δραστηριότητες σπιτιού	4	5.3%	9	14.5%	11	12.1%
Εξωτερικές δραστηριότητες	9	12.0%	19	30.6%	41	45.1%
Εργασίες σπιτιού	1	1.3%	6	9.7%	1	1.1%
Παιχνίδια στο σπίτι	1	1.3%	2	3.2%	7	7.7%
Επικοινωνία/Συντροφιά	1	1.3%	0	0%	0	0%
Κινητικές/ Αθλητικές δραστηριότητες	56	74.7%	24	38.7%	31	34.1%
Υποχρεώσεις σχολείου	0	0%	2	3.2%	0	0%
Τηλεόραση	3	4.0%	0	0%	0	0%

5.5 Δραστηριότητες Οικογενειακού Ελεύθερου Χρόνου

Αναφορικά με την ερώτηση 7 στην οποία διερευνήθηκε αν στα πλαίσια της οικογένειας τα μέλη της προσπαθούν να μοιράζονται χρόνο και δραστηριότητες, οι γονείς απάντησαν με μεγαλύτερη συχνότητα πως προτιμούν «να περνούν τον ελεύθερο χρόνο μεταξύ τους» (*M.O.*=2.85), «να κάνουν πράγματα μαζί» (*M.O.*=2.80) και «μοιράζονται χόμπι και δραστηριότητες κατά τον ελεύθερο χρόνο τους» (*M.O.*=2.56). Η πρόταση που αφορούσε «τη δυσκολία να σκεφτούν δραστηριότητες» για να μοιραστούν ως οικογένεια συγκέντρωσε μέσο όρο 1.17.

Πίνακας 26. Απόψεις γονέων για τον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο

<i>Τα μέλη της οικογένειας κατά τον ελεύθερο τους χρόνο:</i>	<i>M.O.</i>	<i>T.A.</i>
Προτιμούν να περνούν μαζί τον ελεύθερο χρόνο	2.85	.813
Κάνουν πράγματα μαζί	2.80	.755
Μοιράζονται ενδιαφέροντα και χόμπι	2.56	.851
Δυσκολεύονται να σκεφτούν πράγματα	1.17	.911

Σχετικά με τις διαφοροποιήσεις που προέκυψαν στο φύλο του γονέα, ο έλεγχος T-TEST έδειξε σημαντική διαφοροποίηση στην πρόταση «τα μέλη της οικογένειας μοιραζόμαστε ενδιαφέροντα και χόμπι» [$t(296)=-2.75, p < .05$]. Οι γυναίκες παρουσίασαν μεγαλύτερο μέσο όρο ($M.O.=2.68, T.A.=.879$) με σημαντική διαφορά από τους άνδρες ($M.O.=2.41, T.A.=.793$). Στατιστικά σημαντική διαφορά έδειξε και ο μη παραμετρικός έλεγχος Mann-Whitney στην πρόταση «τα μέλη της οικογένειας προτιμούν να περνούν μαζί τον ελεύθερο χρόνο τους» ($U=8837.0, Z=-3.14, p < .05$), καθώς οι γυναίκες ($M.O.=2.98, T.A.=.773$) συμφώνησαν σημαντικά περισσότερο από τους άνδρες ($M.O.=2.68, T.A.=.835$).

Η μόρφωση των γονέων και η σχέση της με τις απόψεις τους σχετικά με την ύπαρξη οικογενειακού ελεύθερου χρόνου εξετάστηκε μέσω της ανάλυσης διακύμανσης ANOVA. Συγκεκριμένα, σε όλες τις προτάσεις της ερώτησης εντοπίστηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των επιπέδων μόρφωσης των πατέρων. Οι πατέρες με ανώτατο επίπεδο μόρφωσης εμφάνισαν μεγαλύτερους μέσους όρους σε σχέση με τους υπόλοιπους στις προτάσεις: «τα μέλη της οικογένειας κάνουν πράγματα μαζί» ($F_{(2,127)}=5.73, p < .05$), «τα μέλη της οικογένειας μοιράζονται ενδιαφέροντα και χόμπι» ($F_{(2,127)}=6.52, p < .05$) και «τα μέλη της οικογένειας περνούν τον προσωπικό ελεύθερο χρόνο τους με άλλα μέλη της οικογένειας τους» ($F_{(2,127)}=5.43, p < .05$).

Πίνακας 27. Μόρφωση πατέρων και απόψεις για τον οικογενειακό χρόνο

<i>Τα μέλη της οικογένειας κατά τον ελεύθερο τους χρόνο:</i>	<i>Μορφωτικό επίπεδο</i>	<i>M.O.</i>	<i>T.A.</i>
Κάνουν πράγματα μαζί	Δημοτικό	2.85	.813
	Λύκειο/Τεχνική Σχολή	2.47	.754

Μοιράζονται ενδιαφέροντα και χόμπι	Πανεπιστήμιο/ ΑΤΕΙ	2.94	.752
	Δημοτικό	2.25	.716
	Λύκειο/Τεχνική Σχολή	2.22	.773
Προτιμούν να περνούν μαζί τον ελεύθερο χρόνο	Πανεπιστήμιο/ ΑΤΕΙ	2.73	.795
	Δημοτικό	2.55	.999
	Λύκειο/Τεχνική Σχολή	2.47	.731
	Πανεπιστήμιο/ ΑΤΕΙ	2.96	.816

Σχετικά με την ηλικία των γονέων, στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις παρατηρήθηκαν στις προτάσεις «τα μέλη της οικογένειας κάνουν πράγματα μαζί» ($U=8776.5$, $Z=-3.005$, $p < .05$), «τα μέλη της οικογένειας μοιράζονται ενδιαφέροντα και χόμπι» [$t(292)=3.59$, $p < .05$] και «τα μέλη της οικογένειας προτιμούν να περνούν μαζί τον ελεύθερο χρόνο τους» ($U=8151.0$, $Z=-4.009$, $p < .05$). Στις παραπάνω προτάσεις οι γονείς από 20 έως 40 ετών διαφοροποιήθηκαν στατιστικά σημαντικά σημειώνοντας μεγαλύτερους μέσους όρους σε σχέση με τους γονείς 41 ετών και άνω.

Στατιστικά σημαντική διαφορά παρατηρήθηκε στην πρόταση που αφορούσε «τη δυσκολία των μελών της οικογένειας να σκεφτούν δραστηριότητες που μπορούν να μοιραστούν κατά τον ελεύθερο χρόνο» [$t(292)=-2.99$, $p < .05$], όπου οι γονείς άνω των 41 ετών συμφώνησαν περισσότερο σε σχέση με τους μικρότερους γονείς.

Πίνακας 28. Ηλικία γονέων και απόψεις για τον οικογενειακό χρόνο

<i>Τα μέλη της οικογένειας κατά τον ελεύθερο τους χρόνο:</i>	<i>Ηλικία</i>	<i>Μ.Ο.</i>	<i>Τ.Α.</i>
Κάνουν πράγματα μαζί	20-40	2.94	.675
	41+	6.67	.809
Μοιράζονται ενδιαφέροντα και χόμπι	20-40	2.73	.802
	41+	2.38	.859
Προτιμούν να περνούν μαζί τον ελεύθερο χρόνο	20-40	3.03	.726

	41+	2.65	.843
Δυσκολεύονται να σκεφτούν	20-40	1.01	.905
δραστηριότητες για να κάνουν μαζί	41+	1.33	.904

Στατιστικά σημαντικές διαφορές υπήρξαν στις απόψεις των γονέων με παιδιά σε διαφορετικές τάξεις της υποχρεωτικής και μη υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, η ανάλυση διακύμανσης ANOVA έδειξε στατιστικά σημαντική διαφορά στην πρόταση που αφορούσε το πόσο συχνά τα μέλη της οικογένειας τους μοιράζονται ενδιαφέροντα και χόμπι μεταξύ τους ($F_{(2,295)}=6.68, p < .05$), με μεγαλύτερο μέσο όρο να εμφανίζουν οι γονείς παιδιών δημοτικού ($M.O.=2.69$), και να ακολουθούν οι γονείς παιδιών λυκείου ($M.O.=2.32$) και γυμνασίου ($M.O.=2.30$). Στατιστικά σημαντική διαφορά σημειώθηκε στην πρόταση που ήταν σχετική με τη δυσκολία που μπορεί να αντιμετωπίζουν στη σκέψη πραγμάτων που μπορούν να κάνουν ως οικογένεια ($F_{(2,295)}=5.66, p < .05$), όπου μεγαλύτερο μέσο όρο εμφάνισαν δυσκολία να έχουν οι γονείς παιδιών γυμνασίου ($M.O.=1.43$) και λυκείου ($M.O.=1.42$) και μικρότερο οι γονείς παιδιών δημοτικού ($M.O.=1.05$).

Η μη παραμετρική ανάλυση Kruskal Wallis έδειξε στατιστικά σημαντική διαφορά στη συχνότητα κατά την οποία η οικογένεια κατά τον ελεύθερο χρόνο της κάνει πράγματα μαζί, $\chi^2(2) = 8.62, p < .05$, με τους γονείς παιδιών που φοιτούν στο γυμνάσιο ($M.O.=2.89$) και στο δημοτικό ($M.O.=2.86$) να συγκεντρώνουν μεγαλύτερους μέσους όρους σε σχέση με τους γονείς παιδιών που φοιτούν στο λύκειο ($M.O.=2.55$). Επίσης, η ίδια ανάλυση έδειξε στατιστικά σημαντική διαφορά στη συχνότητα που οι γονείς και τα παιδιά προτιμούν να περνούν τον ελεύθερο χρόνο τους μαζί, $\chi^2(2) = 14.50, p < .05$, όπου οι γονείς με παιδιά στο δημοτικό ($M.O.=2.97$) εμφάνισαν μεγαλύτερο μέσο όρο ($M.O.=2.97$) σε σχέση με τους υπόλοιπους γονείς με παιδιά στο γυμνάσιο ($M.O.=2.78$) και στο λύκειο ($M.O.=2.49$).

Σχετικά με τις δραστηριότητες που συνθέτουν τον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο οι απαντήσεις των γονέων έδειξαν ως πρώτη δραστηριότητα οικογενειακού ελεύθερου χρόνου από την οποία εκλαμβάνουν τη μεγαλύτερη ικανοποίηση από τη συμμετοχή τους με άλλα μέλη της οικογένειας τους, τα «οικογενειακά γεύματα» ($M.O.=3.02$). Επόμενες κατά σειρά δραστηριότητες, είναι οι «οικογενειακές διακοπές» ($M.O.=2.97$), η «παρακολούθηση δραστηριοτήτων των μελών της οικογένειας» ($M.O.=2.54$), οι «επισκέψεις φίλων και γειτόνων» ($M.O.=2.24$), οι

«θρησκευτικές και πνευματικές δραστηριότητες», όπως είναι η συμμετοχή στη θεία λειτουργία ($M.O.=2.13$), η «παρακολούθηση τηλεόρασης» ($M.O.=2.12$), τα «επιτραπέζια παιχνίδια» ($M.O.=2.07$) και τα «παιχνίδια στον κήπο του σπιτιού» ($M.O.=2.01$). Με μέσο όρο κάτω από 2, ακολούθησαν οι δραστηριότητες όπως τα «γεύματα εκτός σπιτιού» ($M.O.=1.80$), οι «περιπετειώδης αθλητικές δραστηριότητες» ($M.O.=1.70$), η «παρακολούθηση παραστάσεων και συναυλιών» ($M.O.=1.53$) και οι «επισκέψεις μουσείων» ($M.O.=1.48$).

Πίνακας 29. Δραστηριότητες οικογενειακού ελεύθερου χρόνου

<i>Δραστηριότητες οικογενειακού ελεύθερου χρόνου</i>	<i>M.O.</i>	<i>T.A.</i>
Οικογενειακά γεύματα	3.02	.946
Οικογενειακές διακοπές	2.97	1.070
Παρακολούθηση δραστηριοτήτων μελών	2.54	1.115
Επισκέψεις φίλων/γειτόνων	2.24	1.098
Θρησκευτικές/Πνευματικές Δραστηριότητες	2.13	1.213
Τηλεόραση	2.12	.986
Επιτραπέζια	2.07	1.163
Παιχνίδια αυλής	2.01	1.153
Γεύματα έξω	1.80	1.197
Περιπετειώδεις αθλητικές δραστηριότητες	1.70	1.215
Παραστάσεις/ Συναυλίες	1.53	1.151
Μουσεία	1.48	1.108

Σχετικά με τις στατιστικά σημαντικές διαφορές που παρατηρήθηκαν ανάμεσα στα δύο φύλα των γονέων ο έλεγχος T-TEST έδειξε στατιστικά σημαντικές διαφορές στις δραστηριότητες «οικογενειακά γεύματα» [$t(294)=-2.45, p < .05$], και «παιχνίδια αυλής» [$t(294)=-2.64, p < .05$]. Στις συγκεκριμένες δραστηριότητες οι μητέρες φάνηκαν σημαντικά περισσότερο ικανοποιημένες από τη συμμετοχή τους σε σχέση με τους πατέρες.

Ο ίδιος έλεγχος έδειξε στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των ηλικιών των γονέων. Πιο συγκεκριμένα, στα οικογενειακά γεύματα [$t(290)=2.55, p < .05$], στα επιτραπέζια παιχνίδια [$t(292)=4.26, p < .05$], στα παιχνίδια αυλής [$t(290)=6.11, p < .05$], στην παρακολούθηση δραστηριοτήτων μελών της οικογένειας [$t(289)=3.14, p < .05$], στις επισκέψεις σε φίλους/γείτονες [$t(292)=4.46, p < .05$], στα γεύματα εκτός σπιτιού [$t(291)=3.08, p < .05$], στις επισκέψεις μουσείων [$t(290)=2.67, p < .05$], θεατρικών παραστάσεων και συναυλιών [$t(291)=2.67, p < .05$] αλλά και στις περιπετειώδης αθλητικές δραστηριότητες [$t(292)=2.03, p < .05$] οι γονείς από 20 έως

40 ετών συγκέντρωσαν σημαντικά υψηλότερους μέσους όρους σε σχέση με τους γονείς 41 και άνω.

Πίνακας 30. Ηλικία γονέων και δραστηριότητες οικογενειακού ελεύθερου χρόνου

	<i>Ηλικία</i>	<i>N</i>	<i>M.O.</i>	<i>T.A</i>
Οικογενειακά γεύματα	20-40	144	3.17	.869
	41+	148	2.89	1.007
Παρακολούθηση δραστηριοτήτων μελών	20-40	143	2.72	1.116
	41+	148	2.32	1.069
Επισκέψεις φίλων/γειτόνων	20-40	145	2.52	1.041
	41+	149	1.97	1.099
Παιχνίδια αυλής	20-40	144	2.40	1.085
	41+	148	1.62	1.078
Επιτραπέζια	20-40	145	2.34	1.114
	41+	149	1.79	1.136
Γεύματα έξω	20-40	145	2.01	1.158
	41+	148	1.58	1.207
Περιπετειώδεις αθλητικές δραστηριότητες	20-40	145	1.83	1.181
	41+	149	1.54	1.222
Παραστάσεις/ Συναυλίες	20-40	144	1.72	1.155
	41+	149	1.33	1.118
Μουσεία	20-40	145	1.64	1.104
	41+	147	1.30	1.088

Σχετικά με τη μόρφωση των γονέων και την ικανοποίηση που νιώθουν από τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες οικογενειακού ελεύθερου χρόνου, η ανάλυση ANOVA έδειξε στατιστικά σημαντικές διαφορές στις δραστηριότητες: «οικογενειακά γεύματα» ($F_{(2,127)}=8.21, p < .05$), «επισκέψεις μουσείων/αρχαιολογικών χώρων»

($F_{(2,126)}=3.37, p < .05$) και «οικογενειακές εκδρομές/διακοπές» ($F_{(2,125)}=3.97, p < .05$). Στις παραπάνω δραστηριότητες, οι πατέρες με ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης δήλωσαν ότι συμμετείχαν συχνότερα σε σχέση με τους απόφοιτους λυκείου/τεχνικής σχολής και υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Πίνακας 31. Μόρφωση πατέρων και δραστηριότητες οικογενειακού ελεύθερου χρόνου

	<i>Μορφωτικό επίπεδο</i>	<i>Μ.Ο.</i>
Οικογενειακά Γεύματα	Δημοτικό/Γυμνάσιο	2.90
	Λύκειο/Τεχνική Σχολή	2.52
	Πανεπιστήμιο/ ΑΤΕΙ	3.25
Επισκέψεις Μουσείων/ Αρχαιολογικών χώρων	Δημοτικό/Γυμνάσιο	1.40
	Λύκειο/Τεχνική Σχολή	1.21
	Πανεπιστήμιο/ ΑΤΕΙ	1.75
Οικογενειακές εκδρομές/διακοπές	Δημοτικό/Γυμνάσιο	2.80
	Λύκειο/Τεχνική Σχολή	2.63
	Πανεπιστήμιο/ ΑΤΕΙ	3.18

Επιπλέον, σύμφωνα με την ανάλυση διακύμανσης ANOVA αλλά και τη μη παραμετρική ανάλυση Kruskal Wallis, στατιστικά σημαντικές διαφορές προέκυψαν ανάμεσα στους γονείς με παιδιά σε διαφορετικές βαθμίδες της εκπαίδευσης, στις δραστηριότητες των επιτραπέζιων παιχνιδιών ($F_{(2,295)}=8.43, p < .05$) και των παιχνιδιών στο κήπο ($F_{(2,293)}=11.41, p < .05$), στην παρακολούθηση δραστηριοτήτων μελών της οικογένειας ($\chi^2 (2) =17.006, p < .05$), στις επισκέψεις σε φίλους/γείτονες ($F_{(2,295)}=4.44, p < .05$), στα γεύματα εκτός σπιτιού ($F_{(2,294)}=4.74, p < .05$), στις επισκέψεις μουσείων ($F_{(2,293)}=4.29, p < .05$) και θεατρικών παραστάσεων/συναυλιών ($F_{(2,294)}=6.04, p < .05$) αλλά και στις περιπετειώδης αθλητικές δραστηριότητες ($F_{(2,295)}=3.51, p < .05$). Σε όλες τις προηγούμενες οικογενειακές δραστηριότητες οι γονείς παιδιών δημοτικού ήταν περισσότερο ικανοποιημένοι από τη συμμετοχή τους σε σχέση με τους υπόλοιπους.

Πίνακας 32. Τάξεις παιδιών και απόψεις γονέων για δραστηριότητες οικογενειακού ελεύθερου χρόνου

	<i>Τάξη Παιδιού</i>	<i>M.O.</i>	<i>T.A.</i>
Επιτραπέζια	Δημοτικό	2.25	1.115
	Γυμνάσιο	1.89	1.173
	Λύκειο	1.59	1.174
Παιχνίδια αυλής	Δημοτικό	2.19	1.106
	Γυμνάσιο	2.08	.996
	Λύκειο	1.41	1.202
Παρακολούθηση δραστηριοτήτων μελών	Δημοτικό	2.71	1.136
	Γυμνάσιο	2.08	.983
	Λύκειο	2.26	.998
Επισκέψεις φίλων/γειτόνων	Δημοτικό	2.34	1.118
	Γυμνάσιο	2.32	1.002
	Λύκειο	1.87	1.024
Γεύματα έξω	Δημοτικό	1.94	1.209
	Γυμνάσιο	1.65	1.160
	Λύκειο	1.43	1.102
Μουσεία	Δημοτικό	1.60	1.084
	Γυμνάσιο	1.41	1.142
	Λύκειο	1.13	1.103
Παραστάσεις/ Συναυλίες	Δημοτικό	1.68	1.153
	Γυμνάσιο	1.41	1.092
	Λύκειο	1.11	1.082
Περιπετειώδεις αθλητικές δραστηριότητες	Δημοτικό	1.83	1.240
	Γυμνάσιο	1.49	1.017

	Λύκειο	1.41	1.189
--	--------	------	-------

5.6 Δραστηριότητες Προσωπικού Ελεύθερου Χρόνου Γονέων

Στην τελευταία ερώτηση του ερωτηματολογίου διερευνήθηκε ο τρόπος αξιοποίησης του προσωπικού ελεύθερου χρόνου των γονέων. Πρώτη σε μέσο όρο δραστηριότητα ήταν η «ενασχόληση με την οικογένεια» ($M.O.=3.26$) και ακολούθησαν η «επικοινωνία και παρέα με φίλους» ($M.O.=2.70$), η «δημιουργία και μάθηση» ($M.O.=2.69$), η «χαλάρωση και ξεκούραση» ($M.O.=2.65$) και η «διασκέδαση και ψυχαγωγία» ($M.O.=2.54$).

Πίνακας 33. Δραστηριότητες προσωπικού ελεύθερου χρόνου γονέων

Στον προσωπικό μου ελεύθερο χρόνο, μου αρέσει να:	M.O.	T.A.
Αφιερώνομαι στην οικογένεια	3.26	.785
Επικοινωνώ/ Κάνω παρέα με φίλους	2.70	.897
Δημιουργώ και μαθαίνω	2.69	.926
Χαλαρώνω/ Ξεκουράζομαι	2.65	.931
Διασκεδάζω/Ψυχαγωγούμαι	2.54	.944

Αναφορικά με την επίδραση του φύλου στις απόψεις τους για τον προσωπικό ελεύθερο χρόνο τους, ο παραμετρικός έλεγχος T-TEST έδειξε στατιστικά σημαντικές διαφορές στις προτάσεις «δημιουργία και μάθηση» [$t(295)=-3.47, p < .05$] και «ενασχόληση με οικογένεια» [$t(295)=-4.70, p < .05$]. Σε αυτές τις δύο δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου οι γυναίκες ($M.O.=2.85$ & $M.O.=3.44$) συμμετείχαν σημαντικά συχνότερα σε σχέση με τους άνδρες ($M.O.=2.48$ & $M.O.=3.02$).

Σχετικά με τη μεταβλητή της ηλικίας σε σχέση με τον προσωπικό ελεύθερο χρόνο των γονέων, ο μη παραμετρικός έλεγχος Mann-Whitney έδειξε στατιστικά σημαντική διαφορά στην πρόταση που αφορούσε τη «δημιουργία και μάθηση» ($U=9346.5, Z=-2.01, p<.05$) με τους γονείς 20 έως 40 ετών ($M.O.=2.82$) να συμμετέχουν σημαντικά συχνότερα σε τέτοιου είδους δραστηριότητες σε σχέση με τους γονείς άνω των 40 ($M.O.=2.57$).

Επίσης, ο έλεγχος T-TEST έδειξε σημαντική διαφορά, $t(293)=-2.29, p < .05$, ανάμεσα στους γονείς που εργάζονται και οι δύο ($M.O.=2.76$) και σε αυτούς που εργάζεται μόνο ο ένας ($M.O.=2.51$) στην πρόταση που αφορούσε τη χαλάρωση και τη ξεκούραση.

Προκειμένου να διαπιστωθούν συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών της ερώτησης χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης Pearson r. Η «χαλάρωση/ ξεκούραση» συσχετίστηκε σημαντικά θετικά με τη «διασκέδαση/ ψυχαγωγία» [$r(295) = .518, p < .01$] και την «επικοινωνία με φίλους» [$r(295) = .365, p < .01$]. Επίσης, η μεταβλητή «αφιερώνομαι στην οικογένεια μου» συσχετίστηκε σημαντικά θετικά με μεταβλητές ερωτήσεων που αφορούσαν τη συμμετοχή γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών και πιο συγκεκριμένα με τις προτάσεις που αφορούσαν την «παροχή ερεθισμάτων και συμβουλών» [$r(295) = .369, p < .01$], τη «συζήτηση για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου παιδιών» [$r(295) = .389, p < .01$], την «αναγνώριση όταν τα παιδιά επιτύχουν σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου» [$r(295) = .316, p < .01$], «την παροχή γνώσεων για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου» [$r(296) = .403, p < .01$], «την προσοχή στα πρόσωπα και στον τόπο δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου των παιδιών» [$r(295) = .422, p < .01$] και «το ενδιαφέρον για τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών» [$r(296) = .375, p < .01$]. Αρνητική συσχέτιση παρατηρήθηκε με την μεταβλητή «κάνει ό,τι θέλει και συχνά δεν γνωρίζω τι είναι αυτό» [$r(291) = -.350, p < .01$].

Πίνακας 34. Συσχετίσεις προσωπικού ελεύθερου χρόνου γονέων με συμμετοχή στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών

		Συχνά δεν γνωρίζω τι κάνει	Δείχνω ενδιαφέρον	Παρέχω ερεθίσματα	Συζητώ για δραστηριότητες	Δείχνω αναγνώριση	Παρέχω γνώσεις	Δείχνω προσοχή
Ενασχόληση με οικογένεια	Pearson r	-.350**	.375**	.369**	.389**	.316**	.403**	.422**
	Sig (2-tailed)	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000

** $p < .01$

Συζήτηση

Στην παρούσα έρευνα έγινε μια προσπάθεια διερεύνησης των απόψεων των γονέων σχετικά με τον τρόπο συμμετοχής τους στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους, τις προτιμήσεις που έχουν για τον τρόπο που τα παιδιά τους αξιοποιούν τον ελεύθερο χρόνο τους αλλά και τις απόψεις τους σχετικά με τον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο και τις δραστηριότητες που τον συνθέτουν. Θεωρήθηκε ιδιαίτερα σημαντική η εξέταση τόσο της διάστασης της συμμετοχής τους στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών όσο και της διάστασης του οικογενειακού ελεύθερου χρόνου προκειμένου να φωτιστεί ολόπλευρα ο ελεύθερος χρόνος ο οποίος μοιράζεται τόσο σε δραστηριότητες που αφορούν αποκλειστικά τα ίδια τα παιδιά, όσο και σε δραστηριότητες στις οποίες εμπλέκεται είτε ο ένας γονέας με τα παιδιά είτε όλα τα μέλη της οικογένειας. Επιπλέον, ήταν σκόπιμο να αναφερθούν οι διαφορές που προέκυψαν ανάμεσα στους γονείς με βάση τα ατομικά χαρακτηριστικά τους όπως είναι το φύλο, η μόρφωση, η ηλικία αλλά και οι διαφορές που προέκυψαν ανάμεσα σε γονείς παιδιών σε διαφορετική σχολική τάξη καθώς η εξέταση τους θεωρήθηκε απαραίτητη για την επιβεβαίωση ή μη των υποθέσεων της έρευνας και κατ' επέκταση τη συμφωνία ή τη διαφοροποίηση τους σε σχέση με αποτελέσματα άλλων ερευνών.

1^ο Ερευνητικό ερώτημα: Ποιά είναι η άποψη των γονέων για τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους και την αξιοποίησή του. Σχετικά με το πρώτο ερευνητικό ερώτημα που αφορούσε τις απόψεις των γονέων για τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά τους διαχειρίζονται τον ελεύθερο χρόνο τους, φαίνεται πως οι περισσότεροι γονείς είναι ευχαριστημένοι από τον τρόπο αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου από τα παιδιά τους. Οι επιθυμίες των γονέων για τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους ανέδειξαν δυο κυρίαρχες τάσεις για τον τρόπο αξιοποίησης του. Η πρώτη τάση αφορά την επένδυση σε δραστηριότητες οι οποίες καλύπτουν την ανάγκη των παιδιών τους για ευχαρίστηση και η δεύτερη σε δραστηριότητες οι οποίες στοχεύουν στη μάθηση και στην ανάπτυξη και καλλιέργεια ικανοτήτων και δεξιοτήτων που θα αξιοποιήσουν προκειμένου να επιτύχουν και να εξασφαλίσουν ένα καλύτερο μέλλον.

Η πλειονότητα των γονέων δείχνουν στα παιδιά τους το ενδιαφέρον τους για τον τρόπο αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου και προσέχουν τα πρόσωπα που εμπλέκονται σε αυτόν, ενώ σε πολύ σπάνιες περιπτώσεις δηλώνουν άγνοια για τον

ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους. Αυτό ενισχύει το γεγονός πως οι γονείς διαθέτουν χρόνο για να ασχοληθούν με τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους, είναι ενήμεροι για τον τρόπο με τον οποίο αξιοποιείται από αυτά και επιπλέον φαίνεται πως και τα ίδια τα παιδιά δεν προσπαθούν να απομονωθούν από αυτούς.

Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν πως οι γονείς διαφοροποιούνται ως προς τις απόψεις τους σχετικά με τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους. Μπορεί η πλειοψηφία τους να εξέφρασε το ενδιαφέρον αλλά και την ευχαρίστηση για τον τρόπο που αξιοποιείται ο ελεύθερος χρόνος από τα παιδιά τους, ωστόσο οι μητέρες εμφανίστηκαν περισσότερο ενημερωμένες, ενώ οι πατέρες, αν και συμμετέχουν αρκετά συχνά στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους, δεν είναι τόσο καλοί γνώστες του ελεύθερου χρόνου του παιδιού τους και σε σχέση με τις μητέρες δεν διαθέτουν τόσο πολύ χρόνο για να ασχοληθούν με τις δραστηριότητες των παιδιών τους. Αυτό, αλλάζει στις περιπτώσεις των πατέρων με πανεπιστημιακή μόρφωση, οι οποίοι δείχνουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τον τρόπο που τα παιδιά τους αξιοποιούν τον ελεύθερο χρόνο τους σε σχέση με τους υπόλοιπους.

Η ηλικία των γονέων αλλά και η τάξη στην οποία φοιτά το παιδί τους παρατηρήθηκε ότι διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην γενικότερη γνώση που διαθέτουν για τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους. Οι δύο αυτοί παράγοντες θα μπορούσαν κατά κάποιον τρόπο να συνδεθούν μεταξύ τους, καθώς στην πλειονότητα τους, οι γονείς μικρότερης ηλικίας έχουν παιδιά που φοιτούν σε μικρότερες τάξεις του σχολείου ενώ αντίστοιχα οι μεγαλύτεροι σε ηλικία γονείς έχουν παιδιά που φοιτούν σε μεγαλύτερες τάξεις. Τα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν αυτήν τη σύνδεση καθώς οι γονείς 20 έως 40 ετών, αλλά και οι γονείς παιδιών που φοιτούν σε τάξεις του δημοτικού σχολείου, φάνηκε ότι δείχνουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον και προσοχή για τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους (Υπόθεση 3). Σε αντίθεση, οι μεγαλύτεροι σε ηλικία γονείς που έχουν παιδιά σε μεγαλύτερες ηλικίες δήλωσαν πιο έντονη άγνοια σε σχέση με τον τρόπο αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου των παιδιών τους και μάλιστα οι γονείς παιδιών λυκείου συμφώνησαν εντονότερα με την πρόταση που δήλωνε πως τα παιδιά τους θέλουν να έχουν μια δική τους ξεχωριστή περιοχή κατά τον ελεύθερο χρόνο τους. Τα συγκεκριμένα αποτελέσματα, μπορούν να συνδεθούν με τις διαφορετικές ανάγκες των παιδιών σε διαφορετικές ηλικίες αφού τα παιδιά σε μικρότερη ηλικία παρουσιάζουν μεγαλύτερες ανάγκες καθοδήγησης σχετικά με τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, ενώ τα παιδιά που βρίσκονται στην εφηβική ηλικία αλλά και στην πορεία προς την ενηλικίωση επιζητούν συχνότερα χώρο και

χρόνο για τον εαυτό τους και τις παρέες τους, μακριά από την επίβλεψη των γονιών τους.

Οι διαφορές ανάμεσα στους γονείς παιδιών με διαφορετικό φύλο ήταν ελάχιστες και δεν μπορεί να συμπεράνει κανείς ότι επηρεάζουν με κάποιο τρόπο τις απόψεις τους. Αυτό που ίσως θα μπορούσε να αναφερθεί ως ένα σημαντικό στοιχείο είναι η έμφαση που δίνουν οι γονείς κοριτσιών στην ουσιαστική ενασχόληση του παιδιού με δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου που θα το βοηθήσουν για το μέλλον του. Το συγκεκριμένο συμπέρασμα θα μπορούσε να αντανακλά στερεοτυπικές αντιλήψεις για το επαγγελματικό μέλλον των δύο φύλων.

Σχετικά με τις απόψεις των γονέων για τις χρήσιμες δραστηριότητες που επιλέγουν τα παιδιά τους στον ελεύθερο χρόνο τους φάνηκε να δίνεται μια γενικότερη έμφαση στην οικογένεια και στη σχολική διδασκαλία. Παράλληλα, εξέφρασαν και την άποψη πως τα παιδιά τους μπορούν να μάθουν χρήσιμα πράγματα και μέσα από την ενασχόληση τους με τη φύση, τις παιγνιώδεις δραστηριότητες αλλά και τον αθλητισμό, τα βιβλία και το internet. Με βάση τις απόψεις των γονέων διαμορφώθηκαν τέσσερις κατηγορίες δραστηριοτήτων που περιελάμβαναν τις Νέες Τεχνολογίες (Παράγοντας 1), τις Πολιτιστικές / Μορφωτικές δραστηριότητες (Παράγοντας 2), τις Μη δομημένες εσωτερικές και εξωτερικές δραστηριότητες (Παράγοντας 3), τις Εξωτερικές δραστηριότητες (Κλίσεις / Ενδιαφέροντα) (Παράγοντας 4) και τις Κοινωνικές δραστηριότητες (Παράγοντας 5).

Σχετικά με τις διαφοροποιήσεις που προέκυψαν για τους παράγοντες μάθησης ανάμεσα στους γονείς με διαφορετικό φύλο αλλά και διαφορετικό επίπεδο μόρφωσης, παρατηρήθηκε ότι οι μητέρες θεωρούν χρησιμότερες τις δραστηριότητες που είναι μη δομημένες, όπως είναι αυτές που αφορούν την οικογένεια. Από την άλλη πλευρά, οι πατέρες διαφοροποιήθηκαν μεταξύ τους, καθώς όσοι είχαν ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης υποστήριξαν ως χρησιμότερους παράγοντες μάθησης του ελεύθερου χρόνου του παιδιού τους τόσο τις μη δομημένες δραστηριότητες όσο και την ενασχόληση με εξωτερικές δραστηριότητες που προωθούν και αναπτύσσουν τις κλίσεις και τα ενδιαφέροντα των παιδιών τους.

Αναφορικά με τις απόψεις των γονέων που έχουν παιδιά σε διαφορετικές τάξεις, αυτό που έγινε αντιληπτό είναι ότι οι γονείς μεγαλύτερων παιδιών αξιολογούν πιο θετικά τις κοινωνικές δραστηριότητες, όπως την παρέα με τους φίλους, και τις δραστηριότητες που σχετίζονται με νέες τεχνολογίες, όπως το internet, σε σχέση με τους γονείς παιδιών που φοιτούν στο δημοτικό. Οι τελευταίοι, δίνουν περισσότερο

έμφαση και θεωρούν χρησιμότερες τις μη δομημένες δραστηριότητες, όπως είναι το παιχνίδι ή δραστηριότητες που έχουν να κάνουν με την οικογένεια και τη φύση.

2^ο Ερευνητικό ερώτημα: Ποιά είναι η συμμετοχή των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών. Η συμμετοχή των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους γίνεται με διάφορους τρόπους και παίρνει διαφορετικές μορφές. Η πλειοψηφία των γονέων έδειξε να συμμετέχει και να ενδιαφέρεται σε πολύ μεγάλο βαθμό για τον ελεύθερο χρόνο του παιδιού τους. Έτσι, σχετικά με το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα και το είδος της συμμετοχής των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών, φάνηκε πως οι γονείς συμμετέχουν κυρίως μέσω των γνώσεων, των ερεθισμάτων και των συμβουλών που παρέχουν στα παιδιά τους για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου. Επιπλέον, οι περισσότεροι γονείς δείχνουν την αναγνώριση τους στα παιδιά όταν τα καταφέρνουν σε κάποια δραστηριότητα ελεύθερου χρόνου, αναλαμβάνουν την ευθύνη της μετακίνησης τους σε δραστηριότητες που εμπλέκονται και δεν στερούν από τα παιδιά τους τη συμμετοχή σε δραστηριότητες που μπορεί να έχουν μεγάλο οικονομικό κόστος. Αυτό σημαίνει πως οι γονείς, όπως υποστηρίζει και η Wheeler (2014), αναλαμβάνουν τον ρόλο του καθοδηγητή των δραστηριοτήτων του παιδιού τους μέσω της οργάνωσης, της χρηματοδότησης, της μετακίνησης και όπως φάνηκε από την παρούσα έρευνα προστίθεται σε αυτά και η ενθάρρυνση, η συζήτηση και η παροχή γνώσεων και συμβουλών.

Όπως σε πολλές έρευνες που εξέτασαν τις διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα έτσι και στην παρούσα έρευνα η διαφορά ανάμεσα στη συμμετοχή των μητέρων και των πατέρων ήταν εμφανής στο σύνολο των ερωτήσεων της έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, οι μητέρες φάνηκε πως συμμετέχουν πολύ πιο ενεργά σε σχέση με τους πατέρες στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών στο σύνολο των προτάσεων που αφορούσε τόσο τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου όσο και τις κατ' οίκον εργασίες. Αυτό δείχνει ότι κατά κύριο λόγο, οι μητέρες επωμίζονται τον ρόλο του καθοδηγητή, του συμβούλου, του οργανωτή, αναλαμβάνουν ακόμη και τη μετακίνηση και γενικότερα τον προγραμματισμό και τον σχεδιασμό του ελεύθερου χρόνου των παιδιών (Shaw, 2008· Shaw & Dawson, 2001). Όλα τα παραπάνω καθιστούν κυρίαρχες τις μητέρες στη συμμετοχή στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους, όχι μόνο μέσω της συζήτησης και των ερεθισμάτων που παρέχουν αλλά και μέσω της ανάληψης σημαντικών καθηκόντων και ευθυνών επιβεβαιώνοντας την υπόθεση της έρευνας που αφορά τη διαφορά ανάμεσα στη συμμετοχή των μητέρων και των πατέρων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών (υπόθεση 2).

Επιπλέον, αξίζει να αναφερθεί ότι ως σύνολο, οι μητέρες αναλαμβάνουν μεγαλύτερο μερίδιο συμμετοχής στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών ανεξαρτήτως επιπέδου μόρφωσης διαφωνώντας με αρκετές έρευνες που συγκλίνουν στο γεγονός ότι το υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης συνδέεται με μεγαλύτερη καθοδήγηση των δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου των παιδιών (Θωίδης, 2000· Arisoy & Tutkun, 2012) και με έμφαση σε δραστηριότητες που προάγουν το μέλλον των παιδιών (Θωίδης, 2000·Craig, 2006·Gracia, 2015). Σε αντίθεση, όπως έδειξαν τα αποτελέσματα, οι πατέρες φαίνονται πιο ενεργοί όταν έχουν ανώτατη εκπαίδευση, δείχνοντας πολύ μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους. Ιδιαίτερα σε ότι αφορά τις συμβουλές και τις γνώσεις που παρέχουν, τις συζητήσεις τόσο για θέματα σχολείου όσο και για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου υπήρξε σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ τους, ενισχύοντας τα αποτελέσματα των παραπάνω ερευνών. Το παραπάνω συμπέρασμα, επιβεβαιώνει την υπόθεση της έρευνας (υπόθεση 1) που αφορά τη διαφοροποίηση που αναμενόταν να υπάρξει ανάμεσα στους γονείς με υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο, ωστόσο επιβεβαιώνεται μόνο για την περίπτωση των πατέρων και όχι των μητέρων.

Σημαντικό ρόλο στις απόψεις των γονέων και στις απαντήσεις που έδωσαν διαδραματίζει η ηλικία τους που συνδέεται άμεσα και με την ηλικία των παιδιών τους και την τάξη στην οποία φοιτούν. Αυτό σημαίνει ότι διαφοροποιήθηκαν σε πολλά ζητήματα όσον αφορά τη συμμετοχή τους στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους, με τους μικρότερους σε ηλικία γονείς να συμμετέχουν περισσότερο στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους με όλους τους τρόπους που τους προτάθηκαν στο ερωτηματολόγιο, είτε με συμβουλές και ερεθίσματα, είτε με τον προγραμματισμό (Υπόθεση 3). Αυτό είναι επακόλουθο και της ηλικίας του παιδιού τους καθώς, όπως είναι αναμενόμενο, οι μικρότεροι γονείς έχουν παιδιά που φοιτούν σε μικρότερες τάξεις και άρα έχουν μεγαλύτερες ανάγκες καθοδήγησης. Αυτή η σύνδεση μεταξύ ηλικίας γονέων και τάξης παιδιών, επιβεβαιώθηκε μέσω των αποτελεσμάτων αφού όπως διαπιστώθηκε, οι γονείς παιδιών δημοτικού και μάλιστα των τριών πρώτων τάξεων, συμμετέχουν εντονότερα μέσω συμβουλών, ερεθισμάτων, γνώσεων και γενικότερα παρέχουν μεγαλύτερη καθοδήγηση στα παιδιά τους. Η βαρύτητα που φαίνεται ότι δίνεται στις μικρότερες ηλικίες ίσως οφείλεται στο γεγονός ότι τα παιδιά στις μικρότερες τάξεις του δημοτικού βρίσκονται στο ξεκίνημα της εξερεύνησης διάφορων δραστηριοτήτων που επιθυμούν να εμπλακούν, εκφράζουν περισσότερες απορίες σχετικά με αυτές και έχουν μεγαλύτερες ανάγκες συνοδείας.

Η μεταβλητή της εργασίας του ενός ή και των δύο γονέων δεν παρατηρήθηκε να επηρεάζει σημαντικά τη συμμετοχή τους στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών. Ωστόσο, αυτό που φάνηκε είναι πως όταν εργάζεται μόνο ο ένας από τους δύο γονείς υπάρχει μεγαλύτερος έλεγχος στις κατ' οίκον εργασίες και στον τρόπο και στα πρόσωπα που εμπλέκονται στον ελεύθερο χρόνο του παιδιού, ενώ υπάρχει και μεγαλύτερη δυνατότητα συνοδείας των παιδιών στις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου. Αυτό είναι πολύ πιθανόν να οφείλεται στο γεγονός ότι ο γονέας που δεν εργάζεται έχει την ευχέρεια να ασκεί μεγαλύτερο έλεγχο στο παιδί αλλά και να το συνοδεύει στις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου.

3^ο Ερευνητικό ερώτημα: Τι είδους δραστηριότητες περιλαμβάνει ο οικογενειακός ελεύθερος χρόνος. Η διερεύνηση του οικογενειακού ελεύθερου χρόνου και των δραστηριοτήτων που τον συνθέτουν αποτέλεσε τον δεύτερο άξονα του ερωτηματολογίου. Όπως έγινε αντιληπτό από τις απαντήσεις των γονέων, ενώ τα μέλη της οικογένειας περνούν τον ελεύθερο χρόνο τους μαζί, μοιραζόμενοι ενδιαφέροντα και χόμπι, οι κοινές δραστηριότητες και τα ενδιαφέροντα καταγράφηκαν από λίγο περισσότερους από τους μισούς γονείς, ενώ οι υπόλοιποι αρνήθηκαν την ύπαρξη δραστηριοτήτων και ενδιαφερόντων που μοιράζονται με τα παιδιά τους. Ο ελεύθερος χρόνος που μοιράζονται οι μητέρες με τα παιδιά περιλαμβάνει κυρίως δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρο στο ευρύτερο πλαίσιο του σπιτιού, συμφωνώντας με έρευνες όπως αυτή των Tubbs, Roy & Burton (2005) όπου οι μητέρες εξέφρασαν την προτίμηση τους σε καθημερινές δραστηριότητες οι οποίες ενισχύουν την αλληλεπίδραση και την επικοινωνία με τα παιδιά τους. Από την άλλη πλευρά, οι πατέρες παρατηρήθηκε ότι συμμετέχουν κυρίως σε αθλητικές και κινητικές δραστηριότητες μαζί με τα παιδιά τους ενισχύοντας ερευνητικά αποτελέσματα όπως αυτά των Yeung et al. (2001) και συμφωνώντας με τον Coakley (2006), που κάνει λόγο για τον ρόλο κυρίως του πατέρα για την εμπλοκή των παιδιών σε δραστηριότητες αθλητισμού αλλά και με την έρευνα της Harrington (2006) όπου οι πατέρες ξεχώρισαν τον αθλητισμό ως ένα πλαίσιο που τους επιτρέπει να αναπτύξουν έναν υποστηρικτικό ρόλο και να ενισχύσουν την επικοινωνία με τα παιδιά τους. Οι δραστηριότητες που συμμετέχουν και οι δύο γονείς μαζί με τα παιδιά είναι κυρίως εξωτερικές δραστηριότητες, όπως βόλτες, εκδρομές και διακοπές. Οι συγκεκριμένες εξωτερικές δραστηριότητες προσφέρουν στους γονείς και τα παιδιά ευκαιρίες διασκέδασης και χαλάρωσης μακριά από τις συνηθισμένες καθημερινές δραστηριότητες (Hilbrecht, Shaw, Delamere & Havitz, 2008· Gram, 2005). Ακόμη,

όσο αφορά τα κοινά ενδιαφέροντα γονέων και παιδιών τόσο οι μητέρες όσο και οι πατέρες κατέγραψαν περισσότερο ενδιαφέροντα σχετικά με τον αθλητισμό. Παράλληλα τα κοινά ενδιαφέροντα και των δύο γονέων με τα παιδιά τους προέρχονται από εξωτερικές δραστηριότητες αλλά και από τον αθλητισμό. Ο αθλητισμός αναδεικνύεται σε μία από τις βασικότερες κατηγορίες κοινών δραστηριοτήτων και ενδιαφερόντων μεταξύ γονέων και παιδιών συμφωνώντας με τα αποτελέσματα της έρευνας του Pereira (2011) για την προτίμηση που δείχνουν οι γονείς σε τέτοιου είδους δραστηριότητες αλλά και με τα πορίσματα της έρευνας των Quarmby & Dagkas (2010) για την ανάδειξη του οικογενειακού περιβάλλοντος ως πρωταρχικού παράγοντα ενθάρρυνσης αθλητικών δραστηριοτήτων.

Η ικανοποίηση των γονέων από τη συμμετοχή τους σε οικογενειακές δραστηριότητες φαίνεται μεγαλύτερη από δραστηριότητες που πραγματοποιούνται σε χώρους του σπιτιού όπως τα οικογενειακά γεύματα, τα επιτραπέζια και τα παιχνίδια στον κήπο, γεγονός που επιβεβαιώνει την υπόθεση της έρευνας σχετικά με τις δραστηριότητες του οικογενειακού ελεύθερου χρόνου (υπόθεση 4). Τέτοιου είδους δραστηριότητες σε πολλές έρευνες έχουν αναδειχθεί ως καθημερινές δραστηριότητες ρουτίνας που όμως παρέχουν ευκαιρίες επικοινωνίας, χαλάρωσης και ανταλλαγής εμπειριών, ενώ παράλληλα δεν απαιτούν ιδιαίτερη οργάνωση και δεν έχουν μεγάλο κόστος (Tubbs et al., 2005· Turtiainen et al., 2007· Jayne et al., 2008· Schwab & Dustin, 2015). Επίσης, η παρακολούθηση τηλεόρασης φαίνεται ότι προτιμάται από αρκετούς γονείς, παρά το γεγονός ότι δεν αξιολογήθηκε από τους ίδιους ως ιδιαίτερα χρήσιμη πηγή μάθησης. Αυτό ίσως οφείλεται στο γεγονός ότι η τηλεόραση αποτελεί μια οικονομικά προσιτή δραστηριότητα η οποία μπορεί να προσφέρει διασκέδαση σε όλα τα μέλη της οικογένειας (Tubbs et al., 2005) παρά το ότι θεωρείται μια χαμηλής αξίας εμπειρία αναψυχής (Harrington, 2015). Παράλληλα, οι γονείς εξέφρασαν την ικανοποίηση τους και από δραστηριότητες όπως είναι οι επισκέψεις σε φίλους, οι οικογενειακές διακοπές, η παρακολούθηση δραστηριοτήτων των μελών της οικογένειας αλλά και οι θρησκευτικές δραστηριότητες. Βέβαια, αξίζει να αναφερθεί ότι δεν συμφώνησαν όλοι οι γονείς με τον ίδιο τρόπο. Όπως παρατηρήθηκε και στη διερεύνηση της συμμετοχής τους στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών, οι μητέρες μοιράζονται συχνότερα χόμπι με τα παιδιά τους, ενώ η συμμετοχή του πατέρα εξαρτάται από το επίπεδο μόρφωσης και παρά το γεγονός ότι σε άλλες έρευνες όπως του Gracia (2015) το υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο συνδέθηκε με την ένταξη

δραστηριοτήτων όπως επισκέψεις μουσείων, θεάτρων κλπ, κάτι ανάλογο δεν επιβεβαιώθηκε στην παρούσα έρευνα.

Σχετικά με την ηλικία των γονέων, οι μικρότεροι σε ηλικία γονείς και ιδιαίτερα οι γονείς παιδιών δημοτικού σχολείου, εμφανίστηκαν πιο ενεργοί στον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο και περισσότερο ικανοποιημένοι από τη συμμετοχή σε διαφορετικές δραστηριότητες μαζί με τα παιδιά τους, ενώ οι μεγαλύτεροι γονείς που έχουν παιδιά σε μεγαλύτερες τάξεις εμφάνισαν μεγαλύτερη δυσκολία στην οργάνωση οικογενειακών δραστηριοτήτων.

Με βάση τα παραπάνω συμπεράσματα για τις δραστηριότητες του οικογενειακού ελεύθερου χρόνου θα μπορούσε να γίνει μια σύνδεση με τις τρεις δημοφιλείς ταξινομήσεις οικογενειακών δραστηριοτήτων που αναφέρθηκαν στο θεωρητικό μέρος της εργασίας. Ξεκινώντας από την ταξινόμηση με βάση τον βαθμό αλληλεπίδρασης του Orthner (1975, όπ. αναφ. στο Melton, 2017), στην συγκεκριμένα έρευνα οι δραστηριότητες που προτιμούν οι γονείς και νιώθουν μεγαλύτερη ικανοποίηση όταν συμμετέχουν σε αυτές επιτρέπουν έναν αρκετά μεγάλο βαθμό αλληλεπίδρασης μεταξύ των μελών της οικογένειας (Joint), εκτός από την παρακολούθηση τηλεόραση η οποία αποτελεί μια πιο παθητική δραστηριότητα που δεν προσφέρει πολλές ευκαιρίες αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας (Parallel). Με βάση τη δεύτερη κατηγοριοποίηση δραστηριοτήτων των Zabriskie & McCormick (2001), η προτίμηση που έδειξαν οι γονείς σε δραστηριότητες που πραγματοποιούνται σε οικείους χώρους ήταν εμφανής, άρα θα εντάσσονταν στην κατηγορία δραστηριοτήτων που στοχεύουν στη συνοχή της οικογένειας (Core) χωρίς ωστόσο να παραλείπονται και δραστηριότητες όπως οι οικογενειακές διακοπές και οι εκδρομές που εμπίπτουν στη δεύτερη κατηγορία (Balance) και καλύπτουν τις ανάγκες των μελών για αλλαγή περιβάλλοντος. Τέλος, σχετικά με την πιο πρόσφατη ταξινόμηση της Melton (2017) που αποτελεί ένα συνδυασμό των δύο προηγούμενων μοντέλων, οι δραστηριότητες οικογενειακού ελεύθερου χρόνου της παρούσας έρευνας εντάσσονται κυρίως στην πρώτη κατηγορία Core – Joint, δηλαδή δραστηριότητες που συμβαίνουν σε ένα γνώριμο περιβάλλον και υπάρχει μεγάλος βαθμός αλληλεπίδρασης.

Όσον αφορά τις κατ' οίκον εργασίες που φάνηκε ότι αποτελούν μέρος του συνολικού χρόνου που περνούν οι γονείς μαζί με τα παιδιά τους, τα αποτελέσματα έδειξαν πως οι γονείς είναι ενεργά εμπλεκόμενοι σε αυτές όπως και στην έρευνα της Wheeler (2014), κυρίως μέσω του ελέγχου που ασκούν στο παιδί για την

πραγματοποίηση των εργασιών αλλά και μέσω της συζήτησης για θέματα σχολείου γεγονός που ενισχύει την επικοινωνία γονέα και παιδιού αλλά και τις σχέσεις τους γενικότερα, συμφωνώντας με πορίσματα άλλων ερευνών που κάνουν λόγο για υποστήριξη των παιδιών κατά τη διάρκεια των κατ' οίκον εργασιών (Kukka et al., 2015· Hoover-Dempsey et al, 2001). Ωστόσο, οι μητέρες είναι αυτές που συμμετέχουν πολύ περισσότερο στις κατ' οίκον εργασίες, συμφωνώντας με παρόμοιες έρευνες (Θωίδης, 2000·Yeung et al., 2001). Το ίδιο ισχύει και για τους γονείς από 20 έως 40 ετών οι οποίοι παρουσίασαν εντονότερη συμμετοχή στις εργασίες των παιδιών τους από τους μεγαλύτερους γονείς. Η διαφορά αυτή είναι πιθανότερο να οφείλονται στο γεγονός ότι οι μεγαλύτεροι γονείς έχουν παιδιά σε μεγαλύτερες τάξεις τα οποία είτε δεν χρειάζονται πλέον τη βοήθεια των γονιών τους είτε οι ίδιοι οι γονείς αδυνατούν να βοηθήσουν. Αυτό επιβεβαιώθηκε όταν εξετάστηκαν οι διαφορές των απόψεων των γονέων παιδιών σε διαφορετικές τάξεις του σχολείου. Όπως διαπιστώθηκε αναφορικά με τις προτάσεις που αφορούν τη βοήθεια και τον έλεγχο των κατ' οίκον εργασιών αλλά και τη συζήτηση για θέματα σχολείου, οι γονείς που σημείωσαν μεγαλύτερους μέσους όρους ήταν αυτοί που είχαν παιδιά στο δημοτικό, ενώ όσο αυξάνονταν οι τάξεις τόσο μειώνονταν οι μέσοι όροι. Αυτό σημαίνει πως η συμμετοχή των γονέων στις κατ' οίκον εργασίες περιορίζεται όσο αυξάνεται η ηλικία των παιδιών τους.

Η συμμετοχή των γονέων στις κατ' οίκον εργασίες δεν φάνηκε να επηρεάζεται από το φύλο του παιδιού εκτός από τον παράγοντα των συγκρούσεων όπου οι γονείς αγοριών φάνηκε να συγκρούονται συχνότερα για τις κατ' οίκον εργασίες σε σχέση με τους γονείς κοριτσιών.

4^ο Ερευνητικό ερώτημα: Ποιά η σχέση του προσωπικού ελεύθερου χρόνου των γονέων με τη συμμετοχή τους στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών αλλά και στον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο. Ο προσωπικός ελεύθερος χρόνος των γονέων φάνηκε ότι εμπεριέχει κυρίως δραστηριότητες που αφορούν την οικογένεια και έπονται οι δραστηριότητες που οι γονείς αφιερώνουν αποκλειστικά στον εαυτό τους και αφορούν είτε την προσωπική τους χαλάρωση, είτε την δημιουργικότητα τους, είτε τις κοινωνικές και ψυχαγωγικές ανάγκες τους, όπως η παρέα με τους φίλους τους και η διασκέδαση τους.

Ως προς το φύλο των γονέων, αυτό που παρατηρήθηκε είναι ότι οι μητέρες αφιερώνουν περισσότερο προσωπικό χρόνο στην οικογένεια τους αλλά και σε δραστηριότητες που αφορούν τη δημιουργικότητα και τη μάθηση. Η διαμόρφωση του

προσωπικού ελεύθερου χρόνου των γονέων στην παρούσα έρευνα φαίνεται ότι συμφωνεί και με άλλες έρευνες όπως αυτή των Miller & Brown (2005) καθώς οι περισσότεροι γονείς και κυρίως οι μητέρες αξιοποιούν τον ελεύθερο χρόνο που διαθέτουν αφιερώνοντας τον στην οικογένεια τους. Το γεγονός αυτό θα μπορούσε να συνδεθεί και με έρευνες που δείχνουν πως οι γονείς αναγνωρίζουν την αξία του οικογενειακού χρόνου ως ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο μπορούν να αναπτύξουν θετικές σχέσεις με τα παιδιά τους και αισθάνονται την ανάγκη να επικοινωνήσουν και να αλληλεπιδράσουν με τα παιδιά τους δημιουργώντας ένα ευχάριστο και υποστηρικτικό κλίμα μεταξύ των μελών της οικογένειας (Shaw & Dawson, 2001· Shaw, 2008).

Αν και η ηλικία και η μόρφωση των γονέων δεν φάνηκε να επηρεάζει σημαντικά τη διαμόρφωση του προσωπικού τους ελεύθερου χρόνου, αυτό που έγινε αντιληπτό είναι ότι οι γονείς έως 40 ετών αλλά και οι γονείς με ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης προσπαθούν να εντάσουν στον ελεύθερο χρόνο τους δραστηριότητες που αναπτύσσουν τη δημιουργικότητα και προωθούν τη μάθηση τους περισσότερο από τους υπόλοιπους.

Ο τρόπος που οι γονείς οργανώνουν τον προσωπικό τους χρόνο φάνηκε πως σχετίζεται με τον τρόπο που συμμετέχουν στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους. Όπως έγινε φανερό μέσα από τα αποτελέσματα, οι γονείς που αφιερώνουν τον προσωπικό τους ελεύθερο χρόνο στην οικογένεια τους, συμμετέχουν εντονότερα στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους μέσω ερεθισμάτων, συζητήσεων και γνώσεων που τους παρέχουν και παράλληλα τα επιβραβεύουν όταν τα καταφέρνουν σε κάποια δραστηριότητα ελεύθερου χρόνου. Ταυτόχρονα ενδιαφέρονται περισσότερο για τον τρόπο που το παιδί τους αξιοποιεί τον ελεύθερο χρόνο του και δείχνουν μεγαλύτερη προσοχή στα πρόσωπα που εμπλέκονται σε αυτόν.

Τελικές Παρατηρήσεις

Όπως προκύπτει μέσα από έρευνες, το οικογενειακό περιβάλλον αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες ανάπτυξης ενδιαφερόντων ελεύθερου χρόνου για τα παιδιά (Shannon, 2006 · Shannon & Shaw, 2008) και μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις οι γονείς επιδιώκουν να αναπτύξουν συγκεκριμένες στάσεις και συμπεριφορές προκειμένου να κατευθύνουν και να επηρεάσουν τις επιλογές ελεύθερου χρόνου των παιδιών τους (Pereira, 2011). Η συγκεκριμένη έρευνα έρχεται να συμφωνήσει με τις προηγούμενες καθώς τα αποτελέσματα της δείχνουν πως πλειονότητα των γονέων ενδιαφέρεται και συμμετέχει στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών, προωθώντας ένα ενισχυτικό περιβάλλον για την ουσιαστική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους. Το ενισχυτικό περιβάλλον που παρέχεται από τους γονείς περιλαμβάνει τη συμμετοχή τους σε επικοινωνιακές πρακτικές μέσω των οποίων προωθούν γνώσεις και παρέχουν συμβουλές και ερεθίσματα για τον ελεύθερο χρόνο. Περιλαμβάνει επίσης την ανάληψη του οικονομικού κόστους και την ευθύνη της μετακίνησης σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου συμφωνώντας με παρόμοιες έρευνες που δείχνουν πως οι γονείς επωμίζονται τις ευθύνες της οργάνωσης, της χρηματοδότησης και της μετακίνησης των παιδιών σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου (Wheeler, 2014).

Η οργάνωση και ο σχεδιασμός του ελεύθερου χρόνου των παιδιών από τους γονείς φαίνεται πως δεν βασίζεται μόνο στις επιθυμίες των παιδιών αλλά στηρίζεται σε δύο βασικούς άξονες. Ο πρώτος αφορά την εμπλοκή των παιδιών σε δραστηριότητες που τους προσφέρουν ευχαρίστηση και ο δεύτερος άξονας αφορά την επένδυση σε δραστηριότητες οι οποίες θα ενισχύσουν το μορφωτικό τους κεφάλαιο. Όπως και σε άλλες έρευνες, η πλειονότητα των γονέων επιθυμεί ο ελεύθερος χρόνος των παιδιών να είναι δομημένος με δραστηριότητες που καλλιεργούν γνώσεις και δεξιότητες προωθώντας με αυτόν τον τρόπο δομημένες δραστηριότητες οι οποίες λαμβάνουν χώρα σε οργανωμένα πλαίσια που συμβάλλουν στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών (Θωίδης, 2000·McHale et al. 2000·Fletcher et al., 2003), στην επίτευξη υψηλότερων ακαδημαϊκών επιδόσεων και παρέχουν δυνατότητες ανάπτυξης σχέσεων καθοδήγησης και συνεργασίας (Mahoney & Stattin, 2000).

Σχετικά με την ύπαρξη οικογενειακού ελεύθερου χρόνου και τον τρόπο αξιοποίησής του, οι γονείς δείχνουν μια δυσκολία στην οργάνωση του συγκεκριμένου

χρόνου. Παρόλο που η αξία του χρόνου που μοιράζονται γονείς και παιδιά αποτελεί σημαντικό πλαίσιο για την ανάπτυξη των παιδιών και τη συνοχή της οικογένειας ως σύνολο (Schwab & Dustin, 2015), σχεδόν οι μισοί από τους συμμετέχοντες γονείς δεν κατέγραψαν καμία κοινή δραστηριότητα και κανένα κοινό ενδιαφέρον με το παιδί τους. Μέσα από παρόμοιες έρευνες σε γονείς αλλά και παιδιά, ο οικογενειακός χρόνος έχει αναγνωριστεί ως χρόνος που περικλείει ευχάριστες εμπειρίες που βοηθούν στην ανάπτυξη και διατήρηση ενός θετικού κλίματος αλληλεπίδρασης που ενδυναμώνει τη σχέση μεταξύ των μελών της οικογένειας (Shaw & Dawson, 2001· Daly, 2001). Επίσης, αν και ο χρόνος που μοιράζονται γονείς και παιδιά αποτελεί προϋπόθεση για τη διαμόρφωση ποιοτικών σχέσεων μεταξύ τους (Turtiainen et al., 2007), στη συγκεκριμένη έρευνα ο οικογενειακός ελεύθερος χρόνος φαίνεται πως είναι περιορισμένος και όχι αρκετά δομημένος. Τα αποτελέσματα που αφορούν τον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο θα μπορούσαν να συσχετιστούν με άλλες έρευνες στις οποίες οι γονείς εξέφρασαν τις δυσκολίες στον σχεδιασμό και στην οργάνωση οικογενειακών δραστηριοτήτων λόγω άγχους ή έλλειψης ενέργειας (Shaw & Dawson, 2001).

Οι δραστηριότητες που συνθέτουν τον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο, είναι κυρίως οι καθημερινές δραστηριότητες όπως τα οικογενειακά γεύματα, τα επιτραπέζια παιχνίδια και την παρακολούθηση τηλεόρασης. Η μόνη δραστηριότητα που φαίνεται να ξεχωρίζει από τις υπόλοιπες που συμβαίνουν στην καθημερινή ρουτίνα μιας οικογένειας είναι οι οικογενειακές διακοπές και εκδρομές. Η προτίμηση των γονέων της συγκεκριμένης έρευνας σε απλές, καθημερινές δραστηριότητες συμφωνεί με αρκετές έρευνες στις οποίες οι δραστηριότητες που εμπίπτουν στην καθημερινότητα μιας οικογένειας όπως τα γεύματα και η παρακολούθηση τηλεόρασης, προσφέρουν ευκαιρίες χαλάρωσης, αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας και διαμορφώνουν ένα ευχάριστο κλίμα μεταξύ των μελών χωρίς μεγάλη οικονομική επιβάρυνση (Tubbs, 2005· Turtiainen et al., 2007· Turtiainen & Jayn, 2008· Schwab & Dustin, 2015). Παράλληλα, οι οικογενειακές διακοπές αποτελούν ένα ευχάριστο διάλειμμα από τις υποχρεώσεις και προσφέρουν ευκαιρίες διασκέδασης (Gram, 2005· Hilbrecht et al., 2008· Fountain et al., 2015).

Οι κατ' οίκον εργασίες καταλαμβάνουν σημαντικό μέρος του οικογενειακού ελεύθερου χρόνου. Οι γονείς συμμετέχουν σε αυτές κυρίως μέσω του ελέγχου αλλά και μέσω της συζήτησης για θέματα σχολείου που απασχολούν τα παιδιά. Τα συγκεκριμένα ευρήματα ενισχύουν αποτελέσματα άλλων ερευνών σύμφωνα με τα

οποία οι γονείς όχι μόνο συμμετέχουν υποστηρίζοντας και ενθαρρύνοντας τα παιδιά τους κατά τη διάρκεια των κατ' οίκον εργασιών (Hoover-Dempsey et al., 2001· Wheeler, 2014· Kukka et al., 2015), αλλά επιζητούν τις κατ' οίκον εργασίες και νιώθουν μεγάλη ικανοποίηση συμμετέχοντας σε αυτές γιατί θεωρούν πως συμβάλλουν στην σχολική πρόοδο των παιδιών τους (Solomon et al., 2002· Θωίδης & Χανιωτάκης, 2008).

Αν και η πλειονότητα των γονέων εκφράζει το ενδιαφέρον της και συμμετέχει στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών αλλά και στον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο υπάρχουν εμφανείς διαφοροποιήσεις μεταξύ τους. Το φύλο, το μορφωτικό επίπεδο, η ηλικία τους αλλά και η ηλικία του παιδιού τους αποτελούν παράγοντες που διαμορφώνουν τη συμμετοχή τους. Η συμμετοχή της μητέρας τόσο στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών όσο και στον οικογενειακό ελεύθερο χρόνο είναι πολύ πιο έντονη. Η παρούσα έρευνα προστίθεται σε αρκετές έρευνες που έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι οι μητέρες αναλαμβάνουν κυρίως την ευθύνη του σχεδιασμού και της οργάνωσης του ελεύθερου χρόνου των παιδιών αλλά και της οικογένειας, αφιερώνοντας περισσότερο χρόνο στα παιδιά (Θωίδης, 2000· Shaw & Dawson, 2001· Sayer et al., 2004· Craig, 2006a· Folbre & Yoon, 2007· Shaw, 2008). Παρόλο που η συμμετοχή του πατέρα είναι ζητούμενο για την ενίσχυση της οικογενειακής συνοχής (Buswell et al., 2012), τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η συμμετοχή του πατέρα είναι μεγαλύτερη όταν αυξάνεται το μορφωτικό του επίπεδο, καθώς οι πατέρες με ανώτατη εκπαίδευση δήλωσαν εντονότερη συμμετοχή τόσο στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών όσο και της οικογένειας. Μία ακόμη διαφοροποίηση μεταξύ των δύο φύλων αφορά τις δραστηριότητες στις οποίες συμμετέχουν μαζί με τα παιδιά τους. Οι μητέρες προτιμούν κυρίως τις δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στον οικιακό χώρο, ενώ οι πατέρες προτιμούν κυρίως τις εξωτερικές και αθλητικές δραστηριότητες. Ο αθλητισμός είναι ένα πλαίσιο που επιλέγεται συχνά από τους γονείς ώστε να ενθαρρύνουν τα παιδιά τους και να προωθήσουν έναν υγιεινό τρόπο ζωής (Tompson et al., 2005· Quarmby & Dagkas, 2010· Pereira, 2011). Ιδιαίτερα για τους πατέρες, οι αθλητικές δραστηριότητες αποτελούν τη συχνότερη επιλογή καθώς τους επιτρέπουν να επικοινωνούν και να αλληλεπιδρούν με τα παιδιά τους (Yeung et al., 2001· Brotherson et al., 2005· Harrington, 2006).

Η ηλικία των γονέων αλλά και των παιδιών αποτελούν παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμετοχή των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών και της

οικογένειας. Οι ηλικιακά μικρότεροι γονείς ενδιαφέρονται περισσότερο για τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους και συμμετέχουν συχνότερα σε δραστηριότητες μαζί με τα παιδιά τους. Αυτό φαίνεται να συνδέεται και με την ηλικία των παιδιών καθώς οι μικρότεροι σε ηλικία γονείς έχουν μικρότερα παιδιά που φοιτούν σε μικρότερες τάξεις. Όπως έχουν συμπεράνει και άλλοι ερευνητές, οι ηλικίες των παιδιών διαμορφώνουν διαφορετικά τα ενδιαφέροντα και τις ασχολίες ελεύθερου χρόνου. Τα παιδιά μικρότερης ηλικίας επιζητούν περισσότερο χρόνο με τους γονείς τους (Zeijl, 2000), ενώ οι έφηβοι εμπλέκονται κυρίως σε κοινωνικές δραστηριότητες με παρέες προκειμένου να χαλαρώσουν από το καθημερινό άγχος (Zeijl, 2000· Shannon, 2006· Oric & Duranovic, 2014) με αποτέλεσμα οι γονείς να δυσκολεύονται στον σχεδιασμό δραστηριοτήτων οικογενειακού ελεύθερου χρόνου. Τα αποτελέσματα για τη συμμετοχή των γονέων στις κατ' οίκον εργασίες των παιδιών είναι παρόμοια, καθώς όσο αυξάνονται οι τάξεις των παιδιών μειώνεται και η συμμετοχή των γονέων. Οι γονείς εφήβων συμμετέχουν κυρίως υποστηρικτικά και όχι ενεργά σε αυτές (Solomon et al., 2002).

Παρόλο που πολλές έρευνες έχουν συμπεράνει πως το ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης συνδέεται με μεγαλύτερη επίγνωση της επένδυσης δομημένου χρόνου στα παιδιά που περιλαμβάνει οικογενειακές δραστηριότητες που αφορούν το μορφωτικό κεφάλαιο τους (Harrington, 2002· Craig, 2006b· England & Srivastava, 2013· Wheeler, 2014· Gracia, 2015· Harrington, 2015), αλλά και μεγαλύτερη καθοδήγηση των παιδιών σε οργανωμένες δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου που αφορούν αποκλειστικά τα ίδια (Θωίδης, 2000· Zeijl, 2000· Wight & Price, 2009· Arisoy & Tutkun, 2012· Hille et al., 2014), στην παρούσα έρευνα τα αποτελέσματα συμφώνησαν μόνο για τη συμμετοχή του πατέρα που φάνηκε να επηρεάζεται σημαντικά από το επίπεδο εκπαίδευσης του.

Τέλος, ο προσωπικός ελεύθερος χρόνος των γονέων και ιδίως των μητέρων, αφιερώνεται κυρίως στην οικογένεια. Όπως και σε άλλες έρευνες, οι μητέρες προτιμούν να διαθέσουν τον ελεύθερο χρόνο που έχουν για τις ίδιες στην οικογένεια τους και ιδιαίτερα στα παιδιά τους (Miller & Brown, 2005· Roeters & Treas, 2011). Ωστόσο, το γεγονός αυτό δείχνει πως οι γονείς παρόλο που προσπαθούν να οργανώσουν σωστά τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών τους, δίνοντας βαρύτητα σε δραστηριότητες που θα τους προσφέρουν ικανοποίηση και θα διευρύνουν το πεδίο των γνώσεων τους, οι ίδιοι δεν ενσωματώνουν παρόμοιες δραστηριότητες στον προσωπικό τους χρόνο (Shannon, 2006· Shannon & Shaw, 2008).

Η γνώση που προκύπτει μέσα από τα παραπάνω συμπεράσματα μπορεί να συνδεθεί με το πεδίο της εκπαίδευσης και μάλιστα μπορεί να αποτελέσει σημαντικό εργαλείο για τον σχεδιασμό δράσεων από την πλευρά του σχολείου και του εκπαιδευτικού. Γνωρίζοντας πως το εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να αντισταθμίζει ανισότητες και διαφορές, η γνώση για τον τρόπο αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου των παιδιών, για τα ερεθίσματα στα οποία εκτίθενται και τις δραστηριότητες στις οποίες συμμετέχουν είναι σημαντικά για την οργάνωση της διδασκαλίας. Επιπλέον, η Ελλάδα μπορεί να ακολουθήσει το παράδειγμα πολλών άλλων χωρών που έχουν θεσμοθετήσει μετασχολικά προγράμματα προκειμένου ο χώρος του σχολείου να χρησιμοποιηθεί ως πλαίσιο δομημένων δραστηριοτήτων στον οποίο τα παιδιά αλλά και οι γονείς μπορούν να εμπλέκονται ελεύθερα, αμβλύνοντας με αυτόν τον τρόπο οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες.

Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα. Στο πλαίσιο της οικοσυστημικής θεωρίας και της οικολογικής προσέγγισης του Bronfenbrenner και λαμβάνοντας υπόψη πως η οικογένεια δεν είναι το μοναδικό μικροσύστημα μέσα στο οποίο αναπτύσσεται το παιδί και επηρεάζει τον ελεύθερο χρόνο του, θα ήταν ενδιαφέρον να διερευνηθούν πως δρουν και άλλοι παράγοντες και μικροσυστήματα όπως το σχολείο και η τοπική κοινότητα. Το σχολείο, μέσω του ολοήμερου, μπορεί να επιδράσει καταλυτικά στη διαμόρφωση του ελεύθερου χρόνου και η κοινότητα μέσω της δημιουργίας σχολών γονέων μπορεί να υποστηρίξει με κατάλληλα εργαλεία το πλαίσιο του ελεύθερου χρόνου των παιδιών αλλά και της οικογένειας. Οι συγκεκριμένες προτάσεις θα μπορούσαν να υποστηριχθούν με συνδυασμό ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων έρευνας. Η χρήση ερωτηματολογίων για τη διερεύνηση του ρόλου του ολοήμερου σχολείου στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών αλλά και η χρήση συνεντεύξεων και παρεμβατικών μεθόδων σε σχολές γονέων προτείνονται για την περαιτέρω διερεύνηση του συγκεκριμένου πεδίου.

Περιορισμοί έρευνας. Οι περιορισμοί της παρούσας έρευνας αφορούν τόσο το μέγεθος του δείγματος όσο και την αντιπροσωπευτικότητα του. Τα αποτελέσματα της έρευνας δεν μπορούν να γενικευθούν καθώς το δείγμα αποτέλεσαν γονείς από έναν νομό της χώρας. Επιπλέον ο αριθμός γονέων παιδιών και ο αριθμός γονέων εφήβων δεν ήταν ίσος, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα και να γίνουν γενικεύσιμες συγκρίσεις μεταξύ τους. Η συγκεκριμένη έρευνα δεν εξαντλεί όλους τους παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμετοχή των γονέων στον ελεύθερο χρόνο των παιδιών και της οικογένειας. Περαιτέρω έρευνες

είναι απαραίτητες προκειμένου να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα που μπορούν να οδηγήσουν σε μια πιο ολοκληρωμένη γνώση του ελεύθερου χρόνου και την επίδραση που μπορεί να έχει τόσο στην ανάπτυξη των παιδιών όσο και τις σχέσεις της οικογένειας.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ελληνόγλωσση

- Γεωργίου, Στ. (2000). Παράμετροι και συνέπειες της γονεϊκής εμπλοκής στην εκπαιδευτική διαδικασία των παιδιών τους. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 110, 56-64.
- Γογγάκη, Κ., Χριστόδουλος, Α., & Κάτσικας, Χ. (2004). Ελεύθερος Χρόνος και Ενασχόληση του Μαθητικού Πληθυσμού της Αττικής με Αθλητικές Δραστηριότητες. *Φυσική Αγωγή-Αθλητισμός-Υγεία*, 16-17, 63-73.
- Θωίδης, Ι. (2000). Σχολείο και Ελεύθερος Χρόνος. Συμβολή στην προβληματική του ελεύθερου χρόνου στα πλαίσια της λειτουργίας των σχολείων Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Παιδαγωγική Σχολή Φλώρινα.
- Θωίδης, Ι., & Χανιωτάκης, Ν. (2008). Αντιλήψεις Γονέων για τις κατ' οίκον εργασίες: Η περίπτωση του ολοήμερου σχολείου. *Επιστημονική Επετηρίδα της Ψυχολογικής Εταιρείας Βορείου Ελλάδος*, 6, 97-135.
- Κορωναίου, Α. (1996). *Κοινωνιολογία του Ελεύθερου Χρόνου*. Αθήνα: Νήσος.
- Κρίβας, Σ. (2007). Παθογόνος – Μορφωσιογόνος Οικογένεια. Σε Ι. Πυργιωτάκης, Σ. Κρίβας, Α. Μπούζος & Α. Εμβαλωτής (Επιμ.), *Συσχετισμός Οικογενειακού - Κοινωνικού και Πολιτισμικού Περιβάλλοντος στη σχολική επίδοση του παιδιού για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση* (32-52). Αθήνα: Ο.Ε.Π.ΕΚ.
- Μπόνια, Α., Μπούζος, Α., & Κοσσυβάκη, Φ. (2008). Αντιλήψεις και στάση των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για τους παράγοντες που δυσχεραίνουν τη γονεϊκή εμπλοκή στο σχολείο. Στο Α. Μπούζος, Π. Μισαηλίδη, Α. Εμβαλωτής, & Α. Ευκλείδη (Επιμ.), *Σχολείο και Οικογένεια* (69-95). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Πνευματικός, Δ., Θωίδης, Ι., & Γάκη, Ε. (2008). Εξωσχολικές δραστηριότητες των παιδιών: Δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου. *6^ο Πανελλήνιο Συνέδριο: Ελληνική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα*, Αθήνα, 5-7 Δεκεμβρίου 2008, Αθήνα, 6, 79-87.

Ξενόγλωσση

- Arisoy, P., & Tutkun, O. (2012). Case About Orientation Of Primary School Students To Out- Of-School Time Activities. *Social and Behavioral Sciences*, 55, 1027 – 1035.

- Bartko, T., & Eccles, J. (2003). Adolescent Participation in Structured and Unstructured Activities: A Person-Oriented Analysis. *Journal of Youth and Adolescence*, 32 (4), 233–241.
- Beck, M., & Arnold, J. (2009). Gendered time use at home: an ethnographic examination of leisure time in middle-class families. *Leisure Studies*, 28 (2), 121-142.
- Bergin, Ch. (2001). The Parent-Child Relationship during Beginning Reading. *Journal of Literacy Research*, 33(4), 681-706.
- Brotherson, S., Dollahite, D., & Hawkins, A. (2005). Generative Fathering and the Dynamics of Connection between Fathers and Their Children. *Fathering*, 3 (1), 1-28.
- Bruyn, E., & Cillessen, A. (2008). Leisure Activity Preferences and Perceived Popularity in Early Adolescence. *Journal of Leisure Research*, 40 (3), 442 - 457.
- Buswell, L., Zabriskie, R., Lundberg, N., & Hawkins, A. (2012). The Relationship between Father Involvement in Family Leisure and Family Functioning: The Importance of Daily Family Leisure. *Leisure Sciences*, 34 (2), 172-190.
- Christenson, O., Zabriskie, R., Eggett, D., & Freeman, P. (2006). Family Acculturation, Family Leisure Involvement, and Family Functioning among Mexican-Americans. *Journal of Leisure Research*, 38 (4), 471-495.
- Gimenez-Nadal, I., & Molina, A. (2013). Parents' education as a determinant of educational childcare time. *Journal of Population Economics*, 26,719-749.
- Coakley, J. (2006). The Good Father: Parental Expectations and Youth Sports. *Leisure Studies*, 25 (2), 153-163.
- Cooper, H., Lindsay, J., & Nye, B. (2000). Homework in the Home: How Student, Family, and Parenting-Style Differences Relate to the Homework Process. *Contemporary Educational Psychology*, 25 (4), 464–487.
- Craig, L. (2006a). Does father care mean fathers share? A comparison of how mothers and fathers in intact families spend time with children. *Gender & Society*, 20 (2), 259–281.
- Craig, L. (2006b). Parental education, time in paid work and time with children: an Australian time-diary analysis. *The British Journal of Sociology*, 57 (4),553-574.

- Craig, L., & Brown, J. (2014). Weekend Work and Leisure Time With Family and Friends: Who Misses Out?. *Journal of Marriage and Family, 76*, 710–727.
- Craig, L., & Mullan, K. (2012). Shared parent–child leisure time in four countries. *Leisure Studies, 31* (2), 211-229.
- Craig, L., & Mullan, K. (2013). Parental Leisure Time: A Gender Comparison in Five Countries. *Social Politics, 20* (3), 329 - 357.
- Daly, K. (2001). Deconstructing Family Time: From Ideology to Lived Experience. *Journal of Marriage and Family, 63*, 283–294.
- Dotterer, A. M., McHale, S. M., Crouter, A. C. (2007). Implications of Out-of-School Activities for School Engagement in African American Adolescents. *Journal of Youth and Adolescence, 36* (4), 391-401.
- Dunn, S., Kinney, A., Hofferth, L. (2003). Parental ideologies and children’s after-school activities. *American Behavioral Scientist, 46*, 1359–1386.
- England, P., & Srivastava, A. (2013). Educational differences in US parents’ time spent in child care: The role of culture and cross-spouse influence. *Social Science Research, 42*, 971–988.
- Evans, C., Jordan, A., & Horner, A. (2011). Only Two Hours? A Qualitative Study of the Challenges Parents Perceive in Restricting Child Television Time. *Journal of Family Issues, 32* (9,) 1223–1244.
- Fletcher, A., Nickerson, P., & Wright, K. (2003). Structured Leisure Activities in Middle Childhood: Links to Well-being. *Journal of Community Psychology, 31* (6), 641-659.
- Folbre, N., & Yoon, J. (2007). What is child care? Lessons from time-use surveys of major English-speaking countries. *Review of Economics of the Household, 5* (3), 223–248.
- Fountain, J., Schänzel, H., Stewart, E., & Körner, N. (2015). Family experiences of visitor attractions in New Zealand: differing opportunities for ‘family time’ and ‘own time’. *Annals of Leisure Research, 18* (3), 342-358.
- Fredricks, J., & Eccles, J. (2006). Extracurricular Involvement and Adolescent Adjustment: Impact of Duration, Number of Activities, and Breadth of Participation. *Applied Developmental Science, 10* (3), 132-146.
- Fulkerson, J., Story, M., Neumark-Sztainer, D., & Rydell, S. (2008). Family Meals: Perceptions of Benefits and Challenges among Parents of 8- to 10-Year-Old Children. *Journal of the American Dietetic Association, 706-709*.

- Garton, A., Harvey, R., & Price, C. (2004). Influence of perceived family environment on adolescent leisure participation. *Australian Journal of Psychology, 56* (1), 18-24.
- Gracia, P. (2015). Parent–child leisure activities and cultural capital in the United Kingdom: The gendered effects of education and social class. *Social Science Research, 52*, 290–302.
- Gram, M. (2005). Family Holidays. A Qualitative Analysis of Family Holiday Experiences. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism, 5* (1), 2-22.
- Haglund, B., & Anderson, St. (2009). Afterschool Programs and Leisure-Time Centres: Arenas for Learning and Leisure. *World Leisure Journal, 51* (2), 116-129.
- Harrington, M. (2002). Socio-economic differences among families and the meaning and value of family leisure. *Tenth Canadian Congress on Leisure Research: Celebrating the Past and Future of Canadian Leisure Studies*, Edmonton, Canada, 22-25 May 2002. Edmonton, Alberta, Canada, 10.
- Harrington, M. (2006). Sport and Leisure as Contexts for Fathering in Australian Families. *Leisure Studies, 25* (2), 165-183.
- Harrington, M. (2015). Practices and meaning of purposive family leisure among working- and middle-class families. *Leisure Studies, 34* (4), 471-486.
- Havigerová, J.M., Šnoblová, M., & Truhlářova, Z. (2015). Common Activities of Parents and Preschool Children Strengthening Their Relationship. *5th World Conference on Learning, Teaching and Educational Leadership: Proceedings*, Prague, Czech Republic, 28-29 October 2014. Prague, 5, 197-201.
- Hilbrecht, M., Shaw, S., Delamere, F., & Havitz, M. (2008). Experiences, perspectives, and meanings of family vacations for children. *Leisure/Loisir, 32* (2), 541-571.
- Hille, A., Arnold, A., & Schupp, J. (2014). Leisure Behavior of Young People: Education-Oriented Activities Becoming Increasingly Prevalent. *DIW Economic Bulletin, 4* (1), 26-36.
- Hoover-Dempsey, K., Battiato, A., Walker, J., Reed, R., DeJong, J., & Jones, K. (2001). Parental Involvement in Homework, *Educational Psychologist, 36* (3), 195-209.

- Huebner, A., & Mancini, J. (2003). Shaping Structured Out-of-School Time Use Among Youth: The Effects of Self, Family, and Friend Systems. *Journal of Youth and Adolescence*, 32 (6), 453–463.
- Irwin, S., & Elley, S. (2011). Concerted Cultivation? Parenting Values, Education and Class Diversity. *Sociology*, 45 (3), 480–495.
- Izenstark, D., Oswald, R., Holman, E., & Mendez, S. (2016). Rural, Low-Income Mothers' Use of Family-Based Nature Activities to Promote Family Health. *Journal of Leisure Research*, 48 (2), 134–155.
- Janke, M., Carpenter, G., Payne, L., & Stockard, J. (2010). The Role of Life Experiences on Perceptions of Leisure During Adulthood: A Longitudinal Analysis. *Leisure Sciences*, 33 (1), 52-69.
- Kukka, A., Rajalaaneb, R., Reic, M., & Pihtd, S. (2015). Parents' opinions on homework in the II stage of primary school (Estonian example). *Social and Behavioral Sciences*, 171, 134 – 144.
- Lauzon, A. (2013). Youth and lifelong education: after-school programmes as a vital component of lifelong education infrastructure. *International Journal of Lifelong Education*, 32 (6), 757-779.
- Mahoney, J. L., Eccles, J. S., & Larson, R. W. (2004). Processes of adjustment in organized out-of-school activities: opportunities and risks. *New Directions for Youth Development*, 101, 115-144.
- Mahoney, J., & Stattin, H. (2000). Leisure activities and adolescent antisocial behavior: The role of structure and social context. *Journal of Adolescence*, 23, 113-127.
- McCabe, S. (2015). Family leisure, opening a window on the meaning of family. *Annals of Leisure Research*, 18 (2), 175-179.
- McHale, S., Crouter, A., & Tucker, C. (2001). Free-Time Activities in Middle Childhood: Links with Adjustment in Early Adolescence. *Child Development*, 72 (6), 1764–1778.
- Melton, K. (2017). Family Activity Model: Crossroads of Activity Environment and Family Interactions in Family Leisure. *Leisure Sciences*, 39(5), 457-473.
- Miller, Y., & Brown, W. (2005). Determinants of Active Leisure for Women with Young Children—an “Ethic of Care” Prevails. *Leisure Sciences*, 27 (5), 405-420.

- OECD. (1999). *After-Hours Use of Schools, PEB Exchange, Programme on Educational Building*. [Brochure]. OECD Publishing.
- Opic, S., & Duranovic, M. (2014). Leisure Time of Young Due to Some Socio-demographic Characteristics. *Social and Behavioral Sciences*, 159, 546–551.
- Quarmby, T., & Dagkas, S. (2010). Children's engagement in leisure time physical activity: exploring family structure as a determinant. *Leisure Studies*, 29 (1), 53-66.
- Outley, C., & Floyd, M. (2002). The Home They Live In: Inner City Children's Views on the Influence of Parenting Strategies on Their Leisure Behavior. *Leisure Sciences*, 24 (2), 161-179.
- Pereira, A. (2011). Parents' social representations about adolescents' leisure. *Cultura, Ciencia y Deporte*, 6 (15), 85-91.
- Roeters, A., & Treas, J. (2011). Parental Work Demands and Parent– Child, Family, and Couple Leisure in Dutch Families: What Gives?. *Journal of Family Issues*, 32 (3), 269–291.
- Sayer, L., Gauthier, A., & Furstenberg, F. (2004). Educational Differences in Parents' Time With Children: Cross-National Variations. *Journal of Marriage and Family*, 66, 1152–1169.
- Schwab, K., & Dustin, D. (2015). Towards a model of optimal family leisure. *Annals of Leisure Research*, 18 (2), 180-204.
- Shannon, C. (2006). Parente' Messages about the Role of Extracurricular and Unstructured Leisure Activities: Adolescente' Perceptions. *Journal of Leisure Research*, 38 (3), 398-420.
- Shannon, C. (2012). Leisure education within the context of a childhood obesity intervention programme: parents' experiences. *World Leisure Journal*, 54 (1), 16-25.
- Shannon, C., & Shaw, S. (2008). Mothers and Daughters: Teaching and Learning about Leisure. *Leisure Sciences*, 30 (1), 1-16.
- Shaw, S., & Dawson, D. (2001). Purposive Leisure: Examining Parental Discourses on Family Activities. *Leisure Sciences*, 23 (4), 217-231.
- Shaw, S. (2008). Family Leisure and Changing Ideologies of Parenthood. *Sociology Compass*, 2 (2), 688–703.

- Smith, K., Freeman, P., & Zabriskie, R. (2009). An Examination of Family Communication Within the Core and Balance Model of Family Leisure Functioning. *Family Relations*, 58, 79-90.
- Solomon, Y., Warin, J., & Lewis, Ch. (2002). Helping with Homework? Homework as a Site of Tension for Parents and Teenagers. *British Educational Research Journal*, 28 (4),603-622.
- Thompson, A., Rehman, L., & Humbert, M. L. (2005). Factors Influencing the Physically Active Leisure of Children and Youth: A Qualitative Study. *Leisure Sciences*, 27, 421–438.
- Thomsen, M. (2015). Parental time investments in children: Evidence from Denmark. *Acta Sociologica*,58 (3), 249-263.
- Tubbs, C., Roy, K., & Burton, L. (2005). Family Ties: Constructing Family Time in Low-Income Families. *Family Process*, 44 (1), 77-91.
- Turtiainen, P., Karvonen, S., & Rahkonen, O. (2007). All in the Family? The Structure and Meaning of Family Life among Young People. *Journal of Youth Studies*, 10 (4),477- 493.
- Wagner, P., Schober, B., & Spiel, C.(2008). Time investment and time management: an analysis of time students spend working at home for school. *Educational Research and Evaluation*, 14 (2), 139-153.
- Wheeler, S. (2012). The significance of family culture for sports participation. *International Review for the Sociology of Sport*, 47 (2), 235–252.
- Wheeler, S. (2014). Organised activities, educational activities and family activities: how do they feature in the middle-class family’s weekend?. *Leisure Studies*,33 (2), 215-232.
- Wight, V., Price, J., Bianchi, S., & Hunt, R. (2009). The time use of teenagers. *Social Science Research*, 38 (4), 792–809.
- Yeung, J., Sandberg, J., Davis-Kean, P., & Hofferth, S. (2001). Children’s Time With Fathers in Intact Families. *Journal of Marriage and Family*, 63, 136–154.
- Zabriskie, R., & McCormick, B. (2001). The Influences of Family Leisure Patterns on Perceptions of Family Functioning. *Family Relations*, 58 (3), 281-289.
- Zeijl, E., Poel, Y., Bois-Reymond, M., Ravesloot, J., & Meulman, J. (2000). The Role of Parents and Peers in the Leisure Activities of Young Adolescents. *Journal of Leisure Research*, 32 (3), 281-302.

Παράρτημα

Αγαπητοί γονείς,

Το παρόν ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο. Οι πληροφορίες που θα προκύψουν θα χρησιμοποιηθούν για καθαρά ερευνητικούς σκοπούς στο πλαίσιο διπλωματικής εργασίας για τον ελεύθερο χρόνο. Ευχαριστούμε για τη συμμετοχή σας.

Φύλο: Άντρας Γυναίκα

Ηλικία:

Βαθμίδα Εκπαίδευσης: Δημοτικό/ Γυμνάσιο
Λύκειο/ Τεχνική σχολή
Πανεπιστήμιο/ ΑΤΕΙ

Επαγγελματική Κατάσταση: Εργάζονται και οι δύο γονείς

Εργάζεται μόνο ο ένας γονέας

Αριθμός Παιδιών:

«Παρακαλούμε οι απαντήσεις να αφορούν ένα συγκεκριμένο παιδί»

Αγόρι Κορίτσι

Τάξη παιδιού:

1. Με ποιο τρόπο συμμετέχετε εσείς ή ο σύζυγός σας σε αυτό που κάνει το παιδί σας στον ελεύθερο χρόνο;

	Ποτέ	Σπάνια	Μερικές Φορές	Συχνά	Πολύ Συχνά
Το παιδί δέχεται ερεθίσματα και συμβουλές.					
Συζητάμε με το παιδί για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου.					
Σε συγκεκριμένες δραστηριότητες δίνουμε έμφαση μέσω προγραμματισμού και τήρησης ωραρίου.					
Απαγορεύουμε τις δραστηριότητες με τις οποίες δεν συμφωνούμε.					
Δείχνουμε την αναγνώρισή μας όταν τα καταφέρνει με κάποια δραστηριότητα.					
Συνοδεύουμε το παιδί σε οργανωμένες δραστηριότητες ή προγραμματισμένες συναντήσεις.					
Δεν στηρίζουμε δραστηριότητες που το κόστος τους είναι ιδιαίτερα υψηλό.					
Παρέχουμε γνώσεις στο παιδί όταν ενδιαφέρεται για κάποια συγκεκριμένη δραστηριότητα.					

2. Σε ποιο βαθμό σας βρίσκουν σύμφωνους οι παρακάτω προτάσεις που αναφέρονται στον ελεύθερο χρόνο του παιδιού σας;

Στον ελεύθερο χρόνο του το παιδί μου:	Ποτέ	Σπάνια	Μερικές Φορές	Συχνά	Πολύ Συχνά
Επιθυμώ να κάνει αυτό που το ευχαριστεί.					
Επιθυμώ να κάνει κάτι που θα το βοηθήσει να επιτύχει αργότερα στη ζωή του.					
Αφήνεται να κάνει ό,τι θέλει, αρκεί αυτό να μην είναι επικίνδυνο ή απαγορευμένο.					
Θέλω και φροντίζω να κάνει κάτι ουσιαστικό.					
Κάνει ό,τι θέλει και συχνά δεν γνωρίζω τι είναι αυτό.					
Θέλει να έχει μια δική του ξεχωριστή περιοχή στην οποία δεν ανακατεύονται οι μεγάλοι.					
Προσέχω ιδιαίτερα πού και με ποιόν/ά περνάει τον ελεύθερό του χρόνο.					
Δείχνω ότι ενδιαφέρομαι για τις δραστηριότητές του στον ελεύθερο χρόνο.					
Δεν έχω καθόλου χρόνο για να ασχοληθώ με τον ελεύθερο χρόνο του παιδιού μου.					
Γενικά είμαι ευχαριστημένος/η με το πώς το παιδί μου περνά τον ελεύθερό του χρόνο.					

3. Με ποιον τρόπο συμμετέχετε εσείς ή ο σύζυγός σας σ' αυτό που κάνει το παιδί σας για το σχολείο;

	Ποτέ	Σπάνια	Μερικές Φορές	Συχνά	Πάντα
Το παιδί βοηθιέται στις κατ' οίκον εργασίες.					
Το παιδί ελέγχεται αν έχει κάνει τις εργασίες για το σχολείο.					
Το παιδί προετοιμάζεται για το σχολείο μόνο του.					
Συζητάμε με το παιδί για θέματα που έχουν σχέση με τα μαθήματα στο σχολείο.					
Συχνά συγκρούμαστε γιατί δε θέλει ή καθυστερεί να κάνει τις κατ' οίκον εργασίες.					
Κάτι άλλο					

4. Κατά τη γνώμη σας μαθαίνει το παιδί σας χρήσιμα και σημαντικά πράγματα στο ελεύθερό του χρόνο;

	Ποτέ	Σπάνια	Μερικές Φορές	Συχνά	Πολύ Συχνά
Από την τηλεόραση					
Από βιβλία και περιοδικά;					
Με τους φίλους του έξω από το σπίτι.					
Στα μουσεία.					
Από το internet					
Μέσω ηλεκτρονικών παιχνιδιών					
Σε αθλητικούς συλλόγους					
Από τα ενδιαφέροντά του					
Στον κινηματογράφο					
Με το παιχνίδι					
Στην ίδια του την οικογένεια					
Έξω στη φύση					
Με τη σχολική διδασκαλία					
Σε απογευματινές προσφορές του σχολείου					
Στην παρέα με τους φίλους τους					
Κάπου αλλού					

5. Υπάρχουν συγκεκριμένες δραστηριότητες στον ελεύθερο χρόνο που κάνετε εσείς ή ο σύζυγός σας μαζί με το παιδί σας;

Όχι, το παιδί ασχολείται ουσιαστικά μόνο του, με τις δικές του δραστηριότητες:

Ναι, υπάρχουν κοινές δραστηριότητες στον ελεύθερο χρόνο όπως:

	για το παιδί με τον ερωτώμενο	για το παιδί και τον/την σύζυγο	για το παιδί και τους δύο γονείς
1.....			
2.....			
3.....			

6. Υπάρχουν συγκεκριμένα κοινά ενδιαφέροντα ή θέματα (π.χ. σπορ, πολιτισμός κ.ά.) για εσάς τον/την σύζυγό σας και το παιδί σας;

Όχι, το παιδί έχει δικά του ενδιαφέροντα:

Ναι, υπάρχουν κοινά ενδιαφέροντα όπως:

	για το παιδί με τον ερωτώμενο	για το παιδί και τον/την σύζυγο	για το παιδί και τους δύο γονείς
1.....			
2.....			
3.....			

7. Περιγράψτε την οικογένειά σας:

	Ποτέ	Σπάνια	Μερικές Φορές	Συχνά	Πάντα
Η οικογένειά μας κάνει τα πράγματα μαζί.					
Δυσκολευόμαστε να σκεφτούμε πράγματα που μπορούμε να κάνουμε ως οικογένεια.					
Τα μέλη της οικογένειας μοιράζονται ενδιαφέροντα και χόμπι μεταξύ τους.					
Τα μέλη της οικογένειας προτιμούν να περνούν τον ελεύθερο χρόνο τους μαζί.					

8. Πόσο ικανοποιημένος/η νιώθετε από τη συμμετοχή σας με άλλα μέλη της οικογένειας στις παρακάτω δραστηριότητες;

Είμαι ικανοποιημένος από τη συμμετοχή μου με άλλα μέλη της οικογένειας σε:	Πολύ λίγο	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
Οικογενειακά γεύματα					
Παρακολούθηση τηλεόρασης					
Επιτραπέζια παιχνίδια					
Παιχνίδια στον κήπο/αυλή					
Παρακολούθηση δραστηριοτήτων άλλων μελών της οικογένειας (π.χ. αθλητικές εκδηλώσεις, μουσικές παραστάσεις κλπ.)					
Θρησκευτικές/ Πνευματικές δραστηριότητες (π.χ. συμμετοχή στη Θεία Λειτουργία)					
Επίσκεψη φίλων/γειτόνων					
Γεύματα σε εστιατόρια					
Επίσκεψη σε μουσεία/ ιστορικούς χώρους					
Παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων/ συναυλιών					
Περιπετειώδεις/Αθλητικές δραστηριότητες (π.χ. πεζοπορία, αναρρίχηση κλπ.)					
Οικογενειακές διακοπές/ Ταξίδια/ Εκδρομές					

9. Στον προσωπικό μου ελεύθερο χρόνο μου αρέσει:

	Ποτέ	Σπάνια	Μερικές φορές	Συχνά	Πάντα
Να δημιουργώ και να μαθαίνω (διάβασμα, ζωγραφική, ενημέρωση κ.ά.)					
Να χαλαρώνω και να ξεκουράζομαι					
Να διασκεδάζω και να ψυχαγωγούμαι					
Να αφιερώνομαι στην οικογένειά μου					
Να επικοινωνώ και να κάνω παρέα με φίλους					